



Макс Кидпук

ЗАЗУРҲУ У МОӢ CHU

Макс Кідрук

Зазирни у мої сни

Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга»
2016

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

Кідрук М.

Заирни у мої сни / М. Кідрук — Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2016

ISBN 978-6-17-121504-7

На що здатний батько заради порятунку сина, якого поглинає примара, котра оселилася у снах? Мирону Белінському доведеться шукати відповідь на це запитання самому: його батько покинув родину дуже давно і без пояснень, його друзі не здогадуються про те, що відбувається з маленьким Тео. Мирон проковтне зраду найближчої людини, знехтує порадами лікарів, відмовиться від кар'єри і навіть дозволить ученим заирнути в мозок свого сина. Та чи допоможе це здолати силу, яка заволоділа думками Тео? Силу, яка поза життям і смертю, поза добром і злом? І чи не занадто високою буде ціна? Обережно! Ненормативна лексика!

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

ISBN 978-6-17-121504-7

© Кідрук М., 2016
© Книжный Клуб «Клуб Семейного
Досуга», 2016

Содержание

Зазирни у мої сни	6
Частина 1	10
1	10
2	12
3	13
4	17
5	17
6	20
7	22
8	23
9	24
10	27
11	28
12	31
13	43
14	43
15	45
16	47
17	47
18	47
19	48
20	51
21	51
22	54
23	57
24	60
Частина 2	61
25	61
26	61
Кінець ознакомительного фрагмента.	66

Макс Кідрук

Зазирни у мої сни

© Макс Кідрук, 2016

© Микита Вепріков, обкладинка

© Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2016

© Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2016

Обережно! Ненормативна лексика!

Зазирни у мої сни

Бачите? Навіть смерть має серце.
Маркус Зузак. Крадійка книжок

Емоції так само реальні, як гравітація. Сновидіння мають не меншу силу, ніж історія.
Джо Гілл. NOS4A2

Неврологи загалом переконані, що всі психічні процеси мають під собою конкретне нейробіологічне підґрунтя. Згідно з цим припущенням – і за наявності довершених засобів вимірювання мозкової активності та хороших математичних моделей мозку – в принципі, не повинно бути перешкод для того, щоб декодувати візуальний вміст таких психічних процесів, як сон, пам'ять та образи... На сьогодні нам невідомо, чи процеси на кшталт сновидінь реалізовані в людському мозку в функціонально подібний до сприйняття {візуальних образів} спосіб. Але якщо це так, то у нас є реальна можливість... розшифрувати мозкову активність під час сну чи мріяння.

Професор Джек Л. Геллент,
Неврологічний інститут ім. Хелен Уїллз
Каліфорнійський університет у Берклі, Каліфорнія

Колись давно батько наказував мені перейматися лише тим, що я здатен контролювати, і ніколи не турбуватися через те, що контролювати неспроможний.

Він багато чого говорив, мій батько. Наприклад, що тяжка праця переважить талант, якщо талант відмовляється тяжко працювати. І що за «спробую» медалей не дають. І що лише чемпіон боїться програти, а всі решта бояться виграти. Батько – тренер хлопчачої волейбольної команди Рівненської районної ДЮСШ – мав у запасі з десятків схожих висловів. Гадаєте, вони комусь допомагали? Навряд. Сумніваюся, що вони надихали кого-небудь, окрім нього самого.

У сорок один у батька діагностували цукровий діабет. Хвороба виявилася задовненою, тож поки її перебіг узяли під контроль, устигла дати ускладнення на очі та серце. Особливо на очі. За рік після першого візиту до лікаря він перестав упізнавати людей на відстані далі ніж за п'ять кроків від нього. Матір повезла його до Луцька, де у приватній клініці йому зробили лазерну фотокоагуляцію – точкове припікання сітківки, що на якийсь час зупинило розростання кровоносних судин.

Пригадую, як невдовзі після операції батько прийшов додому напідпитку. Мама – вчителька української мови та літератури – ще не повернулася зі школи. Ми були самі. Він сів біля мене на табурет і почав говорити. Я думав, він нарікатиме на життя, на хворобу, але ні, він говорив про сім'ю та ще – дуже плутано й незв'язно – про любов і повагу. Говорив довго, завершивши розлогий монолог черговою псевдофілософською фразою: «Не можна втримати в серці те, для чого там немає місця». Тринадцятирічний я насилу стримався, щоб не пирснути. Тоді його слова здавалися кумедними. Не так слова, як те, що вони злетіли з уст сорокадворічного напівпрофесійного тренера напівпрофесійної волейбольної команди, який півжиття проходив у спортивних штанах і кедах. Із замацаним свистком на грудях. *Не втримуй у серці те, для чого там немає місця.* Мене розсмішило, що батько вірив у дурниці, які говорив.

Усе це було до того, як я його зненавидів. Певна річ, зненавидів не через висловлювання. Не через те, що він був поганим батьком, бо загалом поганим він не був. І навіть

не через те, що одного дня – я закінчував десятий клас, а йому щойно виповнилося сорок чотири – він, не сказавши ні слова, пішов із дому. Тихо вдягнувся, тихо причинив за собою двері та більше не повернувся. Ми з матір'ю перелякалися, звернулися до міліції, і за два дні його знайшли. Ну, тобто як знайшли. Батько зателефонував і повідомив, що не житиме з нами, додавши щось іще – мати, захлинувшись слізьми, впустила телефонну трубку, а я, підхопивши її, не розчув до пуття, – чи то щоб ми не турбувалися, чи то щоб ми не турбували його. Все.

Але не в цьому причина.

Я не спав усю ніч. І не до кінця розумію, що тут роблю. Чорт...

Я зненавидів його через те, що він так і не пояснив чому.

Невже атмосфера в сім'ї була аж такою нестерпною, що він у сорок чотири роки покинув усе й пішов із дому? Час від часу батько з матір'ю сварилися, але жодна зі сварок не переросла в затяжний конфлікт. Упродовж дев'яти місяців після його зникнення ми з мамою уявлення не мали, куди він подався, поки один із його колег із Рівненської обласної федерації волейболу, перестрівши матір на вулиці, не розказав, що Євген Белінський живе тепер з іншою жінкою. Тринадцять років відтоді сплило, а я ніяк не можу зрозуміти: на хріна він їй здався? Хворий на діабет, підсліпуватий, зі слабким серцем. Чужий. Невже вона дбала про нього краще, ніж це робила б мама? Ніколи. Хоча, можливо, мені просто подобається так думати, оскільки я так і не змірився з тим, що він не прийшов по речі. Йдучи, батько забрав із собою лише паспорт і водійські права. Одяг, білизна, взуття, книги, командні фотографії, а також потемнілі від часу кубки й медалі з фальшивою позолотою – все залишилося. Цей мотлох досі лежить на антресолях.

Я добре пам'ятаю батькові висловлювання, проте мушу напружуватися, щоб пригадати його самого. Намагаюся згадати його, коли ми жили разом, але розумію, що це марно. Гадаю, це неможливо в принципі, як неможливо насолоджуватися вишуканістю форми склеєної з уламків вази, вдаючи, наче не помічаєш грубих швів, які огидними шрами розсікли малюнок на порцеляні. Звісно, ваза була чудовою. Колись. Давно. До того як розбилася.

Отак і з батьком. Я просто не можу згадувати його окремо від його щезнення. Спогади крихкі. Я усвідомлюю це, але однаково прагну воскресити в уяві батьків образ. Він впливає з п'їтьми й постає перед очима, проте виникає враження, що дивлюся на нього через кілька товстих і страшенно подряпаних шматків різноколірного скла. Мені не вдається протиснутися до нього справжнього крізь нашарування останніх найболючіших спогадів. Він спотворений, але – по-особливому. Ці останні шари ніби навмисно гіперболізують лише найгірше. Скажімо, намагаюся пригадати, як ми з батьком їздили велосипедом до Рівненського зоопарку або як він забирав мене після уроків до себе в ДЮСШ, де дозволяв спостерігати за тренуванням, або як захоплено розповідав про улюблених джазових виконавців. Я пам'ятаю це, от тільки в цих спогадах переді мною не батько. Переді мною мовчазний незнайомиць із розмитою плямою замість обличчя. І коли я напружуюся, наближаюся, щоб розгледіти знайомі риси, хтось перемикає канал. Пам'ять перекидає на інший спогад – недобрий і злий. Пригадую, що ніколи не любив спортивні ігри з м'ячем, бо батько не вчив мене грати. Іноді ми вибиралися на природу, і я благав його навчити мене грати у волейбол так, як уміє він. Той відмахувався. Я продовжував канючити доти, доки він не підводився та брав до рук м'яч. Після чого починав гатити по ньому так, начебто мав намір убити мене. Я зосереджувався не на тому, як відбити подачу, а як ухилитися й вижити. Боявся, що мене переламає навпіл, якщо опинюся на лінії польоту м'яча. У якусь мить я все ж не встигав вивернутися, і батько влучав у мене – у голову чи в груди. Мене відкидало на метр і розкарячувало на землі. Але я підводився – в голові гуло, – підхоплювався майже відразу й посміхався, переборюючи сльози та злість, показуючи, що зі мною все гаразд, граємо далі. А він кричав: «Ну що, тепер досить?» Зазвичай на цьому все завершувалося, однак іноді йому здавалося мало, він біг по

м'яч і продовжував гатити ним у мене, примовляючи: «Не розпускай нюні, чемпіоне! Вставай! Ти ж сам хотів! Відбивай! А ти як думав? Це волейбол!»

Але найчастіше спливає в пам'яті, як після повернення батька з Одеси, зачинившись у ванній, плакала мама. Це відбулося на початку дев'яностих, напевно, 1991-го, бо з обігу ще не вийшли відрізнi купони. Батько щойно влаштувався тренером у ДЮСШ і навесні поїхав із командою на змагання до Одеси. Їх поселили в інтернаті. Через день він зателефонував із пошти додому та попросив маму вислати грошей на їжу. В інтернатській їдальні годували препаскудно, добових не платили, тож його хлопці в буквальному сенсі хірили з голоду. Мама переказала п'ять рублів. Повернувшись, батько ще з порога налетів на неї: «Чим ти думала?! Ти зганьбила мене! П'ять рублів! П'ЯТЬ СРАНИХ РУБЛІВ! Я б тобі віддав! Невже ти не розумієш, що їх навіть на срані булочки не вистачило?» Мама вислухала його, після чого зачинилась у ванній кімнаті. Я – малий – перелякався. Довго сидів під дверима, слухаючи, як вона схлипує, потім кликав її, потім сам плакав, але вона не вийшла з ванни до вечора. 1991-го мені було чотири, і я, зрозуміло, не міг знати подробиць тієї історії. І лише 2002-го, після того як він пішов, мама розповіла, що сталося. Вона чудово усвідомлювала: для того щоб прогнати команду, потрібно рублів сорок. Точно не менше ніж двадцять п'ять. Але мама – звичайна вчителька в країні, яка впродовж наступних чотирьох років ставитиме світові рекорди з інфляції, – не мала жодної зайвої копійки. Тоді вона в Обласній станції переливання крові здала кров. Усе, що виручила, переказала батькові в Одесу.

Чому я думаю про батька перед смертю? Не дивуйтесь. Я завше згадую його, коли щось трапляється. Коли почуваюся розгубленим і неспроможним знайти вихід. Ви не уявляєте, як це – зростати із намертво втрамбованим, немов цвяхами прибитим, хронічним запитанням у голові: чому, знаючи, як перетворювати шмаркатих підлітків на чоловіків, він не додав стільки важливих елементів у матеріал, із якого виліплював власного сина?

Я наляканий і чіпляюся за спогади про батька, щоб відтягнути момент стрибка. Як сліпець намагаюся намацати просту відповідь на просте запитання: як я тут опинився? От тільки простої відповіді немає. Я можу відтворити всі події, що привели мене сюди, проте від того ні на крок не наближуся до розуміння, чому все має закінчитися саме так. Власне, я вже намагався: багато разів відмотував плівку назад, по кісточках перебираючи кожен епізод лише для того, щоб переконатися: жоден із них не був безнадійним чи безвихідним. Я так і не натрапив на момент, пригадавши який зміг би з певністю сказати: тут, саме тут, у цьому конкретному місці повернув не туди.

Чорт забирай, що я тут роблю?... Раніше мені здавалося, наче люди покінчують життя самогубством через помилки. Не через усвідомлення помилок, а коли через помилки з тихим хрускотом ламається невидима підпірка, на яку зазвичай спираються перед тим, як поглянути в очі найріднішим. Тоді, коли помилок накопичується так багато, що ти стаєш безнадійно поламаним усередині. Я не безгрішний, однак упевнений: мої рішення – всі, які стосувалися Теодора, – не були хибними. І тепер мені лячно не тому, що намірився обірвати життя. Страшно йти з життя, не знайшовши відповідей. Чому? Як? За що? Мене бентежить усвідомлення, що я змушений розплачуватись за незалежне від мене – за вчинки та помилки людей, які не мали жодного стосунку до мене чи до мого сина.

Повірте, я довго тримався. Попри все що відбувалося з Теодором, не опускав рук. Іноді засинав – неначе із пригрітою на грудях змією – із думкою про те, як добре було б не прокинутися, але ніколи серйозно не замислювався про самогубство. Навіть коли довкола все ставало безжалісно чорним, від чого здавалося, ніби тебе топлять у нафті, коли світ тріщав і на очах розколювався на уламки, я не впадав в отупіння, властиве людям у безвиході. Якби позавчора хтось натякнув, що за два дні я стоятиму на вузькому карнизі дванадцятого поверху готелю Wyndham, відраховуючи останні удари серця до стрибка, я б... Навіть не

уявляю, як учинив би. Розсміявся? Покрутив би пальцем біля скроні? Два дні тому я все ще пам'ятав, як це – насолоджуватися життям...

Мабуть, треба просунутися ще трохи вліво. Неприємно припускати, що власник універсала, який застиг поміж моїх ніг, проклинатиме мене за лічені хвилини після смерті. А може, й не проклинатиме. Можливо, власник машини виявиться багатієм, якому начхати на автомобіль, і згодом він, пишаючись, показуватиме друзям фотографії на iPhone: «Пригадуєте українця, який у вересні 2015-го шугонув із вікна готелю в Балтиморі? То він гепнувся на мою тачку! Ось дивіться: розніс увесь дах на друзки, придурок».

Дванадцять поверхів...

Ні, я не зміню свого рішення. Стрибну. Якби вагався, то ще ввечері поїхав би до будинку на березі Ліберті замість лишатися на ніч у готелі в центрі Балтимора. Утім, я зволікаю, бо є запитання – напевно, найважливіше з усіх, – яке трує ізсередини та не дає довести до кінця те, для чого я сюди видерся. *Коли все почалося?*

Це важливо.

Я згадую батька, думаю, чи встигну відчувати біль, хоча навряд чи біль від зіткнення дошкулить дужче за страх, що пропікав вогнем протягом ночі, переймаюся, щоб ненароком не зачепити автомобіль на тротуарі перед готелем, і водночас усвідомлюю, що все це не те – це не має значення. Найбільша проблема полягає в тому, що я так і не зрозумів, коли все почалося. Півночі я пролежав у обставленому класичними меблями номері, міркуючи, як усе склалося б, якби три місяці тому я відхилив пропозицію Лізи Джин Торнтон і відмовився вирушити до Америки. Або якби змирився з діагнозом Паламара та почав давати сину «Фінлепсин ретард». Чи це щось змінило б? Не знаю. І це дратує. Звісно, тепер уже пізно, час не повернути назад, але я без вагань продав би душу дияволу, щоби дізнатися, коли – і з чого – все почалося. Адже тоді я зміг би втямити, де вчинив не так. Чи уявив – просто помріяв би, – що зробив би, щоб урятувати сім'ю й уникнути багна, в яке мене затягнуло впродовж останніх п'яти років.

Розумієте?

Бо я не зробив нічого поганого! Я не зробив нічого неправильного!

І все ж я тут.

Хочете знати чому? Це довга історія. Історія, сповнена малопомітних і, на перший погляд, неістотних деталей (лише тепер, із величезним запізненням, я осягнув, якими вони були вагомими). Утім, навіть збагнувши, у що сплітаються ці нібито несуттєві деталі, навряд чи ви повірите, що людина може покінчити життя самогубством через сновидіння. Майже напевно, що не повірите. Що не дивно. Два дні тому я б сам не повірив. Але іронія якраз і полягає в тому, що я маю намір вистрибнути з вікна через сон, який побачив у літаку під час перельоту з Орlando² до Балтимора.

Гаразд, визнаю, я вагаюсь. І мені страшно. От тільки я боюся не того, що чекає внизу. Я не тремчу перед смертю. Мене до помутніння в очах лякає думка про те, що мій учинок – цей стрибок – нічого не вирішить. Що пролетівши півсотні метрів і роздовбавши череп об асфальт, я не провалюсь у п'тьму та не втечу від того, що прийшло до мене вві сні на борту того клятого «Боїнга». Бо, врешті-решт, мій батько помилявся: у світі точно є речі, які ти не здатен контролювати, але які ніколи, нізащо не захочуть лишити тебе осторонь.

¹ Балтимор (англ. *Baltimore*) – порт і місто в штаті Мериленд, США, розташоване на північний схід від Вашингтона. Населення – 623 тисячі жителів.

² Орlando – місто у центрі штату Флорида на Флоридському півострові. Населення – 220 тисяч осіб (агломерація – 2,6 млн.).

Частина 1

Сон – то в дітей якась зона бойових дій. Надто коли вони зовсім малі. Син моєї подруги собі пальці в очі пхав, тільки б не засинати. Серйозно.

Майкл Маршалл. Непрохані

Інкубація – прихований період хвороби від моменту зараження до появи перших ознак захворювання.

Словник української мови в 11 томах

1

З чого почати?

Ця історія не про мого батька. І не про мене теж.

Теодор з'явився на світ пізнього вечора у четвер 15 липня 2010-го у Рівненському пологовому будинку № 2. Зріст – 49 сантиметрів, вага – 3 кілограми 900 грамів, нормальний, здоровий козарлюга з голосом, від якого, за словами акушерки, у відділенні попрогиналися вікна та розплавилася кілька дверних ручок.

Єву, мою дружину, завезли до пологового відділення напередодні – в середу, а перейми почалися у четвер уранці. Четвер видався погожим – сухий, безвітряний і зовсім не спекотний, – щоправда, на погоду я зважав найменше. Від хвилювання почувався наче людина, яка ступає на борт літака: ніби нема про що непокоїтися, але від усвідомлення власної безпорадності тіло раз у раз пересмикувалося, немов у пропасниці. Я просидів у половому будинку з 8:30 ранку до народження Теодора, проте на самі пологи не потрапив. Не тому, що не дозволив лікар. Я мав у що перевдягнутися та міг би зайти до операційної, однак Єва не захотіла, щоб я бачив, як вона народжує.

Припускаю, когось із вас дивує ім'я, яке ми дали синові. Мовляв, що за дурня, козаків не називають Теодорами! Якби це залежало лише від мене, я волів би бачити сина Остапом. Справді. Моя мама – Катерина Володимирівна Белінська, ще та українофілка, – була б у захваті. Мама все життя пропрацювала вчителем української мови та літератури і колись хотіла назвати Остапом мене. Зрештою передумала та нарекла мене на честь Мirona Катранника, одного з головних героїв роману «Жовтий князь» Василя Барки. Не скажу, що ім'я Мiron мені не подобається – хоча, погодьтесь, є якась часточка невинної схибнутості в тому, щоб назвати сина іменем літературного героя, який сконав від голоду, – але й захвату від нього я не відчував. З іншого боку – я був єдиним Мironом у школі, єдиним Мironом в університеті й пізніше збагнув, що унікальність імені певною мірою зумовлювала й унікальність ставлення до мене. Попри те що Мiron чудово римується з «гандон», ніхто ніколи не обзивав мене останнім. Загалом ім'я Остап здавалося мені чудовим, ідеальним просто. От тільки Єва та її матір – Жанна Валеріївна Лауда – навіть слухати не схотіли про Остапа.

На двадцятому тижні вагітності лікарка повідомила, що в нас буде хлопчик. Після того ми з Євою разів із двадцять розмовляли про можливе ім'я, але ні про що не домовилися. Напевно тому, що говорила переважно Єва, а я здебільшого відмовчувався, а також тому, що запропоновані Євою імена відгнали дешевою мелодрамою. Розмірившись, дружина уявляла нашого сина як не на червоній доріжці у Каннах, то в кабріолеті, що на повній швидкості мчить поміж голлівудськими пагорбами. Відповідно я не сприймав ці розмови серйозно. На другий день після пологів Єва представила остаточний і, припускаю, затверджений тещею перелік потенційних імен для нашого сина: Фабіан, Даніель, Леонард, Герман, Аль-

берт, Едгар, Теодор, Ернест, Оскар і – прости Господи – Тамерлан. Тамерлан, трясця вашій матері! Ви чули таке?! Тамерлан, бляха, Белінський!

Жанна Валеріївна – яка не мала ні статків, ні статусу, але поводитися так, наче все життя грала в гольф на найдорожчих курортах, чий чоловік, Лаврентій Романович, був звичайним далекобійником, обожнював у перервах між рейсами напиватися до нестями та щедро обблювувати ліфт, сходи та ганок свого під'їзду, – наполягала на імені Фабіан. Я запитав, якою, на її думку, є скорочена версія імені, на що Жанна Валеріївна відказала: «Фаня. Звісно, Фаня. Звучить прекрасно, хіба ні?» Я сказав, що Фанею називали мою прабабцю – Афанасію Федорівну Бердник, – яка впродовж останніх чотирьох років перед смертю не впізнавала власне відображення у дзеркалі. Мені кортіло також додати, що Фабіан римується з «павіан», і поцікавитись у тещі, чи вона коли-небудь бачила павіанячу задницю, проте вона й так образилась, і я промовчав. Згодом заявив, що не потерплю імен Даніель, Герман і, безперечно, Тамерлан. З тих, що лишилися, я вибрав найменш крикливе – Едгар. Єва погодилася відразу. Жанна Валеріївна побурчала, але згодом попустилася. А третього дня після пологів, перед тим як піти додому, дідько мене за язика смикнув бовкнути, що називатиму малого Едді й що це з біса круто, адже так називають маскот, тобто талісман, улюбленого хеві-метал гурту мого дитинства – британського Iron Maiden. Кохана мала у палаті планшет із доступом до Інтернету, тож ще до того, як я доїхав на своєму підтоптаному Nissan Almera додому, зателефонувала мені на мобільний і довго репетувала, доводячи, що я ідіот і що вона не називатиме синочка на честь придуркуватої британської мумії.

Залишилися Оскар, Леонард, Альберт, Теодор і Ернест.

Пологи пройшли без ускладнень. У понеділок уранці я забрав Єву з пологового будинку й дорогою додому сказав, що не проти Теодора. І то не був компроміс, ну, ви розумієте, я не ламав себе, щоб погодитися. За вихідні прочитав про Теодорів усе, що знайшов у Інтернеті, не менше ніж сотню разів, змінюючи інтонації, промовив «Теодор» і «Тео» вголос і зрештою погодився, що все гаразд, ім'я мені подобається. По-справжньому подобається. За ним крилися розум, могутність, лідерство. Теодор Рузвельт, Теодор Драйзер, Теодор Уїлсон³. Враження трохи псували фотографії плюшевих ведмежат, які то тут, то там миготіли серед результатів Google-пошуку, проте я вирішив, що ми з Євою називатимемо сина лише Теодором або – скорочено – Тео. І жодного Теді.

Увечері третього дня після повернення із сином додому до нас завітали дві Євині подружки. Дівчата поцікавилися іменем малюка, на що Єва з гордістю відповіла: «Теодор». І тоді одна з тих тупих курок пирснула: «Це як бика?» А друга додала щось про кориду. Дружина не розгубилася: «Саме так, корида. Теодор буде сильним і невгамовним, як бик». Упродовж наступних кількох місяців у голові час від часу зринала думка, а чому, власне, бик? І яка, в біса, корида? Я обнишпорив Інтернет у пошуках мультфільму чи кіно про бичка на кличку Теодор, заходив на сайти з продажу племінних бугаїв, але не відшукав жодного Теодора. І тільки наприкінці травня 2011-го до мене дійшло, яка глибока прірва між сприйняттям цього світу чоловіками та жінками. Була майже північ, я віз клієнта від клубу «Лагуна» до мікрорайону Північний, коли перед очима неначе блискавка кресонула. Теодор – тореадор. Тореадор – корида. Корида – бик. ТОРЕАДОР! Євина подруга подумала про бика, бо ім'я Теодор близьке за звучанням до слова «тореадор». Як тупо! Тупо, хіба ні?

Я на мить пошкодував про вибір імені для сина лиш одного разу – в липні того ж 2011-го року. Вкотре виїхавши у місто, щоб підзаробити грошей для жертвоприношень Блакитному Монстрові, я раптом зміркував, що мій малий може виявитися менш фартовим, ніж його татко. А що як, припустив я, мого сина обзиватимуть Тедиком-педиком? Насправді хвилю-

³ Теодор Уїлсон (1912–1986) – культовий джазовий піаніст, який акомпанував таким зіркам, як Луї Армстронг, Біллі Холідей та Елла Фіцджеральд.

вання виявилися марними. Восени 2015-го, коли мого сина могли б почати обзивати Теди-ком-педиком у дитсадку, ми з Тео вже перебували в Америці.

Отак-от.

Єва, Мирон і Тео. Теодор Миронович Белінський. Ідїть до біса – нормальне ім'я!

Крім того, могло бути гірше, правда?

2

Теодору виповнилося два роки й три місяці, коли я вперше помітив невелику тверду грудку, що набрякла за правим вухом.

У дитинстві й у мене, й у мого батька часто набухали лімфовузли. Я добре знав, що це таке, а тому не переймався та не бив на сполох. У мене лімфовузли напухали здебільшого на потилиці, в місці з'єднання шиї з головою. Іноді набрякання супроводжувалося підвищенням температури, але жодного разу до серйозних ускладнень це не призвело. За тижднів-півтора організм перемагав інфекцію, і набряки сходили самі по собі. Завжди.

Із Тео склалося інакше. Набряк тримався впродовж місяця. На другому тижні ми з Євою почали щоранку оглядати синове вушко: я говорив, що набряк не збільшується, Єва панікувала, що гуля росте й Тео слід повести до лікаря. Я всоте розказував їй про себе та про свого батька, про те, як у нас усе минало. Врешті-решт переконував. Певну роль відіграло також те, що до набряку Теодор мав краснуху. Хвороба почалася з підвищення температури та сухого кашлю. Другого дня на обличчі Тео з'явилася висипка, яка до вечора поширилася на решту тіла, і трохи набухли лімфатичні вузли – там, де зазвичай у мене, – на шиї під потилицею. Краснуха, як відомо, лікування не потребує, тож ми просто сиділи з Тео вдома. Через три дні висипка зійшла, температура нормалізувалася, гульки за шиєю зникли. А невдовзі потому я вперше помітив той набряк за вушком. Словом, я відмовлявся вести Тео до лікаря, бо думав, що набряк є результатом краснухи, наслідком того, що організм не до кінця поборов інфекцію. Сподівався, що все владнається без лікарів, адже, ви ж знаєте, це краснуха, а краснуху лікувати не треба.

Перші два роки Тео взагалі багато хворів. Застуди, вітрянка, проблеми з травленням, алергічні висипи. Про дитсадок не могло навіть ітися. Нам із Євою доводилося корегувати робочі графіки – точніше, корегував переважно я, – щоби хтось постійно сидів із малим удома. Я працював оператором кол-центру в Zoom Support, рівненській філії міжнародної компанії, що займається дистанційною підтримкою користувачів Windows та Apple, і мені було простіше підлаштовуватися: я виходив на роботу раз на три дні та міг обирати нічні або нічно-ранкові зміни, щоб упродовж дня – поки Єва на роботі – глядіти Теодора. Єва працювала адміністратором у готельному комплексі «Чорна перлина», що на об'їзній трасі на півдні від Рівного. У вихідні або коли в «Перлині» не проходили корпоративи чи святкування вона поверталася додому раніше, я залишав Теодора на неї і виїжджав у місто таксувати.

Але повернімося до набряку.

У листопаді 2012-го я нарешті визнав, що припухлість розростається. Гуля затверділа, потемніла та збільшилася до розміру персикової кісточки. Вушко малого стирчало вбік, наче його хтось навмисно відстовбурчував. Ми вибрали найближчий день, коли і мені, і Єві не потрібно було йти на роботу, – четвер, 22 листопада, – і повели Теодора до приватного педіатра. Той, тільки поглянувши на Тео, скерував нас до обласної лікарні.

У лікарні нас прийняв хірург-отоларинголог Кирило Мазур, кругловидий чоловік середніх років. Лор обдивився Теодорове вушко, двічі натиснув на гулю – Тео аж шикнув від болю, – а тоді підняв голову та сердито втупився в мене. Єва сиділа поруч, проте лікар чомусь пожирав поглядом лише мене й говорив так, наче дружини в кімнаті не було.

– Коли це з'явилося?

– Ну-у... – я добре пам'ятав, коли вперше намацав припухлість за вухом сина, але вагався, не хотів зізнаватися, – півтора чи-и-е... д-два місяці тому.

– Ви два місяці не помічали, що у вашого сина за вухом гнійник завбільшки зі сливу?

– Я... ну... – я зиркнув на Єву, шукаючи підтримки, але вона сиділа нерухомо, ніби мумія, і, стиснувши губи, не зводила очей з хірурга. – У мене в дитинстві часто набрякали лімфовузли, а потім усе минало, і я думав...

– Це правобічний гнійний лімфаденіт, – перервав мене лор. – Величезна гнійна куля на голові. Куля, яка будь-якої миті може прорвати куди завгодно, – він постукав пальцем собі по скроні й повторив: – На голові.

На кілька секунд запанувала тиша, потім я ніяково запитав:

– Що стало причиною?

– Почалося із запалення лімфовузла. Його спричиняють стафілококи, стрептококи й інші збудники, що поширюються лімфатичними шляхами з розташованих поблизу вогнищ запалення. Але ось це, – він показав пальцем на блілого й похнюпленого Тео, – те, що ви зараз спостерігаєте, – це результат того, що впродовж двох місяців комусь було ліньки зводити сина до педіатра.

Я зціпив зуби так, що на вилицях збурилися жовна.

– І що тепер?

– Я зараз випишу направлення, хтось із вас залишається в лікарні.

– Ви кладете його до лікарні? – пригнічено уточнив я.

Отоларинголог скосив очі на Єву.

– Я залишуся з малим, – тихо зронила дружина.

– Добре, – він кивнув, узявся щось писати в історії хвороби й тільки тоді відповів на моє запитання: – Так, ми кладемо вашого сина до лікарні. На завтра призначу аналізи і, якщо все добре, післязавтра проведемо операцію.

Я відчув, як несамохіть засмикався кадик.

– Нічого страшного, – продовжив лікар. – Поставлю дренаж, гній вийде. Через три дні хлопець буде вдома, – Мазур відірвався від написаного тексту. – Ще запитання?

– Ні, – похнюпився я.

– Операція під наркозом? – озвалася Єва.

Хірург вигнув брову, наче його здивувало, чому це Єва так цим переймається, після чого відповів запитанням на запитання:

– А як ви це собі уявляєте? Ви триматимете хлопця, поки я буду розрізати йому вуха?

– Я просто запитала, – крижаним тоном промовила Єва.

– Так, під загальним наркозом.

3

«Чорна перлина» – не те місце, де лікарняний лист вважають поважною причиною відсутності на робочому місці. На щастя, за два роки Єва встигла зарекомендувати себе, тож їй вдалося домовитись про заміну на три дні та лягти з Теодором до лікарні.

24 листопада 2012-го, невдовзі після сніданку, Тео підготували до операції та за кілька хвилин по першій повезли до операційної.

Ми з Євою залишилися у пропахлому дезінфектантами тьмавому коридорі, який упирався в широкі двостулкові двері до операційного блоку, і пробули там набагато більше часу, ніж розраховували. Я стільки разів перетнув той коридор із кінця в кінець, що, напевно, до смерті запам'ятав кожен закуток, кожен виступ на нерівних стінах. Вікно було тільки одне, у протилежному до дверей торці, біля ліфта й сходів, і виходило на внутрішній, похмурий і брудний, двір лікарні. Стіни приблизно мені до пояса вкривала ядучо-зелена фарба.

Кирило Мазур пройшов до передопераційної зали хвилин за десять після того, як туди завезли Теодора. Дорогою кивнув нам і, посміхнувшись, сказав, що операція навряд чи триватиме довго (залежить від того, як виходитиме гній), але загалом не довше ніж годину. Можливо, якби в позбавленій емоцій фразі отоларинголога не прозвучали слова «не довше ніж годину», ми б так не хвилювались, а так уже о третій опівдні нам із Євою здавалося, що нас підсмажують живцем. Дружина, затиснувши долоні між колінами, сиділа на лаві та розмірено погойдувалася: уперед, назад, уперед, назад. Я міряв скупими кроками коридор. Не маючи за що зачепитися поглядом, тупився під ноги та від неспокою покусував губи.

З операційного блоку ніхто не виходив.

Від хвилювання в голові все змішалось, я пригадую той день немов у тумані й зараз не можу з певністю сказати, коли пролунали перші крики. Десь після третьої, але коли точно, не пам'ятаю. У якусь мить з-за дверей операційної долинули тривожні вигуки. Якась жінка щось швидко говорила. Я не зрозумів жодного слова, але тон мені страшенно не сподобався.

– Ти чула? – повернувся до дружини.

– Так, – Єва підвелася. Вона досі сердилася, що я стільки часу відмовлявся вести Теодора до лікаря, й уникала погляду у вічі. Я стояв ближче до входу в операційний блок. Вона показала рукою на масивні двостулкові двері та спитала: – Щось зрозумів?

Я заперечно похитав головою.

– Голос жіночий, – я хотів додати, що він здався мені переляканим, але прикусив язика.

Приблизно через дві хвилини за нашими спинами зі стугоном розчахнулися двері лікарняного ліфта. У коридор зайшли двоє чоловіків у блідо-зелених халатах. Вищий на зріст виглядав років на тридцять. Другий був кремезніший і старший: скроні вкривала сивина. Не знаю як, але це запам'яталося. Поміж себе вони котили високий маніпуляційний столик на коліщатах.

– Відступіть, – наказав старший. – Відійдіть, будь ласка.

Коридор виявився завузкий для чотирьох людей і столика з нержавіючої сталі, тож нам із Євою довелося притиснутися до стіни, звільняючи лікарям дорогу.

Поки лікарі наближалися, я розглядав лише їх. І тільки коли вони проминули нас, опустив очі на столик. Нижня полиця була заставлена пляшками з розчинами, затискачами, щипцями, якимись незрозумілими й тому моторошними інструментами зі сталі, а також ампулами та шприцями – від зовсім маленьких, на 2 мілілітри, до по-кіношному величезних. На верхній лежали балон з киснем і кисневою маскою, аспіратор, кілька невеликих цифрових приладів, один із яких – із довгою гнучкою трубкою, напевно, якийсь зонд. Серед приладів вирізнялась пластмасова валізка блідо-зеленого кольору з ручкою та цифровим табло. Точніше, щось схоже на пластмасову валізку. Довкола сірого табло виднілося кілька кнопок, під ними – схематичне зображення синусоїдального серцевого ритму. Збоку до корпусу кріпилися невеликі, наче іграшкові, праски з червоними кнопками на ручках. З «валізою» їх з'єднували закручені спіраллю чорні дроти. Коли я збагнув, на що дивлюся, тіло розм'якло, неначе віск над вогнем.

Дефібрилятор.

Я не міг дихати. Повітря здавалося мертвим, ніби... спершу подумав, ніби в лікарні, а потім: чорт забирай, ми ж і є в лікарні!

Я прохрипів не своїм, якимось немовби обпаленим голосом:

– Що там таке?!

Реаніматологи дійшли до обкладеної плиткою ділянки коридору. Двостулкові двері розчинилися.

– Скажіть, що відбувається?!

Молодший із чоловіків озирнувся. Він хотів щось відповісти, але старший смикнув його за рукав халата й показав долонею в напрямку операційного блоку. Вони проштовхнули

стілик до передопераційного приміщення і зникли за дверима. Я рвонув до операційної, проте Єва метнулася наперейми та зупинила мене.

– Стій! – дружина тримала мене руками за талію. – Не роби дурниць, не йди!

Я вхопився руками за голову й довго стояв, переборюючи бажання кинутись до дверей і почати гатити в них кулаками. Зрештою ми з Євою повернулися до лави, стали чекати.

Близько четвертої до операційного блоку пройшов ще один лікар. Високий, поставний, із рельєфним обличчям і пишною кучерявою кучмою. Із собою нічого не ніс, тримав руки в кишенях. Минаючи, він окинув нас зацікавленим поглядом, проте нічого не промовив. Ні я, ні Єва не наважилися що-небудь запитати.

О 16:30 із операційної нарешті з'явився Кирило Мазур. Кругле обличчя отоларинголога практично злилося із бляклим тлом – із заллятим спокійним світлом стінами коридору. Через тіні під очима та напружено вигнутий рот лице нагадувало повний місяць, що вималювався на світлому небі за кілька годин до заходу сонця.

– Що трапилося? – ми з Євою попідскакували, щойно його побачивши. Дружина ступила крок уперед, а я стримів біля лави, дивуючись із того, як тремтять коліна. – Що з Теодором?

Мазур зупинився посеред коридору, за кілька кроків од нас. Від позавчорашньої зарозумілості не лишилося й сліду.

Хірург заговорив, і мені здалося, наче переді мною інша людина:

– З вашим сином усе добре.

– Де він? – вихопилося в Єви.

– У реанімації. І краще, якщо він якийсь час там побуде.

– До нього можна? – продовжила дружина. – Ми можемо його побачити?

Я нарешті розтулив рота, від хвилювання слова шумною лавиною посипалися з нього:

– Якщо з Теодором усе добре, навіщо тримати його в реанімації?

Мазур застиг, тримаючи спину неприродно рівно, не виймаючи долоні з кишень і туплячись осклянілими очима мені в сонячне сплетіння. Складалося враження, що він не почув жодного з наших запитань. Стояв, не рухався, і тільки пальці лівої руки під тонкою блідо-зеленою тканиною кишені халата судомно стискалися та розтискалися – я бачив, як при кожному стисканні крізь тканину проступають кісточки. Від того жесту було млосно.

– Під час операції дещо сталося, – нарешті озвався хірург.

У мене пересохло в роті, а щось схоже на брилу товченого льоду посунуло з грудей до живота.

– Серйозне?

Мазур відірвав погляд від сонячного сплетіння та сфокусував його на моєму обличчі:

– Зупинка серця, – пауза. – Під час операції в Теодора на короткий час зупинилося серце.

Єва голосно кавкнула й затулила рота долонями.

– Що?..

– Будь ласка, не тривожтеся, – лікар вихопив праву руку з кишені та простягнув до Єви, неначе з наміром заспокоїливо погладити її по плечі, але ніби схаменувся – долоня застигла у повітрі на півдорозі між ним і моєю дружиною. – Зараз усе в нормі, сердечний ритм відновлено, жодних відхилень немає, і я запевняю вас – на цей момент хвилюватися не потрібно.

Мене пересмикнуло. «Хвилюватися не потрібно?! Звісно, це ж не твій син щойно повернувся з того світу!» Я до крові прикусив щоку, щоб погамувати сплеск люті.

– Чому це сталося? – я підійшов до Єви та поклав руки їй на плечі. Її тіло здригалось, грудна клітка розширювалась і спадала аритмічними поривами, й одночасно жодного звуку, навіть найменшого схлипу не злітало з її вуст.

Лікар сховав руку назад до кишені, але погляд не відвів.

– Мені важко сказати. Серцебиття відновилося до того, як реаніматологи зайшли до операційної. Фактично, ні я, ні мій асистент, ні анестезіолог не встигли що-небудь зробити. Ми просто... – він знизав плечима, – ...спостерігали. Ем-м... у 90 % випадків причиною зупинки серця є фібриляція, проте насправді під час фібриляції серце не зупиняється. Фібриляція шлуночків – це аритмія, за якої міокард скорочується так хаотично й так швидко, що серце замість перекачувати кров вібрує. Фібриляція завжди має чітку фізіологічну причину (зазвичай яке-небудь серйозне захворювання серця), яку відносно легко виявити. Дуже рідко серце зупиняється по-справжньому – в серцевому м'язі раптово припиняється біоелектрична активність. Це називають асистолією, і це саме те, що трапилося в Теодора. На наше щастя, активність відновилася, жодних фізіологічних змін, тим більше незворотних, не відбулося. Півгодини тому я викликав чергового з кардіологічного відділення, ми зробили контрольну кардіограму, й він підтвердив, що не бачить на ній очевидних відхилень.

За три години, що ми просиділи в коридорі, ніхто не виходив із двостулкових дверей. Туди лише заходили. Я подумав, що лікарі не можуть сидіти там стільки часу, а отже, операційна має ще один вихід.

– Тобто ви не знаєте, що спричинило зупинку? – сказав я.

Переніссям хірурга пролягла невдоволена зморшка, що тут-таки розгладилася. Він продовжив говорити рівним, хоч і напруженим голосом, дивлячись просто на мене та ні на мить не ховаючи очей:

– На мою думку, причиною міг стати наркоз. Іноді непросто дібрати оптимальну дозу анестетиків навіть для дорослої людини, що вже казати про дворічного хлопчика. І в цьому немає вини анестезіолога. Так трапилося, можливо, організм так прореагував, хтозна...

– Що нам робити?

Кирило Мазур перевів погляд на Єву, яка не припиняла дрібно тремтіти.

– Вушко я вичистив, із цим усе гаразд.

– Я не про вушко, – заперечила вона.

– До вечора ми потримаємо хлопця в реанімації. Він уже опритомнів, але поки ще трохи п'яний. До всього ми капаємо заспокійливе, щоб не нервував через вашу відсутність. Якщо все буде добре, ввечері переведемо вашого сина назад до палати. Можете почекати там.

– А потім? Як далі? – я не міг говорити зв'язно, проте Мазур зрозумів мене.

– Днів два пробудете в стаціонарі. Я стежитиму, як загоюється вушко. А тоді... – він замислився, – раджу пройти обстеження в кардіолога. Зробіть УЗД серця. Можливо, хлопця поставлять на облік, якийсь час вам доведеться за ним спостерігати. Це вам пояснить кардіолог. Усе від мене залежне я виконав.

Мазур рушив у напрямку ліфта й сходів.

– Стривайте! – цю мить я закарбував у свідомості дуже добре. Пам'ятаю, яким водянистим і слабким здавався мій голос. – Скільки... ну... скільки часу воно не билось?

– Трохи більше ніж півхвилини, – відповів хірург. – Тридцять п'ять, може, тридцять шість секунд.

– Дякую, – я опустил голову.

Єва повернулася до мене й обійняла.

Півхвилини. Тридцять шість секунд. Тридцять шість секунд Теодор тримався на межі між світом мертвих і живих. А тоді повернувся.

Минуло два роки після операції перш ніж я почав здогадуватися, що Тео повернувся не сам. Щось учепилося в нього, коли він перебував там – по той бік лінії, яку більшість із нас перетинає лиш один раз. Упродовж тих тридцяти шести секунд щось схопило мого сина за руку та повернулося разом із ним.

4

Кирило Мазур не помилився: на фізіологічному рівні змін не відбулося. Протягом зими 2012–2013 років ми що два тижні водили Тео до кардіолога, той робив кардіограму, вишукував шуми в серці та після кожного візиту запевняв, що немає причин для хвилювання. Єва, втім, не заспокоювалася й умовила мене показати сина столичним лікарям. За тиждень до Нового року я повіз Тео на прийом до дитячого кардіолога у приватну київську клініку Viva. Догідлива приязна лікарка середніх років проглянула попередні (зокрема й зроблені під час операції) кардіограми, потім зробила не лише кардіограму, але й ехокардіографію, і насамкінець прослухала серце за допомогою цифрового стетоскопа. Ніколи не бачив нічого подібного – до гумової трубки, що з'єднувала навушники з розтрубом і діафрагмою стетоскопа, було прикріплено матово-сірий пристрій завбільшки з невеликий смартфон із яскраво-синім табло. Під час прикладання до грудей апарат аналізував шуми та візуалізував серцевий ритм. Якщо система фіксувала підозріле відхилення, відповідний індикатор на екрані сповіщав про це.

Ні на кардіограмі, ні під час УЗД, ні з використанням супермодного стетоскопа жодних відхилень виявлено не було. Лікарка констатувала, що малий повністю відновився після того, що сталося під час операції, тож має цілковито здорове серце.

5

Грудень – перший місяць після операції з видалення гнійника за вушком – минув спокійно. Теодор їв, спав і грався, наче нічого не трапилося. Подеколи вередував, але загалом поводитися як нормальна здорова дитина. Так було до новорічної ночі.

31 грудня, приблизно о пів на дев'яту вечора, ми з Євою й Теодором приїхали до моєї мами проводити рік, що минув. О десятій дружина вклала Тео спати, ми попрощалися з мамою і, залишивши під ялинкою подарунки для Тео, вирушили до «Чорної перлини» на влаштовану Євиними колегами новорічну вечірку.

Гулянка вдалася на славу: яскрава, кипуча й по-українському безглузда. Молодий офіціант – пізніше Єва сказала мені, що взяла його на роботу за півтора місяці до Нового року, – примудрився нализатися до нестями ще до бою курантів. О пів на першу бідолаха вивели на вулицю, потримали над безсніжним узбіччям траси Київ – Чоп, даючи проблюватися, після чого заштовхали до таксі й відправили додому. Решта шумно розважалась і вигадувала ідіотські конкурси до третьої ночі. За чверть до четвертої ранку з подвір'я «Чорної перлини» в не по-зимовому тепло, затягнуте брудно-сірими хмарами небо вистрелили останні феєрверки, і народ почав помалу роз'їжджатись. От тільки роз'їжджатися хотіли не всі. З півдесятка працівників «Чорної перлини» – і серед них моя дружина – жадали продовження корпоративу. Комуś із компанії зателефонував бармен із «4 x 4» – ще одного, подібного до «Перлини» комплексу, розташованого трохи далі вздовж траси, ближче до Рівного, – і запросив до сауни.

Ми забрали залишки бухла, покинули машини перед готелем і попростували пішки – «Чорну перлину» від «4 x 4» відділяло кількасот метрів. Я, якщо відверто, нікуди вже не хотів. Страшенно втомився від компанії, де Єву знали всі, а я практичного нікого, тож пертись трасою до «4 x 4» і ще кілька годин зависати в бані з іншою, не більш знайомою компанією, кортіло менше за все на світі. Але мусив іти, адже податися додому без Єви також не міг.

Уже в роздягальні перед басейном, у ту мить, коли Єва, підсміюючись після останнього розказаного кимось жарту, загорталася в довжелезний білий рушник, тенькнула моя мобілка.

З того як витяглося обличчя, коли я видобув Samsung із кишені джинсів і зиркнув на екран, Єва здогадалася, що це не чергове привітання з Новим роком.

– Хто там?

– Мама, – подивився на дружину й уточнив: – Моя мама.

Єва вся наче стяглася, скулилася.

– Алло, – я приклав телефон до вуха. – Мам?

– Мироне! – голос був безплотним, невикінченим якимось і тріскучим, немов скрип розбитого скла під ногами.

– Що таке? Чому ти не спиш?

– Я не знаю... я не... – вона говорила ривками, задихаючись, так, ніби слова стали землею, липким багном і їх треба виштовхувати з горла. Я спробував уявити, що могло аж так налякати матір, і раптом збагнув, що за двадцять п'ять чи двадцять шість свідомих років не пригадував випадку, коли вона здавалася б настільки безпорадною й слабкою. Навіть 2002-го, коли в шкільному туалеті на перерві між уроками один з її учнів перерізав лезом вени на зап'ястку (я тоді ще навчався в школі), вона зберігала спокій і витримку. – Я не можу більше!

З телефона долинув плач – ні, радше крик – Теодора. Я подумав, що щось негаразд із мамою, що вона розбудила Теодора, а він спросоння розгубився й так реагує на те, що коїться з бабусяю.

– Тобі недобре?

– Не мені! – зойкнула вона. Оглушливий лемент на задньому тлі не припинявся. – Це Теодор! Мені не вдається його заспокоїти, Мироне, він кричить, він безперервно верещить... із ним щось не так, такого ще не було... він прокинувся і кричить, нібито... я не знаю, що з ним.

Я на мигах показав Єві: одягайся. Останнє виявилось зайвим, дружина й так зрозуміла.

– Мам, він уже не маленький, – я ввімкнув гучний зв'язок і поклав телефон на лаву. Ми з Євою похапцем одягалися. – Спробуй заспокоїти. Спитай, може, в нього щось болить, поміряй температуру.

– Він не реагує на мене, – мама опанувала себе, і зі зміни голосу я відчув, як зачепило її моє зауваження. Це справді виглядало трохи тупо: давати поради вчительці з більше ніж тридцятирічним стажем.

– Добре. Нам треба двадцять хвилин.

Розпачливий, надривний і приголомшливо гучний крик лунав, поки я не натиснув кнопку «Перервати зв'язок».

На мені були джинси, тонкий гольф кольору кави з молоком і сірий жакет від Henry Cotton's із шоколадними латками, тож я впорався швидше за Єву, яка мусила спочатку дати раду панчохам, а потім влізти в тісне, по фігурі плаття.

– Чекай біля виходу, – сказав я, – піджену машину.

Я вихором пролетів вісімсот метрів від сауни «4 x 4» до «Чорної перлини». Не помічаючи, як важко гупає серце, ганяючи жилами загуслу від алкоголю кров, заскочив у Nissan і завів двигун. На секунду – неначе риба, що скинулася над водою, – в голові спалахнула думка, що надто п'яний, аби сідати за кермо, але я тут-таки втопив її в глибинах мозку.

Дружина чекала на правому узбіччі. Я подумки похвалив її, що перейшла на протилежний від «4 x 4» бік, позбавляючи мене необхідності розвертатися або чекати, поки вона перебіжить. Єва пірнула в салон; я краєм ока побачив, що в неї в руках моя зимова куртка, і тільки тоді усвідомив, що бігав до «Чорної перлини» без верхнього одягу.

– Довго чекала?

– Ні. Поїхали.

Я натиснув на акселератор. Зі швидкістю 80 км/год ми помчали Рівненською, потім вулицями Курчатова й Мірющенка, стрілою проминули Чорновола. Я пригальмовував лише

перед світлофорами і ямами, а їх на тій клятій Рівненській вистачало, проте навіть на перехрестях стрілка спідометра не сповзала нижче від позначки 30. За двадцять до п'ятої мій Nissan зупинився перед п'ятиповерховим будинком моєї матері на проспекті Миру.

Налякані, спітнілі й усе ще трохи п'яні ми вискочили на третій поверх і ввалились у квартиру. Моя мама зі змарнілим обличчям, сірими півмісяцями під очима та зчепленими на рівні грудей кістлявими долонями, чекала в коридорі.

– Він заснув, – прохрипіла вона.

– Як це? – я так налаштував себе, що зараз доведеться викликати «швидку» або самому їхати до лікарні, що відчув легку шпильку розчарування.

– Просто затих. Припинив кричати й заснув.

Я повільно видихнув. Єва притулилася до стіни коридора й глянула на мене.

– Ще одну таку ніч я не переживу, – мама дивилась кудись повз мене, в точку на стіні понад моїм правим вухом. – Мені не двадцять п'ять, Мироне.

– Ми ж не знали, що таке станеться, – з приглушеними, але достатньо помітними нотками роздратування проказала Єва.

Мама опустила голову. Я стягнув з ніг зимові черевики та пройшов до кімнати, де на старому дивані, закутаний неосяжною, ще радянською периною спав Теодор. У кутку над подушкою, кумедно згорнувши над білим черевом сіро-бурі лапки, лежав Юань Михайлович – плюшевий коала, подарований нами Тео після операції. Іграшку вибирали навмання, ніхто подумати не міг, що за лічені дні вона стане найулюбленішою. Упродовж першого місяця після купівлі Теодор не розлучався з тим коалою, тягав усюди за собою, спав, гуляв і грався, навіть розмовляв із ним, через що Єва вирішила вигадати йому ім'я. Я жартома запропонував Михалич. Тоді ще не знав, що коала – це не ведмідь, а травоїдне сумчасте, відтак мені здавалося, що Михалич – саме те, що треба. Дружина вважала інакше: оскільки іграшку виготовлено в Китаї, то її ім'я має бути китайське. Євина подруга тримала у себе вдома чихуахуа із кличкою Долар. Дружина проігнорувала мої спроби заперечити, що чихуахуа виготовляють не в Америці, й нарекла коалу Юанем. Таким чином улюблена плюшева іграшка нашого сина стала Юанем Михайловичем.

Єва, не знімаючи чобітків, потупала за мною, похукала на пальці, потерла ними об пальто, щоб були не такими холодними, й легенько торкнулася синового лоба. Похитала головою – жару не було.

– Я не розумію, що це, – промимрила з-за наших спин мама. – Він так кричав...

– Що робитимемо? – пошепки запитав я.

Дружина знизала плечима, а тоді неголосно запропонувала:

– Давай додому.

Я кивнув.

– Бери Михалича, – зиркнув через плече: – Ми поїдемо, мам, ти відпочивай, – а тоді обережно, щоб не розбудити, підгорнув ковдру й узяв сина на руки. Разом із периною. Малий шумно вдихнув, поворушився, проте очей не розплющив і за мить, уткнувшись лобом мені в груди, спокійно засопів.

– Ковдру привезу завтра, – сказав я.

Мама мовчки провела нас до виходу.

Ми ступили до своєї квартири на Грушевського, коли годинник показував кілька хвилин по п'ятій ранку. Я забрав Теодора у Єви (вона тримала малого на руках, поки я керував машиною), видобув його з важкої перини та вклав у ліжко. Хлопчик спав без задніх ніг. Я посадив Михалича навпроти голови сина, щоби, прокинувшись, він міг дотягнутися до іграшки. За хвилину скинув із себе одяг, упав на ліжко та провалився в сон ще до того, як дотягнув ковдру до підборіддя. Єва, сердита через обірване святкування, нашвидкуруч змила з себе косметику й уляглась з іншого боку.

Ми не проспали й трьох годин. О пів на восьму ранку, тягнучи за собою Михалича, Тео причапав до спальні.

– Мамо! Мамо! – малюк кликав маму, але тому що ближче до входу в кімнату лежав я, торсав за плече мене та горлопанив у вухо мені. Я остаточно отямився, коли Теодор шкрябнув пальчиками по щетині на моїй щоці, а потім смикнув за носа. – Тату, а Дід Молоз? Де Дід Молоз?

Я ледь продер ліве око й крізь щілину між повіками подивився на сина. Його очі були мокрими від сліз, він от-от мав розплакатись.

«Паскудство», – я гарячково намагався щось вигадати.

– Що сталося? – з-за спини долинув сонний Євин голос.

Секунд п'ять я мовчав, а тоді здався. Хоч-не-хоч доведеться вставати. Повернувся, ліг на спину, розплющив очі. З рота тхнуло так, наче там захоронили виводок здохлих шурів.

– Ми забули подарунки в мами.

– О-о-о... – простогнала дружина.

Щокою Теодора скотилася перша велика сльозина.

– Він не плийшов? Цому він не плийшов, тату?

Єва перехилилася через мене, взяла Теодора під пахви, посадила між нами на ліжку й обняла:

– Сонечко, не плач. Послухай мене: ми з татом вночі приїхали й забрали тебе додому, а Дід Мороз прилетів до бабусі Каті, бо думав, що ти ночуєш у неї; він заплутався та залишив подарунки в бабусиній квартирі, – хлопчик підняв зарюмсане личко й поглянув на Єву, потім перевів недовірливий погляд на мене. Я кивнув, типу все так і було. Єва посміхнулася – добре, що у два з половиною роки дитина ще не відрізняє щиру посмішку від фальшивої, – і продовжила: – Пам'ятаєш? Ти вчора заснув у бабусі Каті вдома.

От тільки він не пам'ятав. Тео не пам'ятав нічого з того, що відбулося минулого вечора.

6

У ніч із 9 на 10 січня я на власні очі побачив те, що так налякало мою маму.

Напередодні тієї злочасної ночі – в середу – Єва мала вихідний. Я, у прагненні заробити, виїхав таксувати рано та повернувся пізно, за десять хвилин до другої. Воно було того варте: шістнадцять замовлень, чотириста шістдесят гривень, хороші чайові. З тих чотириста шістдесяти сорок доведеться віддати диспетчерській службі, половина з того, що лишиться, піде на бензин, але все ж я вважав виїзд успішним.

Удома я не став вмикати світло. Навшпиньки прошмигнув до ванної та, намагаючись не шуміти, почистив зуби. Умившись, зазирнув до кімнати Тео. Малюк посопував, поклавши ліву руку на свого улюбленця коалу. Я причинив двері дитячої, пішов до спальні й заповз під ковдру.

Як завжди після тривалого вечірнього виїзду, спати не хотілося. Сон утікав від мене, грався в піжмурки. Монотонні розповіді пасажирів, обривки фраз, що скриплячими іскрами порскали з рації, калейдоскоп вогнів за вікнами машини – все це розбурхувало уяву й не зразу вивітрювалося з голови. Я лежав, закривши руки під потилицю, міркував, на що схожі візерунки зі світла й тіней на стелі, коли раптом у вуха розпеченими сталевими шпичками ввігнався пронизливий вереск.

Мене, наче пружиною, підкинуло над ліжком. Вереск долинав з кімнати Теодора. Крик випорснув із дитячої раптово, не наростаючи, відразу на повну силу, без тихого рюмсання й кректання, що зазвичай передували пробудженню малого. Впродовж секунди, необхідної для того, щоб перетнути коридор, я думав, що хтось *інший* заходиться криком у кімнаті мого

сина. Просто не міг усвідомити, що малюк, якому не виповнилося трьох років і який важить трохи більше ніж одинадцять кілограмів, здатен видавати такі страшні й розкотисті звуки.

Захлинаючись серцебиттям, я розчахнув двері дитячої й застиг перед ліжком. Теодор сидів – саме це ввело мене в оману, він сидів, коли я вдерся до кімнати, – нахилившись уперед, опустивши голову, й махав руками у повітрі. Пальчики скрючені, так, ніби малюк намагається подряпати когось невидимого. Несамовитий, нелюдський крик роздував ізсередини стіни кімнати.

– Тео!

Я підхопив сина на руки й здригнувся. З передпліч на шию й далі на спину полізли мурашки. Тео був холодним. Не мертвотно холодним, ні, але не таким, як зазвичай. Шкіра нагадувала затверділу від холоду гуму, м'язи грудної клітки зсудомило, через що тільки в руках скидалося на негнучкий пластиковий манекен.

Я сів на край ліжка, посадивши малого на коліна, спиною до себе. Він більше не сіпався, холодні ручки безвольно, немов у непритомного, повисли вздовж тулуба. Проте крик не стихався. Повітря з лячним свистом вихоплювалося крізь горло.

– От лихо, Тео, що з тобою?! – я відчув, як паніка гарячими обручами стискає горлянку. Було щось жахливе в тому верещанні. Подумалося, що так кричать герої фільмів про екзорцизм, із яких виганяють злих духів. І, певна річ, ця думка не додавала оптимізму.

Прибігла Єва й увімкнула світло. Сонна й скуйовджена, вона спочатку присіла біля мене, а потім нахилилася, зазирнувши в обличчя малому. Від побаченого дружина враз відсахнулася і затулила рота долонею. Мені здалося, наче в серце навантажили дрібних камінців, річкової гальки чи чогось такого, і вони торохтіли там, товчучись об ребра.

Я запитав:

– Що з ним?

– Він спить, – Єва відірвала руку від губ і простягнула до сина, вказівним пальцем торкнувшись холодної голівки. У цю мить Теодор почав підвивати.

Я ледь не вигукнув: «Що ти, бляха, верзеш?!», коли втямив, що Тео справді спить. Нібито я вилаявся вголос, хоча напевне цього не пригадую. Я відхилив зсудомлене тільки та стуленими до купи вказівним і середнім пальцями повернув Теодорову голівку до себе. Повіки сина були напівопущені. Очні яблука асинхронно сіпалися, так сильно, що від їхніх рухів тріпотіли вій, проте в щілинах під повіками проступали лише білки. Я помахав вільною долонею перед обличчям малого. Хлопчак не відреагував. Тео кричав уві сні. Щось терзало його, а він ніяк не міг прокинутися.

– Прокинься! – з переляку взявся трусити Теодора. – Що це за хрінь така?!

– Припини, – зашипіла Єва й вихопила сина з моїх рук. – Не тряси його! Не буди так різко! – а тоді цвіркнула просто в обличчя: – Ідіот.

Крик змінився: став тоншим і водночас зривистим і хрипким. Тепер він нагадував стогони нажаханого до смерті віслюка.

– Тш-ш-ш, тш-ш-ш, мій маленький, мій хороший. Тобі щось погане наснилося? – погойдуючи, Єва пригорнула Теодора до грудей і понесла до спальні. Я посунув за нею. – Не плач, не треба плакати. Ну? Прокидайся, – вона не припиняла гладити напружену спинку малюка.

Я, мов контужений, витріщався на задерев'янілі синові ручки та намагався переконати себе, що все це сон.

– Увімкни телевізор.

Я не відразу зрозумів, що останні слова було адресовано мені (хоча, чорт забирай, кому ж іще, крім мене). Сві довелося повторити вдруге. Я зрештою збагнув, що від мене хочуть, і натиснув On-Off на пульті.

– Тихо, тихо, тихо, кошенятко моє, це просто сон, – Єва не припиняла говорити, і Тео нарешті зреагував на голос. – Не бійся, тут мама і тато, і ми не дамо тебе скривдити. Чш-ш-ш...

Повіки різко сіпнулися, опустилися, потім піднялися знову. Я побачив райдужки. За мить зіниці сфокусувалися, крик обірвався та змінився плачем. Теодор ворухнувся, потер очі, потому обхопив рученятами Євину шию й притиснувся до її щоки.

Ми з дружиною водночас видихнули – прокинувся.

– Постав «Машу та Ведмедя», – попросила Єва.

Я кинувся до пластикової коробки з DVD-дисками, знайшов потрібний диск і вставив у програвач. Перебрав кілька епізодів, зупинився на «Ловися, рибко!» і натиснув Play.

– Глянь, там Маша, – малюк тихенько пхивкав і не відпускав шиї, Єва розвернулася і сіла так, щоб йому було видно екран. – А он Ведмідь збирається на рибалку, буде рибку ловити. Давай разом дивитися.

Я опустився на ліжко поряд із ними. До тієї миті, коли Ведмідь уперше закинув вудку, Тео заспокоївся та тільки час від часу голосно й уривчасто зітхав. На початку наступного епізоду дружина спробувала розпитати малого про кошмар:

– Тео, що з тобою сталося? – навіть у півтемряві я розгледів, як малюк напружився. – Розкажи мамі, що тебе налякало. Тобі щось наснилося?

Хлопчак закивав, але не озвався. Єва притулила голівку до себе.

Невдовзі Тео заснув. Дружина дбайливо вклала його по центру нашого ліжка.

Відчуваючи, як напруження відпускає, осідаючи ледь вловним поколюванням у ногах і на денці живота, я підвівся.

– Принести тобі води?

Я мусив щось сказати.

– Так.

За півхвилини повернувся з кухні зі склянкою води.

– Що це було?

Єва відпила ковток і поставила склянку на невисоку шафку обабіч ліжка.

– Я не знаю.

– Бляха, ледь не нахезав у штани.

– Я помітила, – дружина криво посміхнулася. Потім додала: – Нічний кошмар. Лягай спати.

– Так, це нічний кошмар, – погодився я.

Мої руки дрібно тремтіли.

7

Нічні жахіття, під час яких Тео не міг прокинутися, повторювалися впродовж року. Нечасто – приблизно раз на місяць. Частіше малюк просто підхоплювався посеред ночі й рюмса. На початку 2013-го мій син уже достатньо добре говорив, щоб описати, що терзає його вві сні, але на ранок після чергового кошмару або вдавав, що не пам'ятає, або справді нічого не пам'ятав – ні мені, ні Єві не вдалося витягти з Теодора що-небудь більше, ніж слабкі неохочі кивки на підтвердження того, що йому наснилося щось моторошне.

Утім, я б не розповідав цю історію, якби все обмежалося лише плачем і періодичними нічними кошмарами. Взимку 2013-го до нічних жахів додалося ще дещо.

8

На День закоханих, 14 лютого, погода видалася паскудна – похмура, вогка та вітряна, – тож ми з Тео весь день просиділи вдома. Ми залишалися удвох – Єва, як завжди в такі дні, мала по горло роботи в «Чорній перлині». Ввечері разом подивилися «Баранчика Шона», потім Тео перебрався до дитячої, де я дочитав йому казку про Рапунцель, і приблизно о пів на десяту хлопчак заснув.

Я влаштувався у спальні й півгодини безцільно блукав мережею. Втомившись, відклав лептоп і взяв до рук книгу – «Капітан Панталеон і Рота добрих послуг» Маріо Варгаса Льоси. Історія мала би бути веселою, принаймні точно не нудною – обкладинка обіцяла «феноменальний гостросатиричний роман, який висміює військово-бюрократичну машину, духовенство й усю державну систему Перу», – але чомусь здалася більш пласкою, ніж інтернетівські приколи із «ВКонтакте», і я закуняв. За чверть до півночі мене розбудила книга, що з'їхала з грудей на ліжко. Я відклав її, вимкнув світло, перекинувся на лівий бік і знову заснув.

Удруге прокинувся за п'ять хвилин до першої. Я не розплющував очей, вирішивши, що мене розбудила Єва, однак, прислухавшись, збагнув, що це не так. Із коридору не долиняло жодного звуку: отже, дружина ще не повернулася. Водночас мене огорнуло дивне відчуття, наче я не сам у спальні. Я безпомилково відчував чийось присутність. І це не могла бути Єва: вона нізащо б не прослизнула до кімнати безшумно.

Я розплющив очі й від несподіванки здригнувся. Просто наді мною – за лічені сантиметри від ліжка – стояв Теодор. Малюк фактично нависав над моєю головою. Я глибоко вдихнув, відчуваючи, як вивітрюється переляк, і, відгорнувши ковдру, вперся ліктем у подушку та підпер долонею голову. Чекав, що він скаже. Таке вже траплялося: Тео, як не міг заснути, часто приходив до спальні й просився до нас із Євою в ліжко. Я навіть простяг над ковдрою праву руку, щоби торкнутися його й запитати, чому він не взяв із собою Юаня Михайловича, коли страх, що так швидко минув, раптово накрив мене знову. Спалахнувши вогником на денці живота, він повільно поповз до горла.

Щось було не так. Щось було дуже неправильно.

Коли я сперся на подушку, Теодор не відреагував. Він продовжував дивитися в точку, де знаходилася моя голова, поки я спав. Моя рука застигла в повітрі, а тоді опустилася назад на ковдру. Я лежав, заціпенівши, чекав, що хлопчак що-небудь промовить, ворухнеться або що, проте він німував. Повільні, розтягнуті секунди злипалися, спливла хвилина, друга, третя, але Тео продовжував мовчати.

Відтуливши голову від долоні, обережно зазирнув йому в обличчя. Очі були напівзаплющеними й нерухожими, нижня губа ледь відвисала. Тео спав.

Чи ні?

Руками та спиною прокотилася хвиля кусючого холоду. Шкіру обсіпало пухирцями. Я не бачив ті пухирці в темряві, але від них шкіру стягнуло так, що здавалося, наче ті завбільшки з льодяні тороси в Антарктиді.

Як довго він так стоїть?

Я акуратно, не поспішаючи, помахав рукою перед обличчям Теодора. Нічого. Жодної реакції. Малюк скидався на воскову статую, покинуту скульптором біля мого ліжка.

Зрештою я не витримав і пошепки погукав сина:

– Гей, Тео.

Він миттю зреагував, повівши головою на звук мого голосу. От тільки повіки так і лишалися напівопущеними, з-під війок і далі визирали півмісяці моторошно білих очних яблук. Мені стало по-справжньому страшно. Я усвідомлював, що Тео спить, але не знав, чи варто його будити. І якщо варто, то як?

Чорт забирай, скільки часу він нависає наді мною?

Намагаючись не скрипіти ліжком, я підвівся й обійшов Теодора. Рахуючи удари серця, зупинився за його спиною – хвилину, дві, три, – а тоді позадкував до виходу зі спальні. До коридору. Навіщо? Хрін його знає. Я мало що усвідомлював у ту мить, окрім того, що мушу щось робити. Кілька секунд Тео не рухався, а тоді – коли ледь рипнули двері між спальнею та коридором – скинув голову й повернув її до мене. Повернув по-особливому – так повертають голову незрячі. Почув. Повіки, проте, залишалися напівопущеними. Він чув, але не бачив мене.

Я продовжив задкувати й повністю опинився в коридорі, коли Теодор розвернувся та посунув за мною. Голова ледь зігнута, повіки напівзаплющені, руки звисають уздовж тіла.

Мені стало так холодно, що закортіло до туалету. Якщо у спальню ще проникали слабкі відблиски знадвору – від вуличних ліхтарів і з вікон сусідніх будинків, – то в коридорі панувала цілковита темрява. Я бачив лиш обрис, у якому було важко вгадати сина. І цей обрис наступав, заганняючи мене в пітьму.

Я більше не міг стримуватися.

– Агов, Тео! Тео! ТЕОДОРЕ! Прокинься! Що з тобою?

І тоді він відкрив очі. Хтось наче прокрутив очні яблука, поставивши райдужки на місце. Тео побачив мене. Стрепенувся й заплакав.

– Тату, тату!

Присівши навпочіпки, я обхопив його холодними тремтячими руками.

– Тобі знову щось погане наснилося?

Малюк горнувся до мене й нічого не відповідав, лише скімлив:

– Тату, тату, тату...

Через п'ять хвилин у замку скреготнув ключ і вхідні двері розчинилися. На порозі у чітко окресленому прямокутнику світла застигла Єва, не розуміючи, чому її син і чоловік сидять, обнявшись, на підлозі у полоненому мороком коридорі.

9

Навесні 2013-го почалися «провали».

Уперше про те, що Теодор немовби кудись «провалюється», застигаючи й упродовж кільканадцяти секунд не реагуючи на зовнішні подразники, я почув від Єви. Була остання субота березня – чи не єдиний за весь місяць ранок, коли ні я, ні Єва нікуди не поспішали. Ми валялись у ліжку та дивились «Ревізор» по «Новому». Новий сезон реаліті-шоу з невідомою Фреймут стартував кілька тижнів тому.

– Учора дещо помітила, – відкинувшись на подушку, озвалася дружина.

– Умгу?

Протягом минулих трьох діб я відбув дві зміни в Zoom Support – одну нічну й одну денну – та двічі виїжджав таксувати. З учорашнього виїзду повернувся о третій ранку, не заробивши й двохста гривень. Я був утомлений і неналаштований розмовляти. Не хотілося навіть думати. Все, чого прагнув у ту мить, – лежати. Просто лежати й усе.

– Це стосується Тео. Вчора щось сталося. Ми гралися конструктором із кульками, тим, що твоя мама на Різдво принесла, – я кивнув, бо сам вибирав конструктор-лабіринт Cheatwell Marbureka з набором скляних кульок, який потім купила мама, – і Тео раптом завис.

– Тобто – завис?

– Не реагував на мене. Він завмер, утупився в одну точку й... усе. Спочатку я намагалася привернути його увагу, потім торкнулася, потім поторсала, але він не реагував. Ні рухом, ні звуком. Мені здавалося, що він навіть не дихав. Тео... – Єва спохмурніла, їй непри-

ємно було згадувати те, що відчувала, та все ж домовилася, – він наче помер на кілька секунд. А тоді повернувся та продовжив запускати кульки лабіринтом. Ніби нічого не сталося.

На екрані Ольга Фреймут влаштовувала скандал у, як на мене, цілком пристойному закладі. Думки не ліпилися до купи, страшенно хотілося спати.

– Гадаєш, щось серйозне?

Єва довго мовчала перед тим, як відповісти:

– Це вже не вперше, Мироне.

– Чому раніше не казала?

– Ну, так... не знаю.

Не відриваючи очей від екрана, я смикнув плечима:

– Я нічого не помічав. Може, просто неуважність. Замислився. Або завтикав та й усе.

– Може, – неохоче погодилася Єва. – Може, просто завтикав.

На тому й зупинилися. Впродовж шести тижнів після інциденту вночі із 14 на 15 лютого кошмари не повторювалися, і я переконав себе, що жахіття не повернуться взагалі. Щось глибоко в мені опиралося тому, щоб послухати – почути – Єву.

Ситуацію змінило те, що на початку квітня свідком чергового «зависання» стала моя мама. Того дня нам із Євою не вдалося розвести графіки: у мене була денна зміна в Zoom Support – із 12:00 до 20:00, – а Єва знала, що допізна працюватиме в «Чорній перлині». Довелося на півдня відвести Тео у дитсадок (мабуть, чи не вперше за півроку). Мама забрала малого з дитсадка о 16:00 й гляділа його в нас удома кілька годин.

Я повернувся о дев'ятій вечора. Мама читала Теодору в дитячій кімнаті. Почувши мене, малюк вибіг привітатися. За ним з'явилася мама.

– Я хочу тобі дещо сказати, тільки ти не лякайся та постався, будь ласка, серйозно.

Я прошепотів Тео на вухо, що небавом прийду та послухаю, як у нього минув день, після чого ми з матір'ю зайшли до кухні.

– Говори.

– З Теодором щось негаразд.

Я сховав погляд, прогугнивши щось невиразне.

– Ми гуляли у дворі перед тим, як піти додому, – розповіла мама. – Він ув'язався за дворовим котом (я ледве встигала за ним), а потім раптом зупинився, випростався й заляк. Я відразу не зрозуміла, що сталося, а коли підійшла... Мироне, Теодор був схожий на ляльку. Я торкалася його, проводила перед очима рукою, але він не бачив мене. Це тривало півхвилини, потім він отямився й почав шукати очима кота, який давно шаснув геть. Він не тямив, що з ним трапилося, – вона помовчала, а тоді додала з притиском, типово так, по-вчительськи: – Мені це не подобається.

Слухаючи, я уникав дивитися їй у вічі.

– Ти раніше нічого подібного не помічав?

– Ні, – прошамкав я, а тоді трохи розсерджено змахнув руками. Однаково вона раніше чи пізніше дізнається. – Але Єва згадувала про щось таке, щось схоже. Тиждень чи два тому.

– Хочу, щоб ти пішов з Теодором до лікаря.

– Мам, ми водимо його до кардіолога щомісяця.

– Це не та проблема, яку може вирішити кардіолог.

– А хто її може вирішити?

– Невролог. Можливо, психолог. Не знаю, я не спеціаліст.

– Як ти уявляєш цей візит? Я приведу Теодора до невролога, й ми чекатимемо, поки він «зависне»? Що той невролог зможе сказати? – я дратувався. Не так від почутого від матері, як від усвідомлення того, що дозволив собі стільки часу вдавати, ніби нічого не відбувається. І тепер мама, яка бачила мене наскрізь, неначе рентгеном просвічувала, все чудово розуміла.

– Хочеш я поговорю з Вірою Іванівною?

П'ятдесятидворічна Віра Іванівна Ликович – подруга мами зі шкільних років і за сумісництвом моя хрещена мати – працювала терапевтом у консультативній поліклініці Рівненської обласної клінічної лікарні. Не варто, мабуть, уточняти, що мама зверталася до куми щоразу, коли хтось із нашої сім'ї опинявся в ліжку з чимось серйознішим від застуди, навіть якщо хвороба – як це було з батьковим діабетом і супутніми проблемами із серцем та очима – виходила за рамки спеціалізації терапевта.

– Не знаю, – я відвернувся та поліз до холодильника, видивляючись, що є поїсти.

Однозначно я не погодився, але й не заборонив, відтак мама взялася за справу. Наступного дня мені зателефонувала Віра Іванівна:

– Знаєш, мабуть, чому турбую? Вчора телефонувала твоя мама й розповіла про Теодора. Пробач за нахабство. Я б нізащо не втручалася, ти мене знаєш, якби не твоя мама. Катерина сказала, що буде краще, якщо я сама зателефоную й спробую з тобою поговорити.

– Ну, – буркнув я.

– Я не бачила нападів Тео, тож не можу бути певна, але в неврології є така річ, як безсудомні генералізовані напади, або абсанси. Від французького слова *absence* – відсутність. Симптоматика дуже схожа. Під час таких нападів дитина раптово завмирає, припиняє реагувати на подразники, її увагу неможливо привернути. Іноді можна помітити легке тремтіння повік, дитина заплющує очі або неприродно закидає голову. Напад проходить безболісно, триває від п'яти до двадцяти секунд, після чого дитина повертається до перерваного заняття. Дорослі часто не помічають напади або помічають, але здебільшого спихають усе на звичайну неуважність, – Віра Іванівна зробила паузу. – Те, що я щойно описала, нагадує те, що відбувалося з Теодором?

Я ухилився від відповіді:

– Ці абсанси... вони небезпечні?

– Не так щоб аж надто, але ці малопомітні безсудомні напади є характерними ознаками епілепсії.

У мене відвисла щелепа.

– Епілепсії? У Тео не було нападів! Ви ж не хочете сказати...

– Я нічого не намагаюся сказати, – обірвала мене хрещена. – Я не ворожка, щоб ставити діагноз за фотографією чи по телефону. Як на мене, твоя мама даремно здійняла тривогу. Та попри це, наполягаю, щоб ти або Єва зводили Теодора на обстеження. Якщо проблема є, краще бути про це поінформованим.

Я механічно кивнув:

– Добре.

– Не бійся, у цьому немає нічого страшного. Запиши Теодора на прийом до невролога в дитячій лікарні. Опишеш напади, лікар огляне малого й дасть направлення в Діагностичний центр на електроенцефалографію. Там Теодору зроблять ЕЕГ – це абсолютно безболісна та необтяжлива процедура – і на її основі невролог сформулює остаточний висновок.

Ми ще трохи поспілкувалися – я пообіцяв, що обов'язково відведу Теодора до лікаря, – й попрощалися. А потім... заштовхав голову в пісок. Вас, мабуть, шокує моя безтурботність, але чоловіки – принаймні якась частина чоловіків – мене зрозуміють. Упродовж трьох днів після розмови з хрещеною я ні на крок не відступав від Теодора. Спостерігав. Стежив, як він грається, їсть, малює, дивиться мультики, спить – байдуже вдень чи вночі, – і не побачив нічого підозрілого. Мій син не міг похвалитися волячим здоров'ям, але був рухливим і допитливим, цілком розвинутим як на свій вік хлопчаком. Він геть не скидався на епілептика. То якого біса я мав вести його до невролога?!

Я б узагалі забув про ту розмову, якби місяць потому сам не став свідком «провалу». У п'ятницю, 17 травня 2013-го, ми з Тео вийшли зустрічати Єву з роботи. В ту мить, коли блакитний Volkswagen дружини спинився перед під'їздом, Тео закам'янів, утупившись у точку

за метр від свого носа. Я вмить осягнув, що мала на увазі Єва, коли говорила, що малюк неначе помер на кілька секунд. Я мусив кілька разів труснути хлопчика, перш ніж він отямився та сфокусував погляд. А вже за кілька годин – у ніч на суботу – повторилася історія з кошмаром. Теодор кричав уві сні й довго не прокидався.

Ще через день – недільного ранку – Єві зателефонувала моя мама. Власне, вона телефонувала мені, але я приймав душ, і слухавку підняла Єва. Мама ніби ненароком, поміж іншим, поцікавилася, чи я вже ходив із Теодором до невролога. Єва сторопіла та спитала, до якого такого невролога? Після чого мама розповіла про мою розмову з Вірою Іванівною, про те, що таке безсудомні напади, а також про те, на що вони можуть вказувати.

Після виходу з душі на мене чекало пекло. Єва налетіла на мене, немов розлючена тигриця. Репетувала й обзивала, не добираючи слів. Зрештою я не витримав й забрався з квартири. Злість, а ще більше огида до самого себе тупими кігтями дряпали зсередини. Всю ту неділю я провів у «ніссані» – переважно таксував, хоча ближче до вечора вимкнув радіо та просто кружляв містом, слухаючи музику.

У понеділок, 20 травня 2013-го, Єва взяла відгул і повела Тео до дитячої поліклініки № 3 на Грушевського. Як і передбачала Віра Іванівна, малого скерували в Діагностичний центр на електроенцефалографію. Я мало що знаю про той візит, оскільки дружина нічого не розказувала. Вона і малий повернулися додому після четвертої. На моє запитання про висновок лікаря Єва не відреагувала. Впродовж двох днів після візиту до лікарні вона вдавала, наче я скляний, ні на мить не затримуючись на мені поглядом.

У вівторок я відшукав у трельяжі протокол обстеження з Діагностичного центру та висновок дитячого невролога з поліклініки й спробував сам у них розібратися. Два аркуші А4 містили чотири абзаци малозрозумілого тексту про альфа-, бета-, тета-ритми, купу значень частот та амплітуд і ще щось про зміни в біоелектричній активності. Певна річ, я нічого там не втямив і зателефонував мамі, припустивши, що Єва мала відзвітувати їй про візит. Мама спершу вилаяла мене – відомо за що, – а потім запевнила, що, за результатами обстеження, невролог не виявив нічого загрозливого. Електроенцефалограф зафіксував підозрілі короткотривалі спалахи, нетипові для фонові активності мозку, – на електроенцефалограмі вони мали вияв поодиноких піків і комплексів гострих хвиль, – але, за словами лікаря, наявність такої активності не дає підстав говорити про епілепсію й не обов'язково є ознакою зниження порогу судомної готовності. У певний віковий період таку активність можна розглядати як варіант норми. На мою згадку про нічні кошмари мама після паузи озвучила мені відповідь невролога: від нічних кошмарів ще ніхто не помирав.

Зрештою жодного лікування призначено не було. Лікар порадив спостерігати за Теодором і за потреби повторити ЕЕГ.

10

Уже в Америці я багато міркував про перші півроку після операції. Про розлади сну в мого сина та його сомнамбулізм. Ніяк не міг вирішити, чи були вони пов'язані з інцидентом під час операції. Чи виступали підґрунтям для подальшого загострення? Чи були інші причини, про які я не здогадувався? Не знаю. Можливо, думав я, поведінка Тео не аж така екстраординарна? Можливо, кожен другий малюк у віці трьох років проходить через щось подібне? Єдине, в чому впевнений: для всіх подій між груднем 2012-го та травнем 2013-го я ще міг дібрати раціональне пояснення, а тому прийняти їх, проковтнути та продовжувати жити далі.

Було б помилкою вважати візит до невролога у травні 2013-го переломним моментом, адже насправді він нічого не змінив – хіба що заспокоїв мою дружину та матір, – водночас

безглуздо заперечувати очевидне: за місяць після відвідин дитячої поліклініки № 3 з Тео почали коїтися речі, для яких я більше не міг підшукати прийняттого пояснення.

Уперше таке непояснюване трапилося в червні 2013-го. Мій малий несподівано пригадав дещо, чого просто не міг пам'ятати, – події, що сталися задовго до того, як він промовив своє перше слово. Саме тоді – в другій половині червня 2013-го – я вперше свідомо визнав, що з Теодором щось не гаразд, що з моїм сином щось відбувається – не обов'язково страшне, але точно надзвичайне.

11

Якщо говорити лише про погоду, то червень 2013-го видався хорошим. Температура рідко підіймалася вище за 28 °С, дощі випадали нечасто, тож ми з Тео багато гуляли. Чи не через день я возив його велосипедом до зоопарку – ми брали з собою сандвічі, щось солодке та великий термос із чаєм, улаштовувалися на ковдрі посеред однієї з галявин, я подовгу читав малому казки або ж переказував відоме мені про птахів і тварин, яких було видно з того місця, де ми лежали.

Надвечір 20-го погода зіпсувалася. Температура впала до 17 °С, і на довгі три дні зарядив огидний, не по-літньому холодний дощ.

Якогось дня наприкінці місяця, невдовзі потому, як дощ ущух, а тепло ще не повернулося, ми з Теодором сиділи вдома. Єва дбала про шик і крутизну чийогось весілля у «Чорній перлині», тож була такою заклопотаною, що не відповідала на дзвінки. Похмурість і вогкість укупі з утомою після ночі, проведеної за терміналом у Zoom Support, зумовлювали відповідний погоді настрій. Я напівлежав у кріслі перед комп'ютером і безцільно никався Інтернетом. Тео вовтузився за моєю спиною, складаючи щось із конструктора «Chicco: Королівський замок».

Аж ось, вирішивши перекочувати на диван і почитати, я згорнув браузер і підвівся з крісла. Перш ніж узяти книгу, відкрив папку JAZZ і покрутив коліщатко скролінгу, обираючи, що поставити як фон. Погляд уперся в теку Summer 2011, після чого палець на мить застиг, а під серцем злегка – несильно – защеміло. Кілька секунд я стояв, горблячись над клавіатурою та не знімаючи руку з миші. Теку переважно складали джазові композиції, спеціально відібрані мною для нашого першого сімейного відпочинку наприкінці червня 2011-го. Теодору тоді ще не виповнилося й року, та нас із Євою це не зупинило. Я взяв відпустку, дружина домовилася в «Чорній перлині» про відгули на тиждень, через Інтернет ми забронювали будинок в Затоці Одеської області – просто на пляжі, за лічені кроки від лінії прибою, – завантажили все необхідне плюс купу непотрібного мотлоху, враховуючи велику коробку з іграшками Тео, на задні сидіння мого «ніссана» та рвонули на південь. Через усю країну. З одинадцятимісячним немовлям на руках.

У Затоці ми провели тиждень – сім чудових сонячних днів, – і цей тиждень я досі вважаю найкращим у своєму житті. Кращим навіть за літо 2005-го. Най-най-най. Останній яскравий спалах перед тим, як усе почало згасати.

Я відвів погляд від екрана комп'ютера. Очі неначе поволокою якоюсь укрило.

Я відчув на губах солоний присмак теплого вітру, пригадав небо, сонце, нескінченний пляж. Побачив Єву в акваріумному бікіні – скуйовджену, без макіяжу, з почервонілими від сонця щічками й облупленим носом. Щасливу. І Тео, що аж захлинається від сміху, повзаючи, неначе ящірка, по піску біля її ніг. Після чого двічі клацнув по теці й пробіг очима назви композицій.

Alan Jackson – Remember When
Diana Krall – Love Is Where You Are
Eva Cassidy – Autumn Leaves

Eva Cassidy – Time After Time
Lizz Wright – Speak Your Heart
Norah Jones – Don't Know Why

І тут-таки збагнув, що не варто було. Спогади, немов великі брили сірого каміння, поко-
тилися на мене.

Щовечора, коли пляж безлюднів, ми вкладали Тео в люльку-переноску Brevi, йшли до
моря та розпалювали на піску багаття. Витягнувши з будиночка подовжувач, я під'єднував
до мережі привезені з дому невеликі колонки, а до них – свій Samsung. Ми сиділи на піску,
дивилися на зорі, їли приготоване Євою рагу та слухали приправлені ритмічним шумом при-
бою повільні мелодії. Дайана Кролл⁴, Нора Джонс⁵, Єва Кессиді, Ліз Райт, Алан Джексон⁶.
Тео не спав. Метеляючи ручками й щось тихенько гугукаючи, він разом із нами розглядав
сріблясті розсипи сузір'їв на темному небі.

Відкривши теку, я вже не міг зупинитись. Якби ще не гнітюча погода й небо, неначе
рідким багном заляпане, я, може, й опирався б, а так указівник миші сам потягнувся до «Від-
творити все». Палець клацнув по лівій кнопці миші, й Алан Джексон повільно затягнув:
«Remember when I was young and so were you...» Почувши музику, Тео звів голову, глип-
нув на комп'ютер, потім на мене, але швидко втратив цікавість. Я відступив від ноутбука та
завалився на диван. Після Джексона заспівала Кролл. Коли після канадки почалася Autumn
Leaves Єви Кессиді, я вже майже спав. Сопрано улюбленої батькової співачки долинало, мов
з іншої кімнати крізь зачинені двері:

The falling leaves drift by my window
The autumn leaves of red and gold
I see your lips, the summer kisses
The sunburned hand I used to hold⁷

Парадоксально, але дрімотний голос Єви Кессиді втримав мене від остаточного зану-
рення в сон. Знайома змалечку мелодія повернула до Затоки й воскресила в розслабленій
свідомості повільний танець на піску. Того вечора – до повернення додому лишалося менше
добы – я купив у супермаркеті дві пляшки червоного грузинського вина «Сапераві», півкі-
лограма креветок і французького сиру, і ми з Євою нормально набралися. Беручись за другу
пляшку, раптом згадав про музику. Витягнув колонки, під'єднав смартфон, увімкнув першу
композицію. Заспівав Джексон, потім Кролл, а потому, коли залунали акорди Autumn Leaves,
я підвівся, обтрусив з шортів пісок і запропонував дружині руку. Єва хрипко розсміялася
та прийняла запрошення. Я тримав її за талію, вона обіймала мене за шию та щось мурко-
тіла. Єва Кессиді співала нам – після Autumn Leaves почалася Time After Time, – і ми, злегка
похитуючись, незграбно переступаючи з ноги на ногу, кружляли пляжем. Колиска з одина-
дцятимісячним Теодором стояла неподалік.

– Тату, ви тоді з мамою танцювали. Пам'ятаєш?

Я здригнувся, немов від удару струмом, і розплющив очі. Теодор примудрився скласти
з Chіссо конструкцію, схожу на одну з башт оркського замку Мінас Моргул, а тепер сидів і
поглипував на мене. Єва Кессиді завершувала останній куплет.

⁴ Дайана Кролл (нар. 1964) – канадська джазова співачка, володарка п'яти премій «Греммі».

⁵ Нора Джонс (нар. 1979) – американська джазова співачка, композитор, володарка дев'яти премій «Греммі». Продала
понад 50 мільйонів копій своїх альбомів по всьому світу.

⁶ Алан Джексон (нар. 1958) – один із найвідоміших американських співаків у стилі кантрі, володар двох премій
«Греммі».

⁷ Опале листя летить повз моє вікно / Осіннє листя – багряне та золоте / Я бачу твої губи, а літо цілує / Засмаглу руку,
що я колись тримала (англ.).

Звісно, я пам'ятав. Ще б пак мені не пам'ятати! Чи не найкращий день мого життя. Питання було в іншому: як міг пам'ятати *він*?

– Що?

– Ви танцювали, – повторив Тео.

– Ти пам'ятаєш, як ми танцювали?

Малюк замислився.

– Пам'ятаю пісню.

– Ти десь чув її? – ще не доказавши запитання, я вже розумів, що річ не в тім. Навіть якби він почув цю пісню по телевізору, це не пояснює, як йому вдалося пригадати, що саме під Autumn Leaves ми з його мамою танцювали два роки тому.

– На пляжі.

У мене ніби корок у горлі застряг. Це неможливо. Я спохмурнів. Звідки Тео знає мелодію? Я не слухав Єву Кессиді відтоді, як повернувся із Затоки. Від Єви? (Ну, тобто від моєї Єви, не від Кессиді.) Але дружині не подобається джаз. Може, малий почув пісню по радіо? Малоймовірно, адже Єва Кессиді померла від меланоми 2 листопада 1996-го, а композиція, записана за одинадцять місяців до її смерті, не стала хітом навіть тоді, 1996-го. І взагалі мало кому відомо про її справжніх авторів. В Інтернеті авторство часом приписують Френку Синатрі, проте Містер Блакитні Очі не те що не писав Autumn Leaves, він навіть не першим зробив її популярною. 1956 року Синатра ввів уже відому композицію в альбом Where Are You? за рік до нього піаніст Роджер Вільямс, продавши два мільйони платівок, підняв інструментальну версію Autumn Leaves на першу позицію хіт-параду Billboard, а за п'ять років до Вільямса французька Едіт Піаф заспівала Autumn Leaves на американському радіо. Та я, схоже, відволікся. Чорт забирай, хто коли-небудь чув про Єву Кессиді в Україні? Навіть в Америці її востаннє крутили по радіо, коли Землею ще ходили мамонти.

Це просто збіг!

Але він згадав не лише мелодію, але й пляж.

Я подивився на Тео й вирішив дещо спробувати. Встав із дивана, пересів за комп'ютер. Відшукав мелодію, яка точно не звучала на пляжі два роки тому. When You Say Nothing At All Елісон Краусс. Краусс, популярна у 90-х, співала в стилі блюграсс⁸, найбільш консервативному піджанрі музики кантрі. Я запустив кліп на Youtube й обернувся до сина:

– А цю пам'ятаєш?

Теодор скинув голову, прислухався.

– Ні.

Я перейшов на Джуел Кілчер⁹ – Stay Here Forever.

– А цю?

– Ні, – не задумуючись.

Наступною за Stay Here Forever у списку відео йшла Intuition¹⁰. Увімкнув її.

– А під цю ми танцювали?

Тео знову мотнув головою, цього разу навіть не поглянувши на мене.

Тоді я розгорнув Winamp і запустив наступну після Autumn Leaves пісню Кессиді – Time After Time. Ми танцювали під неї. Недовго. На середині приспіву Єва випручалася, сказала, що їй холодно, і повернулася до багаття.

Кессиді почала перший куплет:

⁸ Блюграсс – музичний стиль, започаткований в американському штаті Кентуккі (назва стилю походить від назви однорічної рослини тонконога, англ. *bluegrass*, поширеної в цьому штаті). Блюграсс є симбіозом музики іммігрантів із Британських островів, афроамериканського джазу та блюзу, а також ірландських і шотландських народних мотивів. Блюграсс – винятково акустичний стиль; електричні інструменти для виконання творів цього музичного стилю не використовують.

⁹ Jewel (нар. 1974) – американська співачка й композитор у стилі поп-рок і кантрі.

¹⁰ Пісня Jewel з альбому «0304» 2003-го.

Lying in my bed I hear the clock tick
And think of you...¹¹

Теодор посміхнувся та промовив:

– Під цю танцювали.

Хтось наче шкрябнув граблями по шкірі у верхній частині мого живота.

– Звідки ти знаєш?

Хлопчак винувато зиркнув на мене й не відповів. Наступної миті зруйнував башту Мінас Моргула, розкидавши деталки по підлозі, й вибіг до іншої кімнати.

Ну, гаразд, скажете ви, мій малий упізнав джазову баладу, під яку я з дружиною танцював на пляжі в Затоці два роки тому, – що тут фантастичного? Штука в тому, що то був лише початок. Те, що Тео витягнув із бозна-яких закамарків свідомості мелодію, яку почув, коли в його роті вилізло зубів менше, ніж пальців у мене на руках, здивувало й, ніде правди подіти, розчулило. Але не насторожило. Зате те, що виявилось далі, почало мене лякати. Дивувати – то закономірно. Але й лякати теж. До чортиків.

12

Другий дивний випадок на підтвердження, що з моїм малим коїться щось раціонально не пояснюване, стався приблизно через півроку – 17 лютого 2014-го, за три дні до масових розстрілів на майдані Незалежності в Києві. Щоправда, для того, щоб ви зрозуміли, що й до чого, я мушу детальніше розповісти про себе: про те, як одружився з Євою, чим заробляв на життя, а також про Блакитного Монстра, або Жабу.

Іноземні мови – особливо англійська – змалечку давалися мені легко. Не те щоб я хотів їх учити. Радше навпаки. У молодших класах я не горів бажанням навчатись, але запам'ятовування здебільшого коротких і милозвучних (так мені здавалося) англійських слів вважав безальтернативно кращим способом згаяти час до закінчення уроків, понад усе порівняно з мозкодробильними задачками із підручника математики. Тож я з більшою охотою та старанністю брався за вправи з іноземної, ніж за будь-які інші шкільні завдання, враховуючи забіги на витривалість на уроках фізкультури. Напевно, все тому, що мама з пелюшок прищепила мені любов до книг. Від української класики я перекинувся на англійські книги й англійськомовних авторів. У восьмому класі мені до рук потрапила книга Стівена Кінга – «Мізері» 1987 року. «Мізері» з її смачними описами того, як психопатка-медсестра Енні Уїлкс ламає ноги улюбленому письменникові Полу Шелдону, відгриміла похоронним маршем над моїми, виплеканими не без маминої допомоги, мріями стати як не письменником, то хоча б шанованим критиком. Хоча справжня проблема з «Мізері» полягала в іншому – книга була російською мовою. 2000-го українські переклади Кінга залишалися для мене недосяжними. Якщо вони десь і були, то я не знав, як їх дістати, а російські книги та російськомовні переклади в моєму домі проголосили табу. Мама навіть канали російські забороняла дивитися. Зараз про це дивно чути, але 2000-го з російськими перекладами були проблеми. Я – школяр – не міг сам собі придбати книгу. У восьмому класі я ще не мав персонального комп'ютера, більшість моїх однокласників, яким пощастило ним володіти, не розуміли, що таке Інтернет. Перший комп'ютер з'явився в мене на початку дев'ятого класу, тож я відразу взявся качати піратські переклади Кінга й читав їх з екрана, за чим одного дня мене застукала мама. Вона не мала нічого проти Кінга чи навіть проти читання з монітора. Їй дошкуляла російська. І тоді Катерина Володимирівна Белінська, вчитель-методист найвищої категорії із зарплатою

¹¹ Лежу в ліжку, чую цокання годинника / І думаю про тебе (англ.).

триста одинадцять гривень, ухвалила рішення купувати Кінга англійською. Спочатку замовляла через знайомих, які летіли на відпочинок до Європи чи в Америку. Потім, коли я розповів їй про сайт Amazon.com, раз на півтора-два місяці купувала мені Кінга, Кунца, Баркера чи Страуба через Інтернет – будь-що, на що я вказував, найстрашніші жахи, іноді по 14,99 доларів за книгу, аби не російською. Я навчався у спеціалізованій школі № 15 із поглибленим вивченням англійської – тобто рівень і так був непоганим, – але за рік після початку читання Кінга в оригіналі навіть найбільш фанатичні зубрилки з мого класу не могли зрівнятися зі мною.

Я випустився зі школи 2003-го із золотою медаллю. Того ж року вступив на факультет романо-германських мов Національного університету «Острозька академія», який закінчив 2008-го, отримавши диплом магістра англійської філології та перекладача. Теж із відзнакою. Після випуску з академії пристойну роботу знайти не вдавалося. Тому, коли в серпні 2008-го надійшла пропозиція від компанії Work-in-China, я не вагався: підписав контракт і у вересні поїхав до Гуанчжоу викладати англійську.

У травні 2009-го повернувся до Рівного. Роботи – тобто нормальної роботи – не було. Направду, я й не дуже шукав, не плануючи працювати в Україні, – сподівався знайти іншу міжнародну програму та знову рвонутися за кордон. Загалом так і склалося. За тиждень після повернення натрапив у Інтернеті на компанію, котра пропонувала роботу викладача англійської в Бразилії, навіть заходився збирати необхідні для отримання дозволу на працевлаштування документи, коли зателефонувала Єва, й усе змінилось.

Уперше ми з Євою зустрілися в Карпатах під час літніх канікул 2005-го... Хоча кого я обманюю? Я бачив її десятки разів до вступу в Острозьку академію, просто тоді, 2005-го, вперше наблизився до неї на відстань простягнутої руки. На початку двотисячних Єва зустрічалася з Пашкою Новаком, із яким я щонеділі грав у футбол. Пашка був на рік старшим за мене, навчався в іншій школі, але ми знали один одного, оскільки його сім'я жила у двоповерховому котеджі на вулиці Кліма Савура, якраз навпроти моєї багатоповерхівки. Коли Єва почала з ним зустрічатися, я закінчував дев'ятий клас. Щонеділі вона приходила на стадіон, зазвичай під кінець матчу, й осторонь дивилася, як ми грали. Висока шатенка зі світло-карими очима й густим волоссям, що блискучими хвилями спадало на плечі. Чекала на Пашку. Не знаю як щодо решти, але мене вона відволікала. І річ не в тім, що Єва вдягалася виключно чи щось таке, навпаки – вона намагалася лишатися непомітною, от тільки марно. У ній самій, у тому, як вона стояла, ледь згинаючи коліно, як піднімала підборіддя, підставляючи обличчя сонцю, було щось бунтівне й одночасно невловимо зверхнє. Вона вже тоді виглядала дорослішою та розумнішою від усіх нас. Новак махав їй рукою, а потім гасав полем, наче бик, якому згодували відро кокаїну.

Пашка не знайомив її з нами. Ні з ким, навіть із найближчими друзями. Після матчу смачно цілував Єву в губи, галасливо прощався з усіма, хапав її за руку й тягнув геть. Я досі не розумію чому. Боявся, що хтось відіб'є її в нього? Але Новак був найкрутішим серед нас. Вищий за мене на півголови, ширший у плечах, з волоссям кольору воронячого крила та рівними, ледь піднятими з країв бровами. Довбаний Тейлор Лотнер із «Сутінків».

Після одинадцятого класу Пашка вступив до Національної академії внутрішніх справ. Єва – як і Новак, на рік старша за мене – після школи пішла на економічний факультет Острозької академії. Ще рік чи два вони з Пашкою не розривали стосунки – принаймні якийсь час на це вказував «сімейний статус» на сторінці Новака у Facebook, – але довго так тривати не могло, й зрештою у березні 2005-го «зустрічається з Євою Лаудою» змінилось на «все складно». Того літа, коли ми поїхали в Карпати, Єва закінчила третій курс і, наскільки я знав, ні з ким не зустрічалася.

Усе почалося з підкинутої перед початком літньої сесії старостою моєї групи ідеї після екзаменів гуртом вирушити в Карпати. З групи зголосилося дев'ятеро. Пізніше до нас при-

єдналися ще четверо дівчат і троє хлопців з економічного, але Єви серед них не було. Вона пристала в останню мить, коли за два дні до від'їзду одна з дівчат-економісток із Е-21 заступилася. Нам довелося терміново шукати когось, хто погодився б у суму для оплати орендованої вілли закинути відповідну частку замість вибулої. Охочих не знаходилося, і тоді староста Е-21 запропонувала взяти із собою третьокурсницю, з якою познайомилася на засіданнях наукового товариства «Економіст».

Попервах мої однокурсники почувалися через Єву ніяково. Я ж узагалі не дивився в її бік. Вона була старшою, майже нікому не знайомою й з біса гарною. Струнка, засмагла, з фантастично красивим волоссям – Джессіка Альба і Дженифер Лопес в одному флаконі. (Щоправда, так вважали не всі. Моєму однокласникові та найкращому зі школи другові Ромі Цезарко на прізвисько Цезар, який через п'ять років стане хрещеним батьком Теодора, Єва не сподобалася. Переглядаючи фотографії з Карпат, він заявив, що вона надто худя й пихата – з тих, що думають лише про себе. А ще – що в неї замалі груди й завелика задниця. Я запитав, як, у дідька, дівчина може бути водночас занадто худюю та мати завелику задницю, на що Цезар відмахнувся, сказавши, що я нічого не тямлю в жінках. Йому подобалися руді.)

Ми дісталися до вілли на березі Прута в обідню пору й одразу побігли на пляж. Вода здавалася крижаною, проте купання не вдалося через інше. Ви ж знаєте, який той Прут. Два метри в найглибшому місці, а течія така, що, загаявшись, можеш залишитися без плавок. Ми з Євою зайшли в річку останніми, тож сиділи у воді, коли решта вже вибралася на берег сушитися. Єва шукала глибину, де можна було б проплисти, не обдираючи коліна, а я хлюпався у воді трохи нижче за течією. Несподівано Єва скрикнула: її закрутило й понесло на мене. Я навіть не мусив підгрибати: течією дівчину вгатило просто мені в обійми. З боку це виглядало так, наче Єва заледве не тонула, а я її врятував, хоча насправді я цілком випадково опинився в тому місці, куди її кинула течія. Дівчина налетіла на мене, втрималася за мою шию руками, після чого ми разом вигребли на мілину.

Важко дихаючи, Єва вмостилася на мокрих каменях і обхопила руками вкриті пухирцями ноги. Я присів навпроти у воді. Соромився виходити: вона могла б побачити, як я збудився.

– Пробач. Не хотіла на тебе так... – Єва засміялася, – накинутися.

Я скорчив усмішку у відповідь:

– Нічого. Я не встиг злякатися. – Серце несамовито бухкало. Здавалося, ще мить – і горлом піде кров. Мимохить пригадав батька, вкотре звинувативши його в тому, що він – з усіма своїми приповідками – не вселив у мене впевненості у власних силах.

– І зазвичай я не обіймаюся з незнайомцями. – Вона придивилася до мене уважніше. Мимовільна зацікавленість поступила місцем збентеженій сторожкості. – Ми знайомі? Таке враження, наче ми з тобою бачилися.

Я ледь не бовкнув, що грав із її колишнім у футбол, але втримав язика за зубами. Було б тупо, якби Єва збагнула, що я стежив за нею й Пашкою у соцмережах. Узагалі того дня, попри хвилювання, я не зморозив жодної дурниці. І це здавалося дивом. Довбаним дивом, слово честі.

– Ми вже обнялися, – віджартувався я, – тож формально нас можна вважати знайомими. Мирон.

– А я Єва.

І вона простягнула мені руку. Я потиснув мокру долоню, після чого, ховаючи член між стегнами, вибрався з води.

Потім ми розмовляли. Переважно про музику та книги, про те, що плануємо робити після навчання, і навіть трохи про розчарування Ющенком. Час спливав, ми не зауважили, як лишилися на пляжі самі. Схоже, під час тієї розмови я зачепив якусь невидиму, але напрочуд важливу струну, бо Єва довірилась мені. Розказала, як утомилася від стосунків, як її хлопець,

Пашка тобто, психував, приїхавши до Острога потому, як вона написала йому про бажання розійтися, і ще багато чого, що до цього часу стерлося з пам'яті. Того вечора я остаточно закохався в неї.

Додому з Острога ми поверталися разом. За місяць перед тим – у квітні 2005-го – я отримав водійські права й нарешті сів за кермо п'ятидверного Nissan Almera, що лишився мені від батька. Машину купили 2001-го, після продажу батьками земельної ділянки на пустирі за вулицею Макарова, де через сім років збудували торговельно-розважальний центр «Екватор». Той «ніссан» став моїм завдяки матері. Вона наполягла, щоб машину оформили на мене, хоча на час купівлі мені ще не виповнилося п'ятнадцяти, тобто я не те що керувати, а навіть відвідувати курси водіння не мав права. Тож перед виїздом із Карпат я натякнув Єві, що за день чи два забиратиму речі з гуртожитку, після чого ми могли б разом вирушити до Рівного. Я знав, що їй нічого робити в Острозі, вона могла відразу з Ярмачого прямувати до Рівного, але дівчина погодилася почекати. Я зателефонував Ромі Цезарку та попросив забрати нас із Острога. Вже в Острозі Єва поцікавилася, чи ми не проти взяти із собою її одноступову Машу, яка теж поверталася до Рівного. Я не заперечував. Єва познайомила нас із подругою, я – дівчат із Цезарем, ми закинули сумки до багажника й узяли курс на Рівне.

Та поїздка задала тон на все літо. Погода видалася фантастична – тепло, тихо, сонячно. Дорогою ми безперестану підколювали один одного й реготали як дурні. Перед містом я не збочив з об'їзної, а натомість звернув до заправки SOCAR на київській трасі, де ми застрягли на годину. Пили каву, їли французькі хот-доги. Щось розказували, знову сміялися до сліз. Нікому не хотілося прощатися. Ми домовилися, що наступного дня зберемося покататися.

Отак ми й каталися до вересня – я, Ромич, Єва та Маша. Те літо нагадувало незмінно сонячні фінальні кадри з американських романтичних комедій, хіба лише без поцілунків. А у вересні все враз обірвалося. Цезар навчався в Національній академії прокуратури й наприкінці серпня відбуд до Києва. Після його від'їзду Маша непомітно віддалилася, і я злякався, що Єва щезне слідом за нею, але цього не сталося. Увечері 30 серпня 2005-го ми з Євою поїхали до Острога. Пригадую, як на заході, трохи правіше за нашими спинами, заливаючи горизонт нереально яскравим червоним кольором, сідало сонце. Ми говорили ні про що, з легким сумом згадували літо, і я якось не відразу усвідомив, що ми вперше опинилися в машині без Машки та Цезаря. Розмовляючи, Єва ніби ненароком поклала руку мені на стегно. Я ледь не випустив кермо, але спромігся вирулити на узбіччя й зупинити машину. Слова були зайвими. Ми поспіхом перебралися на задні сидіння, тремтливими руками я стягнув з Єви плаття, зірвав білизну, а потім мене наче накрило лавиною. Немов ураганом оглушило та збило з ніг. Опісля я ще довго віддихувався, не маючи сил повернути ключ у запаленні, й почувався так, ніби наді мною промчала палаюча комета.

На наступні три місяці я просто випав із життя.

Іноді ми з Євою кохалися в моїй машині, а у вихідні, коли студенти роз'їжджалися по домівках, вона ночувала у мене в гуртожитку. Пам'ятаю, з яким шаленством накидався на неї в ліжку, як після того годинами не спав, ловлячи її тремтливе сонне дихання, вивчаючи у місячному світлі припухлі жилки на її шиї, як ніжно відгортав волосся та роздивлявся м'які та дещо завеликі вуха. Зранку Єва ніколи не залишалася в ліжку. Після того як вона йшла, я заривався в подушку й усотував легкий аромат її парфумів, від чого весь укривався гусячою шкірою. Але це спочатку. Згодом мене почало дратувати її щезання. Я не розумів, чому вона відмовляється повалятися в ліжку після сходу сонця. Спершу запитував, потім вимагав, надалі почав благати, щоб вона сказала, що я не є їй неприємним і що вона не уявляє когось іншого, кохаючись зі мною. Вона лише віджартувувалась.

Єва ніколи не дозволяла тримати себе за руку. Ні, вона не уникала доторків і прилюдно поводитися так, щоб ні в кого не виникало сумніву, що вона моя дівчина. Водночас контакт між долонями, трохи довший за звичайний потиск, вважала заледве не образою. Якось я

вказав на це, і Єва відмахнулася: «Я змалку засвоїла те, що має знати кожна жінка: що б не трапилось, уникай залежності від чоловіків». Мене аж викручувало. Хотілося волати на весь голос про те, що відчуваю, розповісти всьому світові, що ночами у мене судомить живіт від однієї згадки про вигини її тіла, а вона не могла пройтися зі мною під руку дорогою від гуртожитку до університету.

Але не це найбільш неприємне. Найгірше те, що я ніколи не знав, про що вона думає. Єва часто поринала в себе, закриваючись, неначе мушля, і нікого не пускаючи досередини. А ще вона була хронічно незадоволена своїм життям. Єва мало говорила про це, проте я відчував, як гнітила її провінційність Острога. Якось після сексу вона зривисто, із нотками відчаю в голосі виплескувала з себе те, що хоче вирватися, що варта більшого, потім розплакалася, вискочила з ліжка й, поки я встиг промимрити щось на її підтримку, пішла геть. Упродовж наступного тижня вона не відповідала на дзвінки та не з'являлася на парах.

На початку другого триместру випадки щезнення почастишали. Єва прогулювала заняття, не ночувала в гуртожитку, все частіше, коли я телефонував і пропонував кудись піти, дізнавався, що вона в Рівному. Я прагнув пояснень, на що чув незмінне: «Мене вбиває острозька сірість». І на додачу – скарги, що там сіре геть усе: дороги, будинки, небо, люди.

Востаннє ми побачилися за три дні до Нового року – в кав'ярні «Сальвадор Далі», що неподалік Центрального ринку. Цезар приїхав із Києва та збирав компанію на відсвяткування Нового року. Я хотів запропонувати Єві приєднатися, але вона обірвала мене, щойно зрозуміла, про що йдеться. Повідомила, що вирушає з батьками до Ужгорода, а звідти – на кілька днів до Будапешта.

Після Різдва 2006-го, не сказавши ні слова, Єва видалила профілі у соцмережах і змінила номер мобільного телефону. Я писав її друзям, але ніхто не знав або не хотів зізнаватися, де вона. Лише на початку лютого дізнався від Маші, що Єва перевелась на заочне відділення, а сама подалася до Києва. Я спитав, якого біса вона там робить? Маша відповіла, що Єва нібито влаштувалась на роботу офіціанткою. Попросив номер – я не сумнівався, що Маші мусить бути відомий Євин новий номер, – і Маша завагалась, якоїсь миті навіть потягнулася рукою по мобілку, але зрештою роздумала, похитала головою й пішла.

Почалися чорні дні, розповідати про які мені не дуже хочеться. Я міг годинами сидіти в «ніссані», впершись лобом у кермо та переконуючи себе, що серед запахів пластику, пилу та старої шкіри досі відчуваю аромат її парфумів; згадуючи, як Єва, відкинувшись, сидить на пасажирському сидінні, як розметалося її волосся, коли ми кохалися на задньому сидінні; і думаючи... ні, не про те, чому вона пішла, а про те, чому нічого не сказала. Я не закидав навчання – це не було усвідомленим учинком, навчання виявилось єдиним, що втримувало від повного занурення в ту липку чорноту, – але впродовж третього триместру майже ні з ким не спілкувався. Бурхлива одержимість Євою не просто перетворила моє життя на згарище, вона отруїла все, що було до Єви. Все, що колись дарувало радість, зблякло. На місці спогадів чорніли обвуглені кістяки, мрії спливали кров'ю посеред уламків повітряних замків, я у відчаї озирався, хотів повернути все назад – ну, а раптом? – проте за спиною стелився безнадійно мертвий світ: присипана попелом рівнина, безповоротно посіріле небо та закачване сонце, яке – як мені тоді здавалося – більше ніколи не засяє.

Чи це була любов? Мені важко судити. Важко називати любов'ю те, що спустошує й калічить.

На початку четвертого курсу я поїхав на стажування до Канади, й це на якийсь час допомогло. Я й далі згадував Єву – попелище не стало квітучим садом, – але за півроку в Athabasca University принаймні почав говорити з людьми. На жаль, так тривало недовго. На початку лютого 2007-го, за три тижні до повернення до України, Павло Новак завантажив у Facebook фотографію Єви, яка, прикриваючись напівпрозорою ширмочкою, бризкає на нього водою з душі. Знімок мав підпис: «Не дає почистити зуби». Ні, я не був аж таким

телепнем і здогадувався, що Єва та Пашка спілкуються, ще до того, як подався до Канади, просто вперто відмовлявся вірити, що вони поновили стосунки.

У вересні 2008-го, коли вирушив на роботу до Китаю, спогади все ще не відпускали мене. За дев'ять місяців у спекотному Гуанчжоу я привчився засинати, не думаючи про Єву, і з часом вирішив, що її привид більше не стоїть за плечем, але, як виявилось, помилився. У травні 2009-го, після прибуття до Рівного, все нестерпно нагадувало про неї: дороги, якими ми гуляли, кав'ярні, де обнімалися, глухі кути, де паркував Nissan, коли ми кохалися, й особливо – крихітна дірочка, проколота підбором її черевичка у м'якій оббивці над заднім сидінням моєї машини. І саме тоді, 3 червня 2009-го, Єва зателефонувала мені.

– Привіт, Мироне.

Номер, певна річ, був незнайомий, але я одразу впізнав її, заразом збагнувши, що весь рік обманював себе: той попіл, що нібито припорошував давно закам'янілі рештки, насправді прикривав ледь пригасле вугілля, яке спалахнуло від одного подуву, зайнялося від самого лише звуку Євиного голосу.

– Єво?

Хвилювання гумовою стрічкою стягнуло груди.

– Привіт, – повторила вона.

– Як ти? Де ти? Як у тебе справи? – я ненавидів її й одночасно боявся, що вона покладе слухавку та зникне на наступні три роки. Або назавжди.

– Я в Києві, все так само в Києві, – вона стихла аж на хвилину (я по-риб'ячому хапав ротом повітря), а потім озвалася, запитала, хоча в голосі не вчувалося щирої зацікавленості: – А ти?

– Нещодавно повернувся з Китаю і... ну, якось так, – я не згадував про Бразилію. – Був там майже рік.

– Круто, – я не впізнавав її. Єва говорила так, наче наштотувала до рота мокрого паперу. – Завжди знала, що тобі все вдасться.

Я хотів заперечити, що викладав англійську китайцям, що за рік нічого, крім Гуанчжоу, не бачив, що за будь-якими мірками це важко назвати великим життєвим успіхом, але не зміг. Думки нагадували клубок із безнадійно заплутаних пунктирних ліній. Ми довго мовчали. Потім спробував дізнатися, чим Єва займається зараз. Вона не захотіла розвивати цю тему. Розмова не клеїлася.

– Ти любив мене? – зрештою промовила вона. – Скажи, що ти любив мене тоді.

Я уявлення не мав, що відповісти. Все було так несподівано. Кров молотами бухкала у скронях, однак чомусь більше за саме запитання мене непокоїв її голос.

– У тебе все гаразд?

З динаміка долинуло глибоке зітхання:

– Жаль, що немає магазинів, де можна було б купити друзів.

– Чим тебе не влаштовують зоомагазини?

Єва невесело гмикнула.

– Хочеш я приїду? – слова випорснули з рота швидше, ніж устиг усвідомити, що роблю.

– Ну, тобто, якщо ти не... – Єва німувала. Серце пропустило удар, поки я чекав на відповідь.

– Ти справді приїдеш?

– Так.

– Коли?

– Заправлю Nissan і за три години буду в тебе.

– Приїжджай. Я чекатиму...

І я рвонув до Києва.

Єва винаймала простору однокімнатну квартиру в новобудові на вулиці Білоруській біля метро «Лук'янівська». Вона працювала адміністратором у клубі «Sorry, бабушка», тож

могла собі дозволити. Три дні ми провели разом. Я намагався розговорити її, випитував, що сталося, але Єва закривалася, пірнала кудись дуже глибоко, куди моє співчуття не досягало. Два з тих трьох днів я ночував на дивані. На третю ніч, певно, втомившись чекати на які-небудь дії з мого боку, Єва стягла з мене одяг і повалила на ліжко. Секс був дивним. Ми кохалися з химерною відчайдушністю, немовби засуджені до страти співкамерники, яких наступного ранку поведуть на ешафот. Після сексу Єва поклала голову мені на груди й сказала: «Забери мене звідси». Зранку я повернувся до Рівного та ще до вечора винайняв однокімнатну квартиру на вулиці Соломії Крушельницької. Через тиждень Єва перебралася до Рівного.

Ніколи не думали про те, що мозок – у сенсі розуму – не є необхідною умовою еволюційної успішності? Ми, люди, називаємо себе найбільш пристосованими та найбільш успішними істотами на планеті, довбаним вінцем творіння, вважаємо, що наші непропорційно великі, наповнені переважно дурними та беззмістовними думками мізки – це перевага, привілей, що став закономірним результатом еволюції, що будь-який інший вид, який прагне домінувати над природою, мусить пройти ті ж етапи, які подолали ми. Та це не так. Подивіться, наприклад, на акул. Вони живуть на цій планеті впродовж 450 мільйонів років, панують у своєму середовищі протягом 450 мільйонів років – це у 2250 разів довше, ніж ми, *homo sapiens*, топчемо землю, – при цьому головний мозок акули є жалюгідним горіхоподібним потовщенням, схованим глибоко поміж очей. Біль нічому не вчить, і я гадаю, це через мізки. Я переконаний, що абстрактне мислення та, відповідно, все, що ним зумовлено, – віра, уява, здатність сподіватися, мріяти й обманювати самого себе, – це радше випадкова похибка, а не закономірний результат еволюції. Метелик, який обсмалив краєчки крил, нізачо не наблизиться до вогнища вдруге. Собака, який зірвався у прірву та, прокотившись три десятки метрів, дивом уцілів, обходитиме провалля стороною. І тільки людина, обпікшись, уперто мчить на вогонь, стрибає у безодню, вірячи, що колись обов'язково дотягнеться до омріяного тепла чи злетить у вільне від хмар небо.

Після появи – чи то пак повернення – Єви все перекинулося догори дригом. Я збагнув, що принаймні на якийсь час ми осядемо в Рівному, а отже, треба братися за пошук роботи. Хтось із однокласників під час випадкової зустрічі в місті обмовився, що в Рівному відкривають регіональне відділення компанії Zoom Support Ukraine і що на роботу туди потрібні працівники, які добре знають англійську. Після Китаю я був, м'яко кажучи, не в захваті від ідеї працювати оператором кол-центру, однак кращих варіантів на горизонті не проглядалося, тож на початку липня я записався на співбесіду.

Мене взяли відразу. Вже через три тижні, відбувши підготовчі курси у Львові, я сів за термінал у поспіхом відремонтованому офісі на вулиці Княгині Ольги. У приміщенні було незатишно: панував півморок, пахло вогкою штукатуркою та старим наканіфоленим паркетом, хоча самого його не було. Одинадцятиповерховий «Манхеттен Сіті Хол», куди Zoom Support Ukraine перебралась улітку 2012-го, на той час ще навіть не почали будувати. Зате робота не відзначалася особливою складністю. Приймаєш дзвінок – телефонують переважно з Америки, Британії чи Австралії – та пояснюєш людині, як активувати щойно куплену програму. Під час активації слід постаратися, щоби клієнт захотів прослухати інформацію про програмне забезпечення від компаній-партнерів і придбав щось іще. За це доплачували. Попри мої побоювання, компанія Zoom Support виявилася далеко не найгіршим місцем для роботи – значною мірою завдяки Чедвікові Босману, американському супервайзерові, якого відрядили до Рівного налагоджувати діяльність офісу. Непоганою видавалася й зарплата – 3000 гривень з урахуванням різних бонусів. До цієї суми додавали 2 % від вартості проданого софту за умови, що за місяць оператор продавав програм не менш ніж на три тисячі доларів.

На початку серпня 2009-го – щойно все втряслося з роботою – я освідчився. За відкладені з Китаю гроші купив обручку з діамантом і запропонував Єві вийти за мене. Вона

погодились. Знайомство між сім'ями стало формальністю. Я добре знав і Жанну Валеріївну, і Лаврентія Романовича, моя мама була знайома з Євою. Через кілька днів ми подали заяву в РАЦС. Церемонію реєстрації призначили на кінець вересня, хоча навіть після цього я не вгамувався. Не вірив, що до нестями розкішну, запаморочливу Єву Лауду, від одного погляду якої три роки тому мене торохкало блискавкою, назву своєю дружиною. Щоранку прокидався, очікуючи, що Єва зникне, безмовно ретирується, лишивши нашвидкуруч нашкрябану записку: «Мироне, пробач, ти милий, але я помилилася, в нас не складеться». Або – sms-повідомлення такого ж змісту. Або – і це найгірше – взагалі нічого не покинувши. Мене лихоманило до останнього, аж поки сонячної суботи 19 вересня 2009-го ми з Євою не поставили підписи в журналі реєстрації актів цивільного стану. Хоча навіть після того я не міг позбутися холодного відчуття, наче все це – і церемонія, і святкування – придуркуватий фарс. Ніби ми репетируємо одруження, всі присутні про це знають і поведуться розслаблено, легковажно, розуміючи, що все не по-справжньому.

У нас не було вінчання. Так захотіла Єва, я не заперечував.

Помпезного святкування також не влаштували, обмежившись невеликою, хоч і вишуканою вечіркою на тридцять осіб.

Мій батько не був присутній ні на церемонії, ні на вечірці. Щоправда, дивуватися нема чому, бо ні я, ні мама його не запросили – ніхто з нас не наважився заговорити про це.

Єва, як і її мама двадцять років тому, відмовилася змінювати паспорт і залишила собі прізвище Лауда (прізвище Лаврентія Романовича, Євиного батька, було Коник).

У весільну подорож ми також не поїхали. Я планував, але за тиждень до одруження Єва влаштувалася адміністратором у «Чорну перлину» та відмовилася просити відпустку за тиждень після виходу на роботу. Взимку ми на кілька днів вибралися до Буковеля покататися на лижах, але то вже було не те.

2009-го зарплата Єви в «Чорній перлині» складала чотири тисячі гривень плюс преміальні, які часом могли перевищувати зарплатню. На початку 2010-го наш сукупний місячний дохід сягав десяти тисяч гривень, що, без перебільшення, становило фантастичну суму як для Рівного. За комунальні послуги й оренду квартири сплачував я, Єва свої гроші витратила на себе, та в будь-якому разі ми аж ніяк не бідували.

З якого дива тоді, спитаєте ви, я почав таксувати?

От ми й дійшли до основного. Я виїхав у місто з прикріпленою до торпеди рацією, налаштованою на частоту «Оптимального таксі», через тиждень після появи в нашому з Євою житті Блакитного Монстра – того довбаного Volkswagen Beetle.

Усе починалося з біса романтично. У жовтні 2009-го Єва завагітніла. Я дізнався про це 3 січня 2010-го в Буковелі, сидячи на чотирикрісельному підйомникові на висоті десяти метрів над трасою № 5, і на radoщах ледь не випав із крісла. 15 липня 2010-го з'явився на світ Тео, і я почувався так, наче в моїх грудях стартувала найпотужніша у світі електростанція. Єва перетворила мене на найщасливішу істоту у Всесвіті, тож я захотів їй віддячити – зробити хоча б уполовину такою ж щасливою.

Уперше ми побачили той сонцесейний Beetle в автосалоні «Автоград» у листопаді 2009-го через півтора місяці після весілля. Улітку 2009-го, коли забирав Єву з Києва, мій Nissan був у чудовому стані. Ним тривалий час ніхто не користувався – Nissan простоював, поки я стажувався в Канаді та працював у Китаї, – втім, я відчував, що автомобіль не подобається чи то пак не відповідає Єві. Раніше все було гаразд, однак після повернення з Києва Єва змінилася: інакше одягалася, інакше говорила, інакше зачісувалася. І в якусь мить я переконав себе, що настав час придбати іншу машину. На початку листопада ми з Євою вирушили в «Автоград» шукати заміну батьківській «альмері».

В «Автограді» торгували автомобілями відразу кількох брендів: Honda, Nissan, Škoda, Renault, Fiat, Seat. Серед наявних на той час «ніссанів» жодна модель мені не сподобалась,

і я поклав око на Renault Duster, коли зауважив, що Єви немає поруч. Роззирнувшись, побачив дружину в іншому кінці павільйону біля химерного компактного автомобіля небесного кольору. Через плавні обводи машина скидалася чи то на гігантського ясно-синього бедрика, чи то на тлусту й блискучу від тягучого слизу жабу. Я підійшов – перед Євою в наскісних променях осіннього сонця сяяв нереальною блакиттю Volkswagen New Beetle, модель 2008 року.

– Гарний, правда? – прошепотіла дружина.

Її очі виблискували, ніздрі роздулися, а губи трохи розтулилися. Я збудився так, що за секунду пересохло горло, – Єва під час сексу не виглядала такою збудженою.

– Тобі подобається?

– Так! – вона торкнулася долонею блискучого крила. – Дуже. Особливо цей колір. Нереально гарно...

Я глянув на ціну, вирішив, що лише ідіот здатен викласти такі гроші за машину, яка зовні нагадує найбридкіше земноводне у світі, та повернувся до споглядання Renault Duster.

На виході з салону я прогавив мить, коли Єва підклала до захопленого стосика буклетів рекламний проспект компанії Volkswagen. Через два дні побачив New Beetle на заставці її ноутбука. Ще за тиждень Єва заявила, що хоче цю машину. І річ не в тім, що вона не мала на чому їздити. Після повернення з Києва вона користувалася хетчбеком Nissan Tiida своєї матері. Проблема полягала в тому, що Єва закохалась у New Beetle, автомобіль став її пристрастю, одна згадка про нього примушувала її обличчя сяяти, неначе його підсвічували зсередини потужною лампою.

Упродовж наступних місяців ми кілька разів повертались до цієї теми. Єва просила взяти кредит, а я супився й хитав головою. Обрана дружиною комплектація – 1,4-літровий двигун з турбонаддуванням і безпосереднім уприскуванням палива, подушки безпеки, крута мультимедійна система тощо – коштувала двадцять вісім тисяч євро. Єва не припиняла беззлобно колупати мене протягом першої половини 2010-го, але врешті-решт змирилася, що із жабоподібним «фольксвагеном» доведеться зачекати.

А тоді народився Тео. І якщо до народження сина я вагався, то після того, як уперше взяв Теодора на руки, вирішив, що – гори воно вогнем! – ми візьмемо ту Жабу, хай чого це вартуватиме.

Ближче до зими – трохи відновившись після пологів, – Єва продала Nissan своєї матері, частину суми із власних заощаджень доклав я. У результаті в нас на руках опинилося сім тисяч шістсот євро. Щоб покрити решту, ми взяли кредит – звернулись до УкрСиббанку, де нам не відмовили: то був час, коли долар коштував 7,99 гривні, сотню євро купували трохи більше ніж за одну тисячу гривень, а кредити не роздавали хіба що небіжчикам. Не мучитиму вас розрахунками: ми розтягнули платіж на п'ять років і щомісяця мали виплачувати банку триста вісімдесят євро.

Після народження Тео батьки Єви придбали нам однокімнатну квартиру на проспекті Миру, однак туди перебралася моя мама, залишивши нам із Євою трикімнатну на Грушевського. Єва вийшла на роботу на четвертий місяць після пологів – більше просто не могла всидіти – й узяла на себе витрати на квартиру, на харчування й на Теодора. Кредит залишався за мною. New Beetle пригнали із заводу у Вольфсбурзі в січні 2011-го, проте ще до того, як мені зателефонували з «Автограду» та повідомили, що можна забирати машину, я збагнув, що самої зарплатні мені не вистачатиме. Ось так і сталося, що 17 січня 2011-го я вперше ввімкнув рацію, налаштовану на частоту «Оптимального», в салоні Nissan Almera. Як наслідок – мій місячний дохід виріс до стабільних п'яти-шести тисяч гривень, чого якраз вистачало на кредит, пальне та дрібні особисті витрати.

Тобто вистачало до початку 2014-го.

У грудні 2013-го я провів місячний платіж за курсом 10,67. Наступного місяця євро коштував одинадцять гривень, тож віддав банку чотири тисячі двісті гривень. Я не панікував, однак більше не міг удавати, наче нічого не відбувається: того місяця Блакитний Монстр – так прозвав той «фольксваген», хоча Єва називала його просто Бітлі, або Жучком, – зжер усі мої гроші. Довелося шукати ще один підробіток. Моя колишня однокурсниця працювала викладачем англійської в компанії BTS Group і на моє прохання внесла мене в їхню базу даних вільних перекладачів. У BTS Group, окрім курсів англійської, займалися ще й перекладами, і якщо замовлень надходило більше, ніж могли опрацювати штатні працівники, частину роботи перекидали фрилансерам. Платили по двадцять-тридцять гривень за одну тисячу знаків.

Так ось, другий непояснюваний випадок із Теодором стався ввечері 17 лютого 2014-го, коли я закінчував роботу над першим замовленням від BTS Group. Стаття, яку перекладав, мала заголовок «Основні функції навчання в контексті сучасної парадигми природничої освіти». Я трудився на дивані в залі, Тео грався неподалік, а Єва розігрівала вечерю на кухні. Коли мікрохвильова пічка, дзенькнувши, просигналіла про готовність вечері, я завершив переклад двох третин тексту, зупинившись на фразі «Якщо ми розглянемо цей механізм у контексті навчання в загальноосвітніх школах...». Далі не вчитувався. У файлі з перекладом швидко надрукував: «If we consider this mechanism within education in secondary schools...», натиснув «Зберегти» й сповз із дивана.

– Вечеряти будеш? – скуповдив волосся Теодорові.

– Не хочу, – малий сидів на підлозі, оточений іграшковими автомобілями.

– Там товчена картопля – як ти любиш.

– Не х-о-о-о-очу.

Ми з Євою ніколи його не примушували, тож я буркнув «добре» та почовгав на кухню. За кілька хвилин, повечерявши, повернувся до роботи. Зручніше вмотився, поклав ноут на ноги, втупився в екран, згадуючи, на чому зупинився, а тоді враз насупився: курсор блимав не там, де я його залишив, – внизу під останньою введеною фразою. Та не це було основним – сама фраза змінилася. Я ошелешено втупився в екран:

If we regard this mechanism within education in secondary schools

Замість слова *consider* стояло слово *regard*. У принципі, обидва варіанти правильні: «якщо ми розглянемо» можна перекладати і як *if we consider*, і як *if we regard*. Можливо, другий варіант дещо кращий, але не в тому суть. Я точно пам'ятав, що перед тим, як піти вечеряти, написав *consider*.

Я вирішив, що машинально надрукував *regard*, думаючи при цьому, що набираю *consider*, коли помітив ще одну деталь. Устаючи з-за ноутбука, я зберігаю документ. Усі так роблять – це вже як рефлекс. У мене на ноуті було встановлено Microsoft Word 2007 року, й у цій версії текстового редактора після збереження відбувається деактивація кнопки «Повторити введення» – блакитної, загнутої в кільце стрілки на панелі швидкого доступу. Тобто після збереження документа користувач усе ще може відмінити введення набраних символів, але більше не може повторно вивести на екран символи, які було видалено або введення яких було скасовано перед збереженням файла. Після вечері я не торкався до клавіатури, та попри це кнопка «Повторити введення» була *активною*, тобто хтось працював із документом після збереження.

Хтось?

Спохмурнівши, я кілька разів поспіль натиснув Ctrl+Z. Після кожного натиску в слові *regard*, починаючи з кінця, зникало по букві, після останнього – на місці самотньої літери г виринуло слово *consider*.

Хороші новини: я не божевільний, не страждаю від передчасних виявів Альцгеймера та пам'ятаю, що робив, а чого не робив кілька хвилин тому. Погані новини: доки вечеряв, хтось у файлі з перекладом літера за літерою ввів слово *regard* замість *consider*.

– Сво, ти не чіпала мій ноут? – гукнув на кухню.

– Ні, – відказала дружина. – А що?

– Нічого.

Я й так знав, що не чіпала. Ми сиділи разом, і, поки я їв, Єва не виходила з кухні. Крім того, Єва нізащо не здогадалася б, що у фразі *if we consider this mechanism* слово *consider* не завадить замінити на *regard*. Вона знала англійську, але не настільки добре.

Хто тоді?

Я покосився на Тео. Малий сидів біля книжкової шафи та наздоганяв подарованим на Новий рік поліцейським автомобілем улюблений зелений пікап Ford від Motormax. Увесь цей час хлопчак перебував біля ноутбука. Але, чорт забирай, Тео навіть читати не вміє українською, що вже говорити про те, щоб осмислено надрукувати що-небудь англійською. Можливо, він просто поклав по клавіатурі? Я тихо гмикнув. Яка ймовірність того, що мій син, підійшовши до ноутбука та навмання потицявши пальчиками в клавіші, надрукував не просто англійське слово з шести букв, а англійське слово з шести букв у єдиному місці перекладеного речення, де воно, це слово, покращувало переклад?!

У ту мить, коли я все ж вирішив, що механічно, не думаючи, виправив *consider* на *regard*, а потім геть забув про це, Тео зімітував лобове зіткнення поліцейського автомобіля з «Ford'ом» і видав:

– Це я.

– Що? – я втупився в машинки.

– Це я надрукував.

Останнє слово Тео карбував по складах: *на-дру-ку-вав*.

«Розтуди його, – я ще раз подивився на розкритий word'івський файл: – Тобі три з половиною рочки. Що ти, в біса, міг *на-дру-ку-ва-ти*?» Проте якась частинка мене повірила йому. Не знаю чому, я не став уточняти, що він має на увазі. Натомість запитав:

– Навіщо?

– Просто, – не піднімаючи голови, Тео відвів затиснуту в руці поліцейську машинку й іще раз із розмаху «дзюбнув» кузов пікапа. Він нещодавно навчився вимовляти твердий «р», і тепер його «просто» звучало дуже правильно, по-дорослому. Пр-р-росто.

Я з'їхав з дивана на килим, нахилився, щоб зазирнути синові в обличчя.

– Навіщо, Тео?

– Ну просто так.

Йому б не вдалося це зробити самотійно.

– Ти мене обманюєш?

– Ні.

– Тобі хтось підказав?

– Так.

Ось тут мене наче лавиною мурах накрило, а шкіру на яйцях стягнуло так, ніби я вискочив з бані та стрибнув у холодний басейн.

– Хто? – повільно обвів залу поглядом: книжкова шафа з, напевно, найбільшою у Всесвіті колекцією української класики, LCD-телевізор на скляній підставці, дерев'яний стіл зі стільцями, старий диван, два нові крісла, дві настінні лампи й двері на балкон. Зрозуміло, в залі, крім нас, нікого не було. Як не було жодного сховку. Погляд ковзнув до виходу в коридор, у лівій частині якого панувала темрява, – я не бачив пільми із зали, її відсувала вглиб латка світла з дверного прольоту, але знав, що вона є. Темрява в коридорі була.

– Друг, – зронив Теодор.

– Друг? – у мене похолело навіть волосся; складалося враження, мовби температура в кімнаті щосекунди знижується на один градус, а крижаний морок із коридора, немов важкі азотні випари, клубочиться підлогою. Не розуміючи, що так налякало мене, я загальмовано повторив: – Який друг?

Тео німував. Я пошукав очима Юаня Михайловича. Плюшевий коала лежав за одним із крісел.

– Не знав, що Михалич уміє друкувати англійською.

Дру-ку-ва-ти.

– Це не Юань, – заперечив малюк.

– А хто?

– Інший друг. Він показав, які натискати.

Теодор не жартував.

– Де він? – мій голос звучав так, ніби його чимось сплюснули. Спресували під скаже-ним тиском. – Тут же нікого немає.

Тео помовчав перед тим, як знизати худенькими плечима й повідомити:

– Він уже пішов.

Я більше не міг стримуватися. Зірвався на ноги, вискочив у коридор і ввімкнув там світло. Обдивився тепер уже яскраво освітлений протилежний кінець. Нікого. Тоді по черзі зазирнув до спальні, туалету, ванної та дитячої кімнат, вмикаючи всі лампи там. Порожньо. Насамкінець повернувся до зали й, відчинивши двері, зазирнув на балкон, щоб перекона-тися, що за шибою, що, відбиваючи світло з кімнати, лишалася темною, немов граніт, ніхто не стовбичить.

Зачинивши двері балкона, побачив Єву, яка стояла на вході до зали:

– З тобою все нормально?

Я облизав губи.

– Все о'кей.

– Тоді для чого ця ілюмінація? – мабуть, я справді виглядав переляканим, бо в голосі Єви вчувалася стурбованість.

– Ну... це... – страх відпускав мене, хоча відчуття невидимих холодних пальців, які ковзають, покидаючи сліди з пухирців, то по спині, то по шії, то по передпліччях, не зникало. – Тео сказав, що до нього приходив друг, поки ми вечеряли...

– І що, знайшов когось? – тепер уже насмішкувато поцікавилася дружина. Її розвеселе-лило, що я наполохався більше за Тео.

– Ні.

– Тоді повимидай, будь ласка, світло.

Пройшовшись кімнатами й вирубивши світильники, я повернувся до зали, де грався Тео, присів на диван, але поновити роботу над перекладом не вдалося. Думки розліталися. Через хвилину з'явилася дружина, сіла біля мене із пластиковим стаканчиком йогурту в руках і ввімкнула телевізор. По «5-му» транслявали новини. Тієї зими ми всі не відлипали від новин. Ведуча говорила про переговори між опозицією та Януковичем, про можливе призначення нового прем'єра, потім щось про те, що міліція використовує сім'ї захоплених наприкінці січня заручників для тиску на опозицію, а я втупився в екран і нічого не чув. Того вечора думки витали далеко від подій на Банковій і Грушевського. Час від часу переводив погляд на сина. Тео, покинувши машинки, заходився коло іграшкового трамвая, з підйом-ною струмоприймальною штангою, – ще одного подарунка на Новий рік, цього разу від моєї матері, – і зрідка глипав на екран телевізора.

У мого сина з'явився уявний друг? О'кей, хай так, що тут страшного?

Проблема полягала в тому, що Теодор не розумів, що таке дружба. Він часто хворів і мало часу проводив у дитсадку, через що я припускав, що Тео просто не усвідомлює змісту

поняття «друг». Упродовж минулої осені Тео іноді бавився з хлопчиками й однією дівчинкою в нашому дворі, не боявся підходити до дітей свого віку в центрі міста, коли ми там гуляли, але ніколи й нікого не називав своїм другом. Він жодного разу не назвав другом *однолітка*. Натомість другом для нього був хрещений батько, мій однокласник Рома Цезарко (Тео звертався до Цезаря «друг Рома», а не «хрещений»). Другом був дід Лаврентій, Євин тато, який, коли не напивався, любив грубувато поторсати внука, не скупився на дорогі подарунки та привозив з Європи малому те, що той просив, а не те, чого хотіли Єва чи Жанна Валеріївна. Другом був неголений і пропахлий дешевим тютюном сорокарічний сусід із квартири навпроти. Словом, друг для Теодора – це я, мій кум, мій тесть. Дорослі.

Дорослі, хай йому!

Журналіст розповідав, що після прибирання барикад на Грушевського на місці дислокації силовиків виявили гільзи від патронів до рушниць 12 калібра. Я нічого не чув, безперестану прокручуючи в голові історію з ноутбуком і відредагованим файлом. Не розумів, звідки взялося слово *regard*, не розумів, чому Тео сказав, нібито це він увів його з клавіатури. Мене непокоїли слова сина, що якийсь уявний друг розмовляв із ним, поки ми з Євою вечеряли. Але чомусь – добре пам'ятаю те відчуття – найбільше лякало, що цей друг дорослий.

13

У лютому 2014-го я віддав УкрСиббанку 4665 гривень. Після того як Янукович утік із країни, а Національний банк відмовився від підтримання курсу на користь вільного котирування гривні на міжбанківській валютній біржі, євро підскочив до чотирнадцяти. Ще через місяць за євро доводилося платити 15,5 гривень, й у травні 2014-го місячний платіж для УкрСиббанку вперше перевищив шість тисяч гривень.

Упродовж весни 2014-го нам із Євою сьак-так удавалося зводити кінці з кінцями, але найгірше тільки чекало попереду. Улітку 2014-го Блакитний Монстр став для нас чимось на кшталт божка, безмилосердного ідола, який із кожним днем вимагав усе більших і більших пожертв. Ми працювали лише на жертвоприношення, гарували, як раби на галерах, винятково для того, щоб прогодувати кредит на той бісів небесно-блакитний «фольксваген».

14

Третій дивний випадок, який добре пам'ятаю, стався наприкінці серпня 2014-го, наступного дня після сплати банкові 6852 гривні. Я забрав Теодора з літньої групи в дитсадку й віз додому, дозволивши за відсутності Єви вмотитися на передньому сидінні. Ми виїхали з Петлюри на проспект Миру, коли малюк повернув до мене трохи замурзане личко й ніби ненароком поцікавився, хто такий Рей Купер. Доки я, розгубившись, екав і бекав, Тео повторив запитання. А потім додав, що мама переписувалася з Реєм Купером по комп'ютеру.

На кілька хвилин я занімів.

Що не так?

Я вже згадував, що ми з Новаком підтримували дружбу і «ВКонтакте», й у Facebook. У Facebook Пашка був зареєстрований під справжнім іменем – Pavlo Novak, зате у «ВКонтакте» прикривався псевдонімом. І псевдонім той – Ray Cooper.

Дорогою додому я безугаву косо зиркав на Тео й обмірковував, що допіру трапилося. Мені приверзлося? Певно, що ні. Отже, Теодор звідкись дізнався про Павла Новака (чи то пак не про Новака, а про те, як Новак підписаний у «ВКонтакте»). Від Єви? Але на біса дружині розповідати нашому синові про чоловіка, з яким розійшлася п'ять років тому, використовуючи при цьому не ім'я, а дурнуватий псевдонім із мережі? Я завів хлопчика додому, повечеряв і, нічого не сказавши Єві, вибрався таксувати. Втім, думки про Рея Купера не

йшли з голови. Я був жакливо неуважним, двічі недодав клієнтам решту, а одного разу, не усвідомлюючи, що роблю, проскочив перехрестя на червоне світло.

Додому повернувся за кілька хвилин до десятої, не протаксувавши і трьох годин. Єва ще не спала. Я роздягнувся, почистив зуби й улігся в ліжко. Через задуху не діставали простирадел, тож Єва в самих лише трусиках лежала праворуч мене.

– Поганий день? – запитала вона.

– Так.

Наче, бляха, впродовж останніх півроку ми мали хороші дні.

– Щось заробив?

– На бензин.

Що вищим ставав курс євро, тим гіршим було наше з Євою спілкування. Після Євромайдану ми могли не розмовляти днями, соваючись квартирою, неначе привиди, а якщо й озивалися, то роздратовано, на підвищених тонах. Навесні ми намагалися продати Жука, але ніхто не хотів купувати малофункціональне й далеко не нове авто, та ще й із невиплаченим кредитом. Що найгірше – ні я, ні Єва не робили нічого, щоб уникнути конфліктів. Навпаки – зчіплялися із найменшого приводу, будь-де й будь-коли, і не лише тоді, коли це стосувалося грошей. Той день наприкінці серпня видався особливо паскудним: увесь вечір по радіо говорили про Іловайський котел і про те, що МВФ заблокував виплату чергового траншу.

– Не розумію, для чого тоді було виїжджати.

Єва розвернулася до мене спиною й підклала руку під подушку.

– Зачекай, Євро, – неголосно озвався я.

– Я хочу спати.

– А я поговорити, – дружина повернулася і, сердито вигнувши брови, втупилася в мене. В очах виблискувала налаштованість не на розмову, а на чергову сварку. – Як малий?

– Усе нормально, а що?

– Навіщо ти розповідала йому про свого колишнього?

– Що-о?

Брови вигнулися ще дужче, а повіки напружилися (я це радше відчув, ніж побачив). Добре знайомим шорстким поглядом вона промацувала моє обличчя, кидаючи безмовний виклик: «Давай, мій хлопчику, давай, ще крок, ще півкроку вперед, і, ти ж мене знаєш, я перетворю цю ніч на пекло». Цього разу я не відступив.

– Малий спитав у мене сьогодні, хто такий Рей Купер. Він же так підписаний у «ВеКа»? – останнє запитання вийшло напівбезглуздо-риторичним. Я чудово знав псевдо Павла Новака у «ВКонтакті». І Єва знала, що я знаю.

Її реакція здивувала. Дружина розгубилася – по-справжньому розгубилася – й увімкнула задній хід.

– Хто? Тео? Я... я не розумію...

– Малий сказав, ти сиділа за комп'ютером і спілкувалася з ним.

– Так і сказав?

– Не зовсім. Спитав, хто такий Рей Купер, а потім додав, що ти сиділа за компом.

Її рука стискалася й розтискалася. Потім вона скулилася та прикрила груди руками:

– Ну, я... Пашка написав мені, а я відповіла. Що такого? Мабуть, Тео стояв поряд, коли переписувалася... ну і...

– Теодору щойно виповнилося чотири. Він не вміє читати. Тим більше слова з латинських літер.

– Припини, будь ласка, – Єва пригорнулася, ковзнула носиком угору по шії, вткнулася у вухо й промуркала: – Ти мене ревнуєш? Ти ревнуєш, правда?

Я не ворухнувся, немало здивувавшись тому, що короткі волосини на передпліччях не здибилися, а вимовлені звабливою прихриплістю слова не викликали звичного поколювання

вздовж спини й у нижній частині живота. Причина крилася не в ній. Мене анітрохи не зачепила її переписка з Пашкою.

– Я не ревную, Єво. Просто не розумію, навіщо ти сказала Тео про свого довбаного Рея Купера.

– Я не казала! – Єва відсахнулася, губи злиплися в біду риску. Я повернув обличчя до неї, очікуючи на нищівний погляд, який означав би, що я навіть презирства не вартий, проте вона кілька секунд мовчки споглядала мене, а тоді опустила підборіддя. – Я нічого не говорила йому й нічого не говорила при ньому. Господи, подумай сам: навіщо розповідати чотирирічній дитині про чоловіка, якого він ніколи не бачив? Тео грався в кімнаті, коли я переписувалася, і... і все.

– Теодору щойно виповнилося чотири, – повторив я. – Він у кирилиці плутається та не знає, що робити зі словами, в яких більше трьох букв. Ти гадаєш я повірю, наче Тео примудрився самотужки прочитати й повторити фразу, написану англійською?

– Чого ти хочеш? Посваритися? О'кей, давай, терзай мене за те, що я відписала кілька слів своєму колишньому! – вона не зустрічалася зі мною поглядом. – Чому ти не вгомонися? Якщо ти так цим паришся, я дам тобі пароль від мого акаунта, і ти переглянеш мою переписку. Тоді ти заспокоїшся? Ти відчепишся від мене?

Вона блефувала. Якби Єва не була настільки розгубленою – чи, може, заскоченою зненацька, – пропозиція поділитися паролем і відкрити доступ до переписки нізащо не злетіла б з її вуст. Чомусь я вже тоді здогадався, що їй є що приховувати. У мене засвербів язик від бажання бовкнути «валяй», а потім подивитися на реакцію, але стримався. Проблема не в ній. І точно не в її переписці з колишнім. Якби конче потребував, я б дібрав пароль. Уже тоді мені було відомо як.

– Ти мене дістав, – дружина зіскочила з ліжка й, суплячись, одягла нічну сорочку. Я дивився на неї. На порозі спальні вона повернулася – очі широко розплющені, пальці правої руки вчепилися в край темно-синьої сорочки, ліва долоня стиснута в кулак, – і я нарешті впіймав її фірмовий зневажливий погляд. – Якби ти знав, як мене дістав! І якби я хотіла, чуєш, навіть якби хотіла, я б розповідала йому про Пашу, а не про...

Єва не договорила. У легенях забракло повітря, а коли вона вдихнула, бажання продовжувати суперечку зникло. Тож відступила на крок, потягнулася до дверної ручки і, не переймаючись тим, що може розбудити Теодора, з гуркотом захряснула двері спальні. Через хвилину я почув, як у залі запрацював телевізор.

15

Наступного дня, в суботу, я проспав до одинадцятої, а потім ми з Тео вибралися на прогулянку. Я не мав де себе подіти: наступна зміна в Zoom Support припадала на ніч із неділі на понеділок, а від BTS Group півтора місяця не надходило замовлень.

Малий потягнув мене до парку Шевченка. Я купив морозива, після чого Тео, вимахуючи ріжком і заливаючись сміхом, узявся виганяти горобців із довколишніх кущів. Я сидів на лаві неподалік літньої сцени та спостерігав за ним. За минулий рік малюк витягся – коли тонка футболка напиналася на грудях, можна було рахувати ребра, – і тепер виглядав незграбним, нагадуючи погано змащеного, потішного робота: худі руки безладно теліпалися, голова, наче чавунна гиря на мотузці, то кренилася набік, то небезпечно вихоплювалася вперед, випереджаючи решту тіла. Я ніяк не міг позбутися відчуття, що голова от-от переважить і потягне за собою ноги. Врешті-решт так і сталося: Тео спіткнувся й сторчма полетів на траву. Гепнувся на живіт, за інерцією проїхав ще півтора метри – недоїдений ріжок із морозивом відлетів аж до асфальтованої доріжки, – утім, уже за мить скочив на ноги. Обтрусився, відшукав мене очима та пролепетав:

– Ой, ледь не впав.

Я розреготався. Тео тримався рукою за лікоть і силувано посміхався. Було видно, що йому боляче, проте він удавав, ніби нічого не трапилося. Мужик. Я встав і попрямував до сина. У ту мить у моїй голові щось мовби клацнуло: я вигадав, як попри все заробити цього вечора.

Опустився навпочіпки перед сином:

– Не забився, каскадере?

– Ні.

Він кусав губи й протискав крізь біль кривеньку посмішку.

– Хочеш моє морозиво?

– Ні.

– Та бери вже, – згадавши «ледь не впав», мусив стриматися, щоб знову не зареготати.

– Заслужив. Такі кульбіти показувати.

– Я не каскадер, – пробубнів Тео, подумавши, що я його обізвав. Але морозиво взяв.

Я струсив траву з його спини.

– Слухай, чемпіоне, – малюк завмер і нашорошено втупився у моє обличчя, – поїдеш сьогодні зі мною?

– Куди?

– У місто – таксувати. Мама працює, мені нема на кого тебе залишити. Будемо разом розвозити всяких дядьок і тіток по домівках.

Його очі спалахнули.

– Та-а-ак, тату.

– Але якщо ти слухатимешся.

– Буду слухатись!

– І щоб не жалівся, якщо втомишся.

– Не буду, тату!

– Обіцяєш?

– Обіцяю!

Для проформи треба повідомити Єву, але я не сумнівався, що вона погодиться.

– От і добре, – Теодор налаштувався вшитися, але я легенько притримав його та спитав:

– Почекай. Розкажи мені, звідки ти дізнався про Рея Купера?

Чомусь очікував, що він забув учорашню розмову або почне ухилятися, вдаючи, наче не розуміє, про що йдеться. Я помилився.

Малий одразу ж відповів:

– Мені Аймонт сказав.

Я не розчув. Останнє слово прозвучало як А'монт.

– Хто?

– Аймонт.

– Хто це такий?

Тео знизав худенькими плечима.

– Друг.

Мурашки шугнули вгору вздовж хребта й розсипалися по моїй шиї. У мене ледь не вихопилося: «Той самий, який підказав, де написати *regard*?» Натомість пластмасовим голо-сом вимовив:

– А де ви з ним познайомились?

Малий іще раз знизав плечима:

– Не знаю. Він просто приходить, – несподівано Теодор випростав руку й тицьнув пальцем убік: – Білка! Тату, дивись! Білка! Білка!

Праворуч нас росла височенна туя. На її стовбурі, на висоті людського зросту, нижче від місця, де починалося крилате гілля, сиділа руда вгодована білка. Після Теодорових вигуків звірятко помчало вгору та заховалося поміж гілок. Я вирішив, що тему вичерпано, коли Тео опустив руку, поглянув на мене й додав:

– Аймонт – це не... – він наморщив лоба, – його не так звуть. Я знаю. Але він сказав, що я можу його так називати.

16

У вересні і мені, і Єві підвищили зарплатню, проте це нас не врятувало. У жовтні 2014-го курс якийсь час тримався на рівні 16,3 гривні за євро, зате в листопаді обвалився до 18,7. Останнього осіннього місяця я заплатив банку 7110 гривень. У грудні 2014-го євро підскочив до 19,2, і ми вперше пропустили платіж. За літо й осінь назбиралося чимало дрібних боргів – від квитанцій за комунальні послуги й до незначних позик, якими ми з Євою поквально латали дірки в ті місяці, коли мені не вдавалося заробити додатково. Крім того, на носі стриміли новорічні свята. Треба було вибрати подарунок Теодорові, купити щось до столу... Коротше, в грудні ми мали віддати банку 7300 гривень, і таких грошей у нас просто не знайшлося. У січні 2015-го гривня зміцнилася, і ми провели ще один платіж. Як згодом виявилося – останній. У лютому курс становив до 30 гривень за євро, і про розрахунки з банком можна було забути.

17

Улітку 2014-го «провали», які почалися навесні 2013-го та мучили Теодора протягом першої половини 2014-го, припинилися. За літо малюк засмаг і зміцнів, заговорив довгими, логічно завершеними реченнями. Наші спільні виїзди в місто стали регулярними: я брав його із собою один, іноді два рази на тиждень. Це було весело. Після двох-трьох годин ми робили перерву. Їхали до супермаркета, де я купував йому «Kinder Сюрприз», або в McDonalds – по «Хеппі Міл» та іграшку. Часом каталися до першої ночі. Теодор тримався, як міг, а ближче до півночі засинав, згорнувшись калачиком на передньому сидінні. Загалом усе складалося чудово, і я вирішив, що наповнені криком божевільні ночі та ходіння вві сні залишились у минулому.

Довбане затишшя перед бурею.

Наприкінці листопада 2014-го все почалося знову. Першими повернулися кошмари. Протягом грудня Теодор тричі підхоплювався серед ночі, задихаючись від нелюдського верещання. Підхоплювався, не просинаючись. Одного разу, до того як Єва його розбудила, він кричав: «Воно в голові! Мамо, воно в мене в голові!» І якщо до цього часу на ранок він не пам'ятав – або ж почувався достатньо добре, щоби вдавати, начебто не пам'ятає, – що відбувалося вночі, то тепер упродовж трьох днів після чергового жакіття ходив мовчазний і пригнічений. Я помітив (хоча, можливо, просто фантазую), що вечорами Тео став боятися заходити до своєї кімнати. Кошмари зі сновидінь помалу переповзали в реальне життя, неначе арктичний холод сковуючи, паралізуючи малого.

18

Упродовж перших трьох місяців 2015-го ситуація не змінювалась ані в кращий, ані в гірший бік. Із по-справжньому великими проблемами ми стикнулися в ніч із 21-го на 22 березня, коли Тео знову почав ходити вві сні.

Єва повернулася з роботи за п'ять до першої та, влягаючись, розбудила мене. Утім, я майже відразу заснув. Десь поміж другою й о пів на третю ночі встав, щоб відлїти. Сонний, із напівзаплющеними очима, навпомацки дістався туалету, ввімкнув світло, зачинив за собою двері й зупинився перед унітазом. Через хвилину вийшов і від несподіванки ледь не заволав. У прямокутнику світла, що впало в коридор, поки я зачиняв двері, промайнув невисокий худорлявий силует. Серце бухнуло так, наче в нього замість крові хлюпнули мазуту, а під пахвами змокріло. Затамувавши подих, я знову відчинив двері вбиральні. У протилежному кінці коридора, біля вхідних дверей, спиною до мене стояв Теодор. Малюк не рухався і, ледь задерши голову, дивився перед собою. Спершу мені здалося, ніби хлопчак витріщається на вхідні двері, але потім збагнув, що це не зовсім так. Подумав, що якби хтось дорослий стримів перед ним, Теодор зазирає би просто в його обличчя.

– Тео... – прошепотів я.

Хлопчик не відреагував.

Я не ризикнув підступити ближче й озватися до нього. Можете сміятися, але мені було так лячно, що гусячою шкірою вкрилася навіть задниця. Я прослизнув до спальні та розштовхав дружину. Єва з'явилася в коридорі – Тео нерухомо стовбенів біля дверей, – безшумно наблизилася та, присівши навпочіпки, обережно обійняла малого. За мить Тео прокинувся в її обіймах і ошелешено закліпав оченятами. Він не розумів, що робить у коридорі, але цього разу не кричав і не плакав.

19

Буквально через два дні, в ніч із понеділка на вівторок, стався ще один моторошний інцидент. Після повернення нічних кошмарів я взяв за звичку зазирати перед сном до кімнати Тео. Кілька секунд прислухався до синового сопіння вві сні, перевіряв, чи все гаразд, і лише потому йшов спати. Того дня, 24 березня, я дістався додому пізно і, як завжди, стомлений. Скинув куртку та джинси, стягнув через голову футболку й, скрадаючись навшпиньки, побрів до малого. Ще в коридорі вловив ледь чутне шкряботіння з дитячої. Здавалося, наче хтось водить мокрим пальцем по склу. Несамохіть напружившись, я прочинив двері й устроїв голову до кімнати. Шкряботіння стало виразнішим, а Теодора на ліжку не виявилось. Тривога сухим хмизом спалахнула в грудях, я потягнувся до вимикача, коли раптом помітив сина в кутку праворуч від себе. Малюк стояв біля шафи для одягу, одна зі стулочок якої була цілком дзеркальною. Ледь не притискаючись до стулочки, він чимось водив по дзеркальній поверхні.

– Тео? – приглушено вигукнув я.

Хлопчак здригнувся, озирнувся та – присягаюся – вищирився на мене. Незважаючи на темряву, я бачив, як недобрий сталевий вогник зблискує в його очах, а крізь стоншені, злісно викривлені губи проглядають вершечки зубів.

– Тео, ти чого?

Шкряботіння урвалося, і щось випало з його рук. Наступної миті Теодор кинувся до вікна, зіщулювся біля батареї та заверещав. Я отетеріло стовбичив на порозі дитячої, доки не прибігла Єва. Дружина ввімкнула настільну лампу, присіла біля малого й почала заспокоювати.

Через хвилину Тео отямився, а вереск змінився тихеньким схлипуванням.

– Що з ним сталося?

Я все ще м'явся на порозі дитячої, не знаючи, куди себе приткнути:

– Я просто хотів подивитися, чи все гаразд. А він не спав.

Заколисуючи малого, Єва раптом запитала:

– Це ти?

– Що я?

Вона мотнула головою в бік шафи. Я зиркнув праворуч. На дзеркальній стулці, на висоті трохи менше ніж метр від підлоги, проступав напис червоним маркером:

На килимі, під стільцем, валявся незакритим товстий маркер.

– Це ти написав? – повторила.

Я придивився до дзеркала. Там були літери. Спершу мені здалося, що кириличні: на початку стояла химерна карлючка, подібна до великої І.

– Ні. Чого б це я став писати по дзеркалу? – глипнув на дружину: – Чорт забирай, ні! Це малий!

Єва лише знизала плечима, не надавши закарлюкам значення. Хвилин за десять Тео заснув. Вона поклала його в ліжко й укрила ковдрою. На виході з дитячої торкнулася долонею мого передпліччя й, легенько потягнувши за собою, прошепотіла: «Пішли. Завтра зітреш». Я кивнув. Однак перед тим, як вимкнути настільну лампу та посунути за дружиною, кілька секунд прискіпливо, намагаючись запам'ятати, розглядав нашкрябані сином знаки. Це літери, беззаперечно. Можливо, як і Єва, я не звернув би на них уваги – ми ще не навчили Тео писати, проте малюк уже читав по складах, тобто, в принципі, не було нічого дивного в тому, що він самотужки надряпав якісь літери, – проте щось підказувало мені, якийсь невідразний, але наполегливий голос нашіптував, що літери насправді *не* кириличні. Перші дві вдалося розпізнати без проблем: І (або I) та М. Стосовно третьої я не мав певності: то могла бути і М, і Н. Наступні вісім не викликали сумнівів – А, Т, Е, О, С, А, М і Р. І наприкінці – щось незрозуміле. Маленька о? Велика С чи кирилична Є без рисочки? Єдине, що варто визнати очевидним: останній символ незавершений, адже, коли зазирнув до дитячої, Тео все ще водив маркером по дзеркалу.

Отже, ІМН(М?)АТЕОСАМР(?).

Востаннє кинувши погляд на Теодора, який, з'їхавши з подушки, вткнувся носом у живіт Юаня Михайловича, я вимкнув світло й потюпав до спальні. Залізши під ковдру, витягся на спині й утупився в лампу під стелею. Голова гула від думок. Мій син намагався написати щось конкретне? Навіщо? І чому нібито безпідставне припущення, що символи є буквами латинського алфавіту, намертво застрягло в мозку? Повторюсь, я не вважав би чимось надзвичайним, якби Тео начеркав що-небудь кирилицею. Але латинкою? Англійського алфавіту його ніхто не вчив. Я ще раз пригадав напис і вирішив, що мої вагання зумовлені чотирма символами – з третього до шостого: М чи Н, А, Т та Е. На позір вони склалися в англійське слово НАТЕ – ГНІВ, або НЕНАВИДІТИ. А ще, безумовно, чотирма іншими – з восьмого до одинадцятого, – котрі формували англійське САМР, тобто ТАБІР. Що це – просто збіг? Але навіть якщо й не збіг – що з того? Можливо, Теодор усього лише старався відтворити написи, які бачив на YouTube чи в якому-небудь мультикові. Крім того, я не міг не зауважити три символи посередині, які утворювали ТЕО. Що цього разу – ім'я мого сина чи черговий банальний збіг? ІМНА ТЕО САМР(?) – нісенітниця якась.

Заплющивши очі, я сконцентрувався й із максимальною точністю відтворив перед внутрішнім зором карлючки на дзеркальній стулці. Потому спробував на місце недоладно

промальованих символів дібрати літери, з якими всі ці карлючки вкупі набували хоча б якогось сенсу.

ЇМНАТЕОСАМРО
ЇММАТЕОСАМРЕ
ЇМНАТЕОСАМРС
ЇММАТЕОСАМРФ

«Чорт, там може бути що завгодно... А якщо латинкою?» Перший символ буде І. Я прикинув, на частину якої літери англійського алфавіту скидається крайній, недописаний значок. Q? G? C? O?

ІМНАТЕОСАМРQ
ІММАТЕОСАМРС
ІМНАТЕОСАМРG
ІММАТЕОСАМРО

Нічого путнього. Я підсумував, що рядок усе ж є беззмістовною мішаниною з латинських і (або) кириличних літер, а НАТЕ чи ТЕО – випадковістю. І загалом – заспокоював себе – в написі немає нічого виняткового. Якщо Тео ходить уві сні, то що йому заважає нашкрябати кілька літер на дверях шафи у своїй кімнаті? Також уві сні.

Я повернувся на бік і підклав долоню під щоку. Останній із прокручених у голові рядків – ІММАТЕОСАМРО – чомусь застиг перед очима, і я, відчуваючи, як свідомість тьмяніє та поволі зісковзує в сон, наполовину подумки, наполовину вголос, лише зовсім трохи ворущаючи губами, проговорював його: імматео-кампо... імма-тео-кампо... ім-матео-кампо... айм-матео... Раптово очі розплющилися, а перед носом наче ввімкнули яскравий прожектор, промінь якого виявився таким потужним, що загрожував спалити мозок. Напис, що, неначе намертво приклеєний, завис у голові, в одну мить розпався на три чіткі англійські слова:

І'M МАТЕО САМРО¹².

Я здригнувся та відірвав голову від подушки. *Я Матео Кампо?* Це те, що хотів написати Тео? Що за дурня? Але... крайній символ майже напевно був великою О, бо приголосні С, G, Q жодної читабельної комбінації не утворювали. Невже це справді так? Чи я себе накручую? Знову перекинувся на спину. Сон як вітром здуло. І'M МАТЕО САМРО. Я точно запам'ятав ризик – щось схоже на апостроф – між І та М. Звідки ця фраза могла взятися у свідомості Теодора? Чому вона врізалася в його пам'ять? Мої пальці підсвідомо стискалися в кулаки, залишаючи на внутрішньому боці долоні рожеві серпички – сліди від нігтів. А що як фраза насправді не врізалась у пам'ять? Що як вона абсолютно не стосується спогадів мого сина?

Я прикусив губу й тихо засопів.

Тоді звідки вона? З якого місця?

Я – МАТЕО КАМПО.

Серце неспокійно калатало.

«Хто ти? – запитав сам у себе. – Хто ти, чорт забирай?...»

Заснути вдалося лише перед п'ятою. А зранку я прогнав ім'я Матео Кампо через Google. Тільки на Facebook знайшлося більше шести сотень акаунтів із таким самим або подібним прізвиськом – Матео Кампо, Матео Кампос, Матео Кампоамор, Матео Камповерде – зі США, Аргентини, Венесуели, Мексики, Нікарагуа та Колумбії. Подальший пошук не мав сенсу. Після такого на LinkedIn чи Twitter не варто й заходити.

¹² Я – МАТЕО КАМПО (англ.).

20

Приблизно через місяць після того, як я заскочив Теодора перед дзеркалом, стався перший справжній напад. Чи то пак щось дуже схоже на епілептичний напад – до цього часу не можу з певністю сказати, що то було.

Малому подобалося таксувати зі мною. У понеділок, 13 квітня 2015-го, попри те, що Єва не працювала й могла посидіти з ним удома, Тео напросився до мене в компаньйони. За чверть до шостої ми вийшли з будинку й попрямували до стоянки, де я залишав Nissan. Тео дріботів попереду. Зненацька хлопчак зупинився – різко, неначе вівця, що напоролася на колючий дріт, – а потім почав корчитися. За секунду він поточився й розпластався на асфальті.

– Тео!

Я підскочив до сина. Якби Теодор упав одразу після зупинки я ще міг би припустити, що він забився та корчиться від болю. Проте я чітко бачив, як він зупинився й перед падінням секунду тримався на ногах. Малюк радше опустився, ніж упав, і я розумів, що біль був причиною, а не наслідком падіння.

– Тео! Ти чуєш мене?

Його очі залишалися широко розплющеними, але райдужки закотилися так, що здавалося, мовби Теодор витріщається на мене моторошно опуклими білками. Він дрібно тремтів та смикався, впродовж кількох секунд м'язи асинхронно пульсували. Складалося враження, ніби під шкірою звиваються в пошуку виходу назовні змії. За мить сіпання урвалося, перелякано розширені райдужки стали на місце. Тео закричав:

– Відпусти! Відпусти! Не чіпай мене!

Я підхопив його на руки й метнувся назад до під'їзду. Мене теліпало з переляку, але ще до того, як розійшлися двері ліфта, хлопчак угамувався. Обійняв мене за шию та сховав голівку на плечі.

У квартирі ми поклали малого в ліжку. Я розповів Єві, що сталося. Присівши на край ліжка, вона гладила Теодорову голівку, розпитувала, чи нічого не болить. Малий заперечно мотав головою. Він винувато зиркав на мене з-під ковдри, але не виглядав хворим чи наляканим. Єва тричі повторила, чи пам'ятає він, що трапилося. Тео ствердно кивав і говорив, що він упав і боляче вдарився.

Зрештою ми залишили його самого й перебралися на кухню. Тут дружина поцікавилася, те, що відбулося, схоже на епілептичний напад. Я сказав, що жодного разу в житті не бачив хворих на епілепсію під час нападу. Так, Тео мав судому, але, схоже, він не втрачав свідомості. Принаймні він добре пам'ятав момент, коли впав на асфальт.

У вівторок Єва повела малого до міської дитячої лікарні, що на Чорновола. Невролог скерував їх до Діагностичного центру на електроенцефалографію. Зробивши ЕЕГ, Єва не схотіла повертатися до лікарні, чомусь засумнівавшись у професійності тамтешніх лікарів. Дружина переконала мене в доцільності консультації у приватного спеціаліста. Того ж вечора вона записалася на прийом – на одинадцяту ранку четверга – у приватній клініці Василя Паламара, що на вулиці Гагаріна на півночі Рівного. Оскільки у четвер Єва не мала змоги відлучитися з роботи, вранці 16 квітня 2015-го малого на огляд до Паламара повів я.

21

Я знав, що без проблем знайду місце для машини під клінікою Паламара, проте навмисно залишив «алмеру» на стоянці перед торговельно-розважальним комплексом «Чайка», більше ніж за сотню метрів від клініки. Я тягнув час, щоб зібратися з думками.

Ми з Тео вибралися з машини на майже порожню стоянку. Асфальт після вранішнього дощу мокро поблискував, лише де-не-де відкриваючи сірі підсохлі латки. Теодор повернувся до входу в торговельний комплекс і задер голову. Пригадав. На третьому поверсі «Чайки» розташовувалось Fashion Cafe з ігровою кімнатою, працівники якої наглядають за дітьми, даючи можливість батькам розслабитися й нормально відпочити. У липні минулого року ми з Євою святкували у Fashion Cafe його день народження. Малюк підняв руку й сказав:

– Там батут.

– Так, – кивнув я.

– І гірка. Тату, пам’ятаєш, там ще була гірка така?

– Ага. А ще лабіринт, і машинки, і... – у дитячій кімнаті також були ігрові автомати, прикольні пластмасові будиночки, аерохокей і багато іншого, проте я припнув язика, щоб даремно не розбурхувати уяву Тео. – Хочеш підемо туди? Пограєшся, а потім спробуємо якусь нову піцу.

Тео підстрибнув:

– Хочу!

– Але тільки після лікаря.

Малий не став комизитися. Слухняно подав руку, й ми рушили до виходу зі стоянки. У вільній руці я стискав висновок за результатами вчорашнього обстеження в Діагностичному центрі. Проминувши перехрестя Грушевського та Гагаріна, я витягнув його з файла та перечитав.

РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КЛІНІЧНИЙ ЛІКУВАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИЙ ЦЕНТР

ім. Віктора Поліщука

ЕЛЕКТРОННА КАРТКА № 572376

Функціональної діагностики

Електроенцефалографія (ЕЕГ)

ПАСПОРТНІ ДАНІ:

Номер картки: 572376

Прізвище, ім’я, п/б: Белінський Теодор Миронович

Дата народження: 15/07/2010

Вік: 04 р. 08 міс. 30 дн.

Дата відвідування: 14/04/2015

ПРОТОКОЛ ОБСТЕЖЕННЯ:

Фоновий запис: домінуюча активність: альфа-ритм з частотою 8,0 Гц, середньою амплітудою 36 мкВ, індекс ритму 91 %, поліморфна активність,

тета-ритм частотою 4,0 Гц, амплітудою 29 мкВ у тім'яній ділянці, у скроневій ділянці, у потиличній ділянці, бета-ритм частотою 17,0 Гц.

Регіонарні різниці задовільні. Міжпівкульна асиметрія: поодинокі гострі хвилі, спайки та множинні спайки у скроневій ділянці справа з проведенням у праву лобну ділянку та періодично в праву гемісферу.

Функціональні проби: проба із закриванням і відкриванням очей: реакція активації неповна, фотостимуляція ритмічна, реакція засвоєння ритму світлових миготінь за част. стимуляції 4–8 Гц збережена з обох боків, посилення спайкової активності, гіпервентиляція 3 хв: фон не змінює.

ВИСНОВОК: регіонарні зміни біоелектричної активності епілептиформного характеру в скроневій ділянці справа (часті) з проведенням у лобну ділянку справа та, рідше, по правій гемісфері. Фотосенситивна реакція.

Порівняно з попередньою ЕЕГ від 20/05/2013 динаміка негативна.

* Висновок не є діагнозом і потребує подальшої консультації з лікарем, який направив на обстеження.

ЛІКАР: Датчук Юлія Романівна

Дев'яносто відсотків із того, що прочитав, я не зрозумів, а те, що зрозумів, мені не сподобалося. *Порівняно з попередньою ЕЕГ динаміка негативна.* І ще від отого слова – *епілептиформний* – геть опустили руки.

Приватна клініка Паламара виявилася переробленою трикімнатною квартирою на першому поверсі п'ятиповерхового житлового будинка з прорубаним окремим виходом на вулицю. Стіна квартири по периметру була утеплена мінеральною ватою та пофарбована у світло-зелений колір, що контрастував із бурим кольором інших стін п'ятиповерхівки. Ліворуч від входу висіла вивіска:

СІМЕЙНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

ВАСИЛЯ ПАЛАМАРА

Працюємо пн-пт: 9-00—20-00, сб: 9-00—15-00

Невролог
Педіатр
Дитячий невролог
Психолог
Логопед

Паламар не сподобався мені відразу. Можливо, я так налаштував себе – й узагалі, де вказано, що дитячий невролог має викликати захоплення з першого погляду? – проте від згорбленого над заваленим паперами столом праворуч від входу до кабінету чоловіка линуло щось таке, що пробудило рефлексорну настороженість ще до того, як він підняв голову й привітався. Найбільше відштовхували очі – почервонілі й підпухлі, неначе від постійного недосипання, – та тонкий і безвольний, зовсім не чоловічий голос.

Я розказав про гнійний лімфаденіт, про операцію та зупинку серця, про «провали» та проблеми зі сном на початку 2013-го, про те, як усе начебто минуло, але згодом повернулося. Насамкінець поклав на стіл енцефалограми учорашнього обстеження в Діагностичному центрі. Кілька хвилин Паламар роздивлявся графіки електричної активності головного мозку мого сина. Тео, не вертячись, лише злегка метеляючи ногами, сидів поруч мене. Нарешті, гмикнувши щось невиразне, Паламар дістав із-під паперових стосів чистий аркуш, поставив у кутку печатку й узявся щось писати. Потому передав аркуш мені. Зліва вгорі стояло «Дитячий психоневролог». Нижче розтягнутими сплюсненими літерами було написано:

Дит. Белінський Теодор Миронович

д. н. 15.07.2010 р.

Д-з: Епілептичний с-м у вигляді парціальних нападів.

Р-но: 1) Фінлепсин ретард 200 ½ т. х 2 рази на добу (постійно);

2) контроль 2/3 1 міс.

Серце важко буцнуло, я звів голову й упер погляд у лікаря. Щелепи аж звело від люті. «Ти сидиш за півтора метри від мене й тобі важко вголос проказати діагноз?!»

– Тобто у Тео... у Теодора... у мого сина – епілепсія?

– Так.

– А... е... – в горлі пересохло, слова перетворилися на цеглини. Хай там як, а я виявився неготовим до такого. – І що робити?

– Я ж написав, – Паламар тицьнув пальцем на аркуш у моїх руках, – «Фінлепсин ретард», двічі на день, уранці й увечері, бажано після їжі, – відвівши погляд до вікна, він помовчав, потер коротким пальцем перенісся, а тоді додав трохи м'якше (чи, якщо точно, писклявіше): – Хоча, думаю, по півтаблетки зразу буде забагато. Перший тиждень давайте по півтаблетки зранку й четвертину ввечері. Далі можете переходити на повну дозу: половина – після сніданку, половина – після вечері. Ага, ще, – Паламар змахнув рукою, так, ніби я лаштувався йти, а він хотів мене затримати, – не переплутайте «Фінлепсин ретард 200» з «Фінлепсин ретард 400». Вам потрібен «Фінлепсин 200». 400 мг – занадто сильний для п'ятирічного хлопчика.

– Йому ще немає п'яти років, – витиснув я. – Там зазначено. У висновку.

– Тим більше, – буркнув невролог.

Я почав розпитувати про «Фінлепсин», про те, як він діє, які в нього протипоказання та побічні ефекти. Паламар стисло, але дохідливо відповідав.

– Я розумію, вам зараз важко, – додав він на завершення, – але, повірте, це не найгірше, що могло статися. Стежте, щоб ваш син регулярно пив «Фінлепсин», за місяць повторіть ЕЕГ, і залежно від того, що вона покаже, я буду думати, чи можна відмовитись від медикаментозного контролю. Поки що отак-от. Єдине: після початку курсу в жодному разі не припиняйте давати таблетки без консультації з неврологом.

22

За чверть години я гортав меню на Г-подібному дивані в Fashion Cafe, а малий роззувався перед входом до дитячої кімнати. Підійшла офіціантка, я зробив замовлення, після чого дістав смартфон і, півхвилини покрутивши його в руках, вирішив набрати маму. Динамік видав дев'ять довгих гудків, і тільки потім вона відповіла:

– Мироне? Що сталося?

Я рідко телефонував матері просто так, узагалі не пригадую, чи впродовж останніх кількох років хоч раз поцікавився її справами, а тому не здивувався, коли замість привітання вона розпочала розмову таким запитанням.

– Я щойно від лікаря.

- Що з тобою? – стурбовано, але без паніки.
- Зі мною все добре. Я Теодора водив. У нього підтвердили епілепсію.
- Це точно? – голос напружений, але рівний. Мама понад тридцять років пропрацювала в школі, де давала раду ордам школярів, чия сумарна кінетична енергія, виділена у перервах між уроками, перевищувала потужність невеликої атомної бомби, тож мало що у світі могло вивести її з рівноваги. – Він же ще такий малий, – з легким сумом додала вона.
- Мам, це точно. Я б не телефонував, якби мав сумніви.
- Були напади?
- Ніби ні. Ну, крім одного разу, якраз цього понеділка. Щось сталося на вулиці. Хоча, якщо напав, я не певен, що то було – чи напад, чи Тео просто... не знаю... впав. Це неважливо. У висновку з Діагностичного центру написали, що порівняно з попередньою ЕЕГ динаміка негативна, і от сьогодні лікар підтвердив діагноз.
- Ти ходив до дитячої поліклініки? Це там поставили діагноз?
- Ні. Єва повела малого до невролога в міській дитячій лікарні, звідти їх скерували в Діагностичний центр, але після ЕЕГ Єва не захотіла повертатися до лікарні. Лікарі не сподобались. Їй на роботі порадили приватного дитячого невролога, і сьогодні я був з Теодором у нього.
- Ти впевнений, що це саме епілепсія?
- Запитання – попри те, що прозвучало ненав'язливо, – роздратувало мене:
- Мам, я ж сказав уже: так, упевнений! Переді мною папірець, на якому чорним по білому написано – діагноз: епілептичний синдром, і стоїть печатка невролога Василя Паламара. По-моєму, лікар не писав би таке, якби не мав на те підстав!
- Що порадив той Паламар?
- Я наблизив до очей листок із діагнозом, щоб не помилитися, зачитуючи назву ліків:
- «Фінлепсин ретард 200», по півтаблетки двічі на день.
- «Фінлепсин» – як довго? Тиждень? Два? Місяць?
- Схоже, я тільки в ту мить збагнув, як усе серйозно.
- Постійно, – говорив ледь чути. – Поки лікар на основі чергової ЕЕГ не накаже припинити.
- Ти хочеш посадити свого сина на препарат від епілепсії, хоча не впевнений, чи був у нього напад?
- М-а-ам... – простогнав я.
- Мироне...
- Злість почала виплескуватись:
- А що я можу вдіяти?!
- Для початку – не гарячкувати, – відпрацьовано-незворушним тоном відрізала вона.
- Теодор ще малий. Більшість дітей переростає свої дитячі хвороби без усякого втручання. Коли тобі було стільки, скільки зараз йому, ніхто не знав про ЕЕГ, можливо, в кожного другого учня з твого класу була...
- Це епілепсія, мамо! – огризнувся я. – Її не переростають, вона або є, або її немає.
- Я ще хотів додати щось на кшталт: «Пригадай себе у новорічну ніч півтора роки тому», але передумав.
- Ти не лікар, Мироне, щоб таке стверджувати. Не поспішай. Проконсультуйся з кимось іще.
- Я мовчав, сопучи в смартфон і шкодуючи, що зателефонував. Хотілося якнайшвидше закінчити розмову.
- Де ти зараз? – озвалася мама.
- У «Чайці», на третьому поверсі. Повів малого на піцу. Він зараз у дитячій кімнаті.
- От і чудово. Будь на зв'язку, незабаром зателефоную.

Я раптом зрозумів, що вона намірюється зробити:

– М-а-ам, припини, не треба... – але вона вже натиснула «Відбій».

Офіціантка принесла замовлення: маленьку піцу й дитячий коктейль для Тео, салат з куркою та чай для мене. Повівши головою, я ковзнув поглядом по дитячій кімнаті й відшукав Теодора. Малий, щось захоплено гундосючи, з'їжджав із гірки в піддон, ущерть наповнений чи то м'ячиками, чи то пластмасовими кулями завбільшки з кулак. У таку рань на дитячому майданчику нікого не було. Якийсь час я спостерігав, а тоді, збагнувши, що піца холодне, помахав рукою, привертаючи увагу Тео. Хлопчак видряпувався на третій, найвищий рівень лабіринту й не бачив мене. Я розтулив рота, щоб гукнути його, коли в руках завібрував телефон. Притиснув Samsung до вуха:

– Так, мамо.

– Вислухай і не горячкуй.

Я підпер рукою підборіддя та продовжував стежити за сином.

– Я говорила з Вірою Іванівною...

Я притлумив бажання сердито прицмокнути язиком:

– Мам, вона терапевт, а не невролог.

– Мироне, я ж просила: вислухай, – розмірено й терпляче, без відтінків докору в голосі карбувала мама. Я терпіти не міг оцей її поблажливо-зверхній учительський тон, який навіть тепер, коли мені виповнилося двадцять вісім, примушував почуватися загнаним у кут безправним учнем. – Насправді це добре, що твоя хрещена – терапевт. Вона сказала, що «Фінлепсин» – це специфічний препарат, із якого не так просто зіскочити. Навіть якщо все гаразд, його потрібно поступово виводити з організму. Крім того, епілепсія – переважно підліткова хвороба. Її переростають. У багатьох дітей напади з часом минають самі по собі. Іванівна, як і я, вважає, що не варто чотирирічного хлопчика напихати гидотою без вагомої на те причини.

– Та що вона зна...

– Мироне! – підвищила голос мама. – Не перебивай! Якщо в Теодора справді епілепсія, це не можна так лишати. Хрещена погодилась зі мною та наполягає на додатковій консультації – в іншого спеціаліста. Її знайома – Вікторія Наумова – працює дитячим неврологом у Діагностичному центрі. Вона хороший спеціаліст, хоч і молода, десь твого віку. Якщо ти погодишся відвести до неї Теодора, я домовлюся про візит.

Я скептично гмикнув:

– Що нового цей твій хороший спеціаліст додасть?

Мене дивувало, що ми з матір'ю помінялися ролями. Рік тому вона заледве не силоміць заганяла до невролога мене.

– Іванівна порадила піти до неї на процедуру... е-е... «денний сон» чи щось таке. Це теж ЕЕГ, але моніторинг проводять під час сну. Мусиш налаштувати Теодора на те, щоб він заснув. Твоя хрещена сказала, що часто епілептична активність виникає під час сну й у моменти пробудження. Лікарка порівняє графіки, записані під час неспання, денного сну та пробудження, після чого зробить висновок про те, чи є в Теодора епілепсія й чи варто погоджуватися на медикаментозний контроль.

Замислившись, я вмовк. Якщо відверто, мені самому не подобалась ідея давати синові ліки з назвою, що містить слово «ретард¹³». Що за дурня, хто так називає пігулки?

– До речі, – долинуло з телефона, – Віра знає Паламара й не надто схвально про нього відгукується.

– Він поганий спеціаліст?

¹³ Retard (англ. *гальмувати*) – лайливе слово, що використовують для називання людей із психічними розладами (гальмо).

– Ні. Спеціаліст якраз хороший, але, на її думку, ласий до грошей. Тому й відкрив приватну практику. Твоя хрещена стверджує, що значну частину його доходів складають виплати фармацевтичних компаній за приписування пацієнтам ліків конкретного виробника.

Теодор нарешті повернув до мене голову. Я поманив його рукою, показав пальцем на піцу на столі. Малий кивнув, зісковзнув гіркою та помчав до виходу з дитячої кімнати.

– На коли домовлятися? – тоном, який не припускав заперечень, запитала мама.

– У понеділок працюю. Єва теж.

– Вівторок влаштує?

Зітхнувши, я змирився:

– Так.

– Отже, вівторок, обід. Я перетелефоную, – вона помовчала, я теж німував. Потім трохи ображено додала: – Можеш не дякувати.

– На зв'язку, мамо, – і я завершив розмову.

Розпашілий від задоволення Теодор оббіг столик і вмовився на дивані біля мене.

– Класно! Там нікого немає! – малий накинувся на піцу.

– Не поспішай так, – я кивнув на склянку з молочним коктейлем. – Запивай.

Хлопчак присмоктався до соломинки й із шумом утягнув у себе напій.

– Смачний?

– Ага.

– Добре.

Телефон знову завібрував. Цього разу телефонувала Єва. Я не встиг притулити смартфон до вуха, як із нього посипалися запитання:

– Як ви там? Усе гаразд? Що сказав лікар?

Теодор сидів із роздутими, немов у хом'яка, щоками, ритмічно працював щелепою та соломинкою перемішував піну й вершки у верхній частині склянки. Побачивши, що я на нього дивлюся, малий усміхнувся. Кілька зерен кукурудзи вислизнули з напханого піцою рота й покотилися столом, через що посмішка поширшала. Мені довелося затуляти того рота рукою, щоб увесь шматок піци слідом за кукурудзою не вивалився на тарілку. Я жартома посварився на сина пальцем, після чого прикрив долонею телефон і промовив:

– Твій лікар сказав, що в Тео епілесія.

23

Одне з двох: або моя матір помилилася, або дитячий психоневролог Вікторія Наумова виглядала значно старшою як на свої роки. Лікарка була худорлявою, мала вузьке, стиснуте з боків обличчя, на якому переливалися мутною зеленню по-совиному витрішкуваті очі, й непропорційно довгий ніс. Чомусь вона скидалася більше на юриста, ніж на медика.

Я крадькома розглядав лікарку, доки вона аналізувала електроенцефалограму, записану в момент пробудження Теодора. Тео, раз у раз позіхаючи, сидів у окремому кріслі ліворуч від мене. Крісло було завеликим, так що малий, фактично, напівлежав у ньому. Я ним пишався. Малюк напрочуд відповідально поставився до наказаного мною перед візитом до Діагностичного центру: налаштувався так серйозно, що заснув за десять хвилини після того, як йому на голову надягли гумову сітку з кріпленнями для електродів.

Сплигло п'ять хвилин до того, як Наумова відволіклась від енцефалограм і втупилася в мене круглими очиськами:

– Терпіти не можу дітей.

Я здригнувся, немов від уколу голкою, й зціпив зуби так, що впродовж кількох секунд не міг розтулити рота. Мабуть, на краще, бо психоневролог смикнула кутиками сухих губ, що, певно, мало означати посмішку, та пояснила:

– Зазвичай я відмовляюся проводити денний сон для дітей, які не досягнули п'ятирічного віку. Вони не розуміють, що відбувається, не слухаються, кричать, ревуть, і ми марнуємо час. Але ваш – просто золотце. З ним можна працювати.

– Що скажете? – я кивнув на роздруківки, що лежали перед нею на столі.

– Ви знаєте, чому ви тут? – запитанням на запитання відповіла Наумова. – Тобто вам відомі переваги денного сну?

Я заперечно похитав головою.

– В окремих пацієнтів епілептичні напади виникають уві сні. Сон змінює збудливість нейронів, їхню синхронізацію, а те, як розгортається перехід від сну до неспання, суттєво впливає на напади. Шляхом фіксації активності мозку під час такого переходу лікар отримує можливість із більшою вірогідністю визначити, чи загрожують пацієнтові напади, і, якщо загрожують, оцінити ступінь їхньої тяжкості.

– Тепер розумію.

Лікарка пересунула електроенцефалограми ближче до мого краю стола, повернула до мене. Я в них однаково нічого не тямив, тому звернув увагу на невиразні коричневі плями на вказівному та середньому пальцях правої руки й збагнув, що, попри молодий вік, Наумова – курець зі значним стажем.

– Епілепсії я тут не спостерігаю.

Я закліпав:

– Е...

Наумова знову смикнула кутиками губ. Її зелені очі нагадували мені напівзогнілі виноградини. Водночас захриплий голос, що різав вуха, й відверта, заледве не хамська манера розмовляти, через яку зводило м'язи від бажання скривитися, в ту мить здалися мені медом. По-моєму, я навіть усміхнувся.

– А як же те, що написав Паламар?

– Іноді навіть дуже хороший лікар воліє за краще черкнути в діагнозі «епілепсія», ніж заперечити її наявність. Ніхто не хоче брати на себе відповідальності, якщо раптом... ну...

– Наумова зробила невиразний жест рукою, – станеться напад. Ви ж знаєте, люди тільки й чекають, щоб спустити на лікаря всіх собак. – Я рухом голови показав, що в курсі. Вона продовжила: – У вашого сина немає й не було епілепсії, і я не бачу причин для її появи. Хоча... – жінка тицьнула пальцем в одну з електроенцефалограм; я підсунувся до краю стола, так наче міг щось розібрати в покручених лініях і цифрах на тонкому глянсуватому аркуші, – я бачу підозрілу активність.

– Підозрілу активність?

– Так.

– Що це означає?

– Не знаю, – без заминки відповіла вона.

– Як це ви не знаєте?

– Це не епілепсія, щось інше.

– Тобто ви не можете сказати, що саме? – мої слова прозвучали якось не так. Не те щоб грубо, ні, але якось на кшталт «саме на це я від вас і очікував, ви занадто кістлява, щоб хоч щось напевне знати в цьому житті».

– Людська голова – це чорний ящик, – розвела руками психоневролог. – Припускаю, що у вас на думці: нібито я недостатньо компетентна, але достатньо безцеремонна, щоб у цьому зізнатися. Воля ваша. Я віддам роздруківки. Можете показати їх будь-якому іншому дитячому неврологу. Просто ви мусите зрозуміти: електроенцефалограф не є ідеальним вимірювальним приладом. Він не відкриває доступ до кожного окремого нейрона, а тому нам, неврологам, нерідко доводиться ворожити на кавовій гушці. Відхилення на ЕЕГ ще не слід визнавати ознакою епілепсії. Функціональний стан головного мозку може бути цілком

нормальним навіть у разі частих нападів. І навпаки – наявність епілептиформних змін далеко не завжди вказує на серйозні розлади мозкової діяльності. Те, що зафіксовано тут, – вона знову торкнулася схожими на сухі галузки пальцями розкладених на столі аркушів, – може бути і доброякісною епілепсією, і просто якимись незначними відхиленнями, які з віком минуть. Але я гарантую: стійкої схильності до виникнення хоч скільки-небудь серйозних нападів у вашого хлопця немає.

– Добре, – я видихнув. – То що нам робити?

– Нічого. Звісно, ви маєте право проігнорувати мої слова й послухати лікаря... – вона зазирнула в історію хвороби, – Паламара. Але я не бачу жодних підстав присаджувати Теодора на «Фінлепсин». Не раджу давати йому будь-які пігулки взагалі. Спостерігайте. Просто спостерігайте за ним.

– На що повинен звертати увагу?

– Вважають, що епілепсія завжди супроводжується судомними нападами, проте це не зовсім так. Ознаками епілепсії можуть бути стійке порушення сну, головні болі, дратівливість, відсутність апетиту. Стежте за сином, – Наумова кивнула на мовчазного Тео, – коли він грається на самоті. Епілептик схильний до нелогічних дій або повторює одні й ті ж рухи.

– А напад?

Лікарка помовчала, обмірковучи відповідь.

– Епілептичний напад – це лише надмірна реакція головного мозку людини, яка теоретично, за певних обставин, може виникнути в будь-кого. Частина людей унаслідок генетичних або інших факторів більш схильна до нападів. У немовлят іноді трапляються разові напади, їх причиною зазвичай є висока температура або яке-небудь емоційне перевантаження, але ймовірність подальшого розвитку епілепсії вкрай незначна. Я не кажу, що у вашого сина не було нападу. Водночас не бачу фізіологічних причин для його повторення. Якщо він усе ж повториться, то усувати треба причину. Ця причина – не епілепсія, а отже, не належить до моєї компетенції. – Жінка склала докупи аркуші з ЕЕГ і передала мені разом з історією хвороби. – Щастя вам.

Затиснувши папери під пахвою, я підвівся.

– Дякую.

– Не хворійте!

– Ходімо, чемпіоне.

Теодор зісковзнув з крісла й чемно попрощався з лікаркою. Я взяв малого за руку, і ми вийшли з кабінету.

На ганку Діагностичного центру дістав із кишені мобільний телефон і набрав спочатку Єву, а відразу після неї – матір. Поспішав поділитися радісною новиною: Тео не сидітиме на пігулках...

Я до сьогодні не знаю, чи правильно вчинив. Сотні разів намагався уявити, як усе склалося б, якби я проігнорував прохання матері, відмовився від проведеного під наглядом лікаря Наумової денного сну, а натомість, послухавшись Паламара, почав давати синові «Фінлепсин ретард». По півтаблетки вдень і ввечері. Ні, звісно, я розумію, що мама мала рацію: в Теодора не було епілепсії, що завгодно, але не епілепсія, тож мій син потребував «Фінлепсин» так само, як я – ще однієї дірки в задниці. Проблема в іншому. І полягає вона в тому, що, хай як старався впродовж літа 2015-го, мені так і не вдалося позбутися нав'язливої думки, а чи не міг «Фінлепсин» пригнітити – або взагалі знешкодити – те, що вгніздилося в голову Тео? Те, що на повну силу виявилось рівно через шість тижнів після візиту до Вікторії Наумової? Не знаю. І саме це незнання лишає вузьку шпарину для пекучих сумнівів. А раптом?... А може?... А що як «Фінлепсин ретард» заглушив би Теодорові сни, тож на тому все скінчилося б?

Ще одне запитання, на яке ніколи не отримаю відповіді. Ще один хробак, який до смерті – а може, й після неї – точитиме мою душу.

24

Наступної ночі я бачив сон. Уві сні

я прокинувся від оглушливого завивання вітру. Стугоніло так, наче за вікнами спальні бушувала піщана буря. Атмосфера тиснула на барабанні перетинки, моє відображення у трельяжі навпроти ліжка розмазувалося й тремтіло, і я майже відчував, як щось сухе батогами хльоскає по стінах будинку. Я глянув праворуч. Єви не було – її частина ліжка лишалася розстеленою, але не зім'ятою. Вікно затоплювала чорнота, перетворюючи його на декоративну нішу. І тоді з коридору – з-за дверей спальні – долинув дитячий плач. Приглушений, але достатньо гучний, щоб пробитися крізь завивання бурі.

Я встав з ліжка, потягнув двері на себе й, не чекаючи, поки очі адаптуються до пільми, ступив у коридор. От тільки опинився не в коридорі. Я потрапив до велетенського, погано освітленого приміщення без вікон. Світло падало звідкись згори за моєю спиною, нерівними плямами лягаючи на темно-бурі стіни. Стіни виглядали горбкуватими й такими високими, що стеля ховалась у зеленкуватій тіняві. Кам'яна підлога неприємно холодила ступні. Якби не клекіт вітру, я б подумав, що провалився в якусь печеру.

За двадцять кроків від себе побачив Теодора. Хлопчик стояв спиною до мене. Він не рухався й, задержавши голову, тупився перед собою. Мене кинуло в жар, бо... це вже було. Я це вже бачив. Через мить пополютнів: за метр від сина хтось височів. Світло не досягало туди, і я розрізнув лише силует. Чоловік. Високий. Схоже, він щось говорив Теодорові.

Я гукнув:

– Тео!

Малюк не почув мене. Щемке бажання схопити сина під пахви й відтягти від того, хто стовбичив у темряві, перебороло страх, але я не зрушив з місця. Ступні неначе примерзли до кам'янистої долівки. Приміщення поширило й тепер здавалося безмежним.

Я набрав у легені побільше повітря:

– Тео, не слухай його!

Безрезультатно.

– ТЕО-О-О!

Нарешті Теодор повільно повернув голову та подивився на мене через плече. І тут я похолов від страху. Зрозумів, що це не мій син, це не хлопчик узагалі, це щось... слизьке й драглисте, схоже на внутрішній орган, геть не призначене для огляду в сонячному світлі.

Більше я нічого не встиг роздивитися і з хрипом прокинувся.

Частина 2

I'm not really bad, I'm just made up of bad things¹⁴.
Hollywood Undead. Day of the Dead

Libenter homines id, quod volunt, credunt¹⁵.
Цезар

25

Напевно, я ніколи не дізнаюся, чому Аймонт вирішив діяти. Зате добре пам'ятаю той день, коли все полетіло шкереберть і звичний світ почав розколюватись і розпадатись, немов будівля під час дев'ятибального землетрусу. То був перший день літа – мого останнього літа в Україні – понеділок, 1 червня 2015-го.

26

Я відчув, що день видається паршивим ще до того, як розсувні двері «Манхеттен Сіті Холу» безшумно зачинилися за моєю спиною. Небом повзли діряві хмаринки. Сонце ще не встигло зринуть над будинками, тіні залишалися довгими й темними, а кольори – густими, проте чомусь саме це дратувало. Після десяти годин у напівтемному офісі небо здавалося неправдоподібно яскравим, сонячні промені рикошетили від вікон одинадцятиповерхового, майже повністю скляного офісного центру, від вікон маршруток на Соборній, від скляних стін піцерії «Аміго», що через дорогу від «Манхеттена», й угризалися в очі.

На зупинці перед входом до «Манхеттена» товпилися люди. Тобто вони завжди там товпляться о дев'ятій ранку, але того дня їх зійшлося особливо багато. Неширокий тротуар виявився вщент запрудженим, людські голоси зливалися, загрузаючи в загальному галасі вулиці. А ще – холод. Нереальний холод як на початок червня. Поривчастий вітер вибив з-під тонкої сорочки залишки винесеного з офісу тепла, і я скоцюрбився, відчуваючи, як шкіра на спині вкривається пухирцями. Я замружився, потер пальцями втомлені очі й, уникаючи перехожих, посунув угору Соборною.

На перехресті, де з півночі в Соборну впирається вулиця Міцкевича, а з півдня – Чорновола, переді мною промайнули старезні «жигулі» кольору вицвілого бетону з жовтою шашкою таксі на даху. Заштовхавши долоні до кишень, я стовбичив перед пішохідним переходом, тупився у світлофор, чекаючи на зелене, і раптом збагнув, що мені млосно від самої думки про вечірнє таксування.

Проминувши центральне поштове відділення, я геть здох і ледве волочив ноги. Здавалося, наче передні великогомілкові м'язи (це такі тонкі смужки м'язів, що проходять збоку товстої кістки, що з'єднує коліно та ступню) задубіли, стали твердими, немов дерево, й більше не скорочуються.

– Mister Belinksy? – несподівано долинуло з-за спини.

Я озирнувся. За кілька кроків від мене, біля виходу з підземного переходу, що веде до «ЕКО-маркету», стояли чоловік і жінка. Говорила жінка – правильною американською без жодного натяку на акцент.

¹⁴ Я насправді не поганий, / я просто зітканий з поганих речей (англ.).

¹⁵ Охоче люди вірять у те, чого бажають (лат.).

– Good morning, mister Belinsky! Could you please spare some time to talk with us?¹⁶

Висока шатенка років тридцяти. Одягнена в сталеву-сірі штани й такого ж кольору приталений жакет із короткими рукавами. Кінець прозорого блідо-блакитного шарфа, недбало обкрученого довкола шиї, звисав майже до пояса. На ногах – чорні туфлі-балетки. В руках вона стискала пластикову теку-дипломат. Чоловік виглядав менш офіційно: світло-сині джинси, темно-коричнева вітрівка, сині мокасини. Невелика шкіряна сумка через плече. Очі сховано за темними окулярами. Доки я кліпав, невпевнений у тому, що мене покликали англійською, незнайомці наблизилися впритул. Я несамохіть відступив і, сприйнявши їх за мормонів-проповідників, які нав'язуватимуться із розмовами про Святе Письмо, буркнув:

– I don't need your fucking Bibles¹⁷.

Насправді ні чоловік, ні жінка не скидалися на чепурних сектантів, які чіпляються до людей на вулицях із пропозиціями поговорити про Церкву Ісуса Христа святих останніх днів і почитати Євангеліє. Крім того, якби я хоч трохи поворошив мізками перед тим, як розтулити рота, то пригадав би, що мормони ніколи не починають бесіду англійською (українською зі скаженим американським акцентом – так, але не англійською, ніколи), проте в ту хвилину я був надто стомленим і злим, щоб зайти аж так далеко у своїх міркуваннях.

– Ми не проповідники, – злегка гугнявим голосом проказав чоловік.

На секунду в моїй голові промайнуло запитання: «Звідки вони знають, що я розмовляю англійською?», але за мить відволікся на обличчя шатенки. Прямий ніс, незвичлі до посмішок тонкі губи та великі очі дивовижного медового відтінку із сірими вкрапленнями поблизу обідків райдужних оболонок. Поглянувши зблизька, я збагнув, що, попри шкіру без зморщок, жінці далеко за тридцять.

– А хто ви? – Вони підійшли ближче, а чоловік розташувався таким чином, що перегородив дорогу. Тепер я не міг пройти повз, не відштовхнувши його.

– Ми з ФБР, пане Белінськи, – промовила жінка. – Хочемо з вами поговорити.

«Ну так, звісно, як це я зразу не здогадався? А я тоді Ісус-бляха-Христос».

Скептично задерши кутик губи, я спробував пригадати яке-небудь телевізійне шоу, де людей розігрують перед прихованими камерами. Впродовж минулих півроку я не наближався до телевізора, а тому нічого путнього в пам'яті не зринало. Хіба що «Вас замовили» від «Вечірнього кварталу». Але хто я такий, щоб на мене звернули увагу у «Вечірньому кварталі»? Хай там як, я не сумнівався, що мене розігрують. Озирнувся, шукаючи очима припарковану неподалік машину з тонованими вікнами чи просто мудака, який сидить на лаві та, не криючись, знімає цей дурнуватий фарс.

Роздратованість, напевно, була ціvkами з усіх моїх пор, оскільки жінка примирливо посміхнулася і почала пояснювати:

– Моє ім'я Ліза Джин Торнтон, а це мій колега – Гарет Джонсон. Ми дванадцять годин теліпались у літаку над Атлантикою, а потім ще три в орендованій машині дорогою з Києва до Рівного, й усе – щоб поспілкуватися з вами. Будь ласка, пане Белінськи, це не займе багато часу.

– Поспілкуватися про що?

– Ви не проти, якщо ми зазирнемо до найближчої кав'ярні? – Шатенка покрутила головою в пошуках чого-небудь, схожого на забігайлівку. І саме тоді в моєму затуманеному мозку остаточно утвердилася думка про те, що це не розіграш. Через дорогу знаходилося Моп Сафе, проте Ліза Джин його не помічала. Вона не прикидалася, не вдавала, вона справді не бачила кав'ярні. Її штани, а також куртка чоловіка були зім'ятими, і то дуже зім'ятими – такими зігнаними можуть виглядати речі, неprasовані після трансатлантичного перельоту.

¹⁶ Доброго ранку, пане Белінськи! Ви не могли б приділити нам трохи часу? (англ.).

¹⁷ Мені не потрібні ваші довбані Біблії (англ.).

Певна річ, я ще не вірив, що міс Торнтон і містер Джонсон є агентами ФБР, але вже не сумнівався, що вони нетутешні. Не з Рівного. І не з України.

– Ви сказали, що це не займе багато часу, – відрізав я. – На біса йти до кафе?

– Так, небагато. Сподіваюся, що небагато. Та все ж буде краще, якщо ми десь присядемо.

Я відігнав дрімотне отупіння та зосередився на аналізі того, що відбувалося. Припустимо, ці двоє з ФБР. Що має статися, щоб примусити їх *прилетіти* до України? Подумав про кол-центр. Єдине, що гіпотетично могло викликати інтерес федералів. Отже, я розмовляв із кимось, хто їх цікавить; мабуть, із якимось вилупком із десятки найбільш розшукуваних злочинців – із терористом чи серійним убивцею, якого кілька років не вдається впіймати. Але що з того?

– Шановні, я звичайний оператор кол-центру. Що вам потрібно від мене? Я продав iOS комусь із Аль-Каїди чи Ісламської Держави? Пробачте, це моя робота. Я просто голос у слухавці, до якого ви звертаєтесь раз на рік для активації щойно придбаного софту. Крім того, розмови записують, якщо вам справді це так потрібно, підійдіть до мого супервайзера і...

– Це не стосується вашої роботи в Zoom Support, – обірвала мене Торнтон.

Я клацнув зубами. Якого хріна?! Звідки їй відома назва компанії, де я працюю?

– Звідки ви знаєте... – я смикнув кадиком і помовчав. – Ви таки з ФБР?

Не може бути, не може бути! – загупало в такт із ударами серця в голові.

– Так, – підтвердила шатенка.

Однаково не повірив. Чи то пак не хотів повірити.

– Хай так. Але це не Америка, – я обвів рукою будинки з північного боку Соборної. – Це – Україна. І я можу послати вас на хрін і піти додому.

– Можете, – кивнула американка. – Звісно, можете. Проте я наполягаю на розмові. – Я майже махнув рукою, намірившись відштовхнути Гарета й рушити своєю дорогою, коли Ліза Джин Торнтон додала: – Це передусім важливо для вас, пане Белінські.

Щось у її голосі насторожувало. Я відчував, що чоловік не стане мене затримувати, якщо вирішу піти. І водночас щось у очах Лізи – незвичних димно-золотавих очах, що виглядали значно старшими за доглянуту шкіру на руках та обличчі, – втримувало. Ті очі неначе промовляли: *вислухай, поговори, інакше потім буде гірше*. Тамуючи нервозність, яка набирала сили та ризикувала вийти з-під контролю, я зиркнув на наручний годинник. 9:17. Напередодні Тео знову погано спав – тричі за ніч, хлипаючи, прокидався. У неділю малюк клював носом, і ми з Євою вирішили не вести його в понеділок до дитсадка. Після нападу 13 квітня ми часто залишали його вдома, побоюючись, що щось подібне може повторитися за нашої відсутності. Робочий день Єви починався о 10:00. Отже, щоб дружина встигла дістатися до «Чорної перлини», я мусив прийти додому не пізніше, ніж за чверть десята. Час іще був.

– Гаразд. – Я показав побілілою від холоду й тремтячою рукою на вхід до підземного переходу. – У вас десять хвилин. Ходімо.

Ми перебралися на протилежний бік Соборної, піднялися трохи вгору й зайшли до Mon Café. Кав'ярня щойно почала працювати, столики стояли порожні. Бармен сонно привітався з нами з-за стійки, я пробурчав «доброго ранку» у відповідь і провів американців углиб зали, подалі від вікон на Соборну. Ми розсілися на П-подібному темно-фіолетовому дивані, висока спинка якого повністю ховала нас від решти кав'ярні. Ліза Джин замовила салат «Мікс із сьомги» та пляшку мінеральної води, Гарет Джонсон попросив каву з молоком і круасан, а я обмежився імбирним чаєм.

Не чекаючи, доки принесуть замовлення, Ліза Торнтон узялася до справи:

– Ви знаєте, хто такий Маріо Таярані?

Я заперечно мотнув головою.

– Ні.

– Серхіо Вігліоне? – Гарет Джонсон зняв окуляри й втупився в мене. Його очі виявилися балухатими, водянисто-багряними, схожими на достиглі вишні.

– Пробачте, вперше чую ці імена.

Ліза та Гарет перезирнулися. Я спідлоба стежив за ними, і, судячи з пісних виразів облич, зрозумів, що відповідь їм не сподобалася. Не повірили. Але чому? Чому, чорт забирай, вони гадають, що я маю знати чуваків із прізвищами, як в італійських мафіозі? Звідкіля? І що їм узагалі потрібно? Я саме намірився про це запитати, коли Ліза Джин сухо проказала:

– Гаразд. – Американка відкрила пластикову теку-дипломат, залишену в кутку дивана, витягла з неї аркуш паперу, всіяний дрібними друкованими літерами, оглянула його, після чого згорнула, сховавши більшу частину тексту, й виклала на стіл переді мною. Я міг бачити лиш один, верхній рядок. – Це ваша домашня адреса.

Я не второпав, чи запитувала Ліза Джин, чи стверджувала, але, глипнувши на аркуш, повільно кивнув. Здавалося, наче чиясь холодна рука вчепилася в мої нутрощі. Там справді проступала моя адреса:

GRUSHEVSKOGO STR., 40/235, 33023 RIVNE, UKRAINE.

Я глибоко вдихнув, але не зміг погамувати тремтіння рук. Шатенка протинала мене поглядом із протилежного боку стола й мовчала, начебто очікувала на щось, так, ніби я повинен був – ні сіло ні впало – ляснути себе по лобі й вигукнути: «А точно, згадав, хто такий Вігліоне». Я теж не озивався.

Ліза Джин дістала з кишені iPhone 6-ї серії, поклацала по ньому й повернула до мене:

– А це ваша електронна скринька.

Після ночі в кімнаті з кільканадцятьма миготливими моніторами, які ні на мить не вимикали, очі відмовлялися фокусуватися, тож я мусив примружитися, щоб розгледіти e-mail на екрані смартфона.

– Так, – я вдруге кивнув.

Що за фігня?!

Увесь екран iPhone'a займало вікно невідомого поштового клієнта – розділ *Inbox*, «Вхідні» – з переліком отриманих листів. Останній, тобто найвищий у списку лист, мав заголовок TAYARANI DELIVERY – саме так, великими літерами, – а праворуч від теми, у стовпчику From, стояла адреса відправника – miro.belinsky@gmail.com. Моя електронна скринька. Я зиркнув поверх простягнутого iPhone'a на американку. Її очі невідчепно стежили за моїм обличчям. Я спохмурнів. Оскільки Торнтон показувала лист зі свого мобільного телефона, то це означає, що той надійшов на її скриньку або на скриньку, до якої вона має доступ. Але я ніколи нічого не писав Лізі Джин Торнтон! І тим більше не міг нічого написати про якогось Таярані та його доставку, бо вперше почув про нього хвилину тому!

– Це якась нісенітниця, – перелякано блимаючи, сказав я. – Я цього не писав. Не надсилав цього листа.

– Кому, крім вас, відкрито доступ до вашого поштового клієнта?

– Та нікому... здається. Що в тому листі?

Американка вдала, що не почула запитання, й дістала з теки ще кілька аркушів.

– Де ви були в середу, 27 травня, о... – вона зазирнула в записи, потім повернула голову до напарника: – Яка різниця в часі між Вашингтоном і Києвом?

Гарет Джонсон дивився у вікно повз моє вухо:

– Сім годин.

– Уперед? Назад?

– Уперед.

– Е... отже, де ви були в середу, 27 травня, о десятій вечора. Чи, якщо точніше, о 22:05?

Я наморщив лоба, пригадуючи.

– Середа... це... стривайте, – я затараторив: – Це минула середа? На роботі. У ніч із середи на четвер я був у офісі Zoom Support. Того дня моя зміна почалась о 21:00. Зрозуміло, я не пам'ятаю, з ким спілкувався о 22:05, але я сидів на робочому місці. Усі розмови записують, і ви легко...

Торнтон знову мене перебила:

– Мене не цікавить, з ким ви говорили в цей час у кол-центрі. Мене цікавить, чи перебували ви в цей час у себе вдома.

– Ні. Точно ні. І це легко перевірити.

– Добре. Тоді хто був?

Цього разу напружуватись не довелося: якщо ніч із середи на четвер я провів у кол-центрі, то вдома сиділа Єва з Теодором.

– Моя дружина... та мій малолітній син.

– Хто ваша дружина? Ким вона працює?

Це вже занадто.

– Стоп! – я відкинувся на спинку дивана й виставив руки долонями вперед. Почувався, наче пілот, який відчайдушно намагається відновити контроль над літаком, що валиться у плоский штопор. – Пригальмуйте! Давайте ви спершу поясните, що сталося, а тоді розпитуватимете, чим займається моя дружина.

Офіціантка принесла замовлення. Ліза Торнтон почекала, доки дівчина відійде, потім двічі торкнулася пальцем екрана смартфона, що лежав поміж нами на столі, й повернула його до мене. Я побачив той самий лист – із темою TAYARANI DELIVERY – тепер уже відкритий.

– У середу, 27 травня, о 22:05 за київським часом із вашої електронної скриньки на публічний e-mail Вашингтонського відділення ФБР надіслали лист із попередженням.

Я краєм ока зиркнув на iPhone – на рядок із вказівкою отримувача:

WASHINGTON.FIELD@IC.FBI.GOV

– Попередженням про що?

– Про наміри колумбійського ультраправого бойовика Маріо Таярані та підконтрольного йому злочинного угруповання Los Rastrojos¹⁸ переправити до США велику партію кокаїну та кокаїнової пасти. Більшість наркотиків із Колумбії потрапляє до США так званими «атлантичними каналами» – через Орlando, Нью-Йорк чи Бостон, а вже звідти розповсюджується країною. У листі йшлося про доправлення незвичним шляхом – через Тихий океан – від західного берега Колумбії до східного узбережжя Каліфорнійського півострова, де один із мексиканських наркокартелів мав прийняти вантаж і сушею перевезти його до США.

¹⁸ Los Rastrojos – колумбійська злочинна організація, заснована 2004 року. На сьогодні – один із чотирьох найбільш впливових наркокартелів Колумбії: нараховує 1500 членів.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.